

Jaarverslag 2018

Pensioenfonds Zoetwaren

Inhoudsopgave

Jaarverslag 2018	
Pensioenfonds Zoetwaren	
Inhoudsopgave	1
Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen	3
Bestuursverslag	4
1 Voorwoord	5
2 Algemene informatie	7
2.1 Juridische structuur	7
2.2 Missie	7
2.3 Visie	7
2.4 Strategie	7
3 Evaluatie doelstellingen en hoofdthema's 2018	8
3.1 Samengaan met Bakkers	8
3.2 Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)	8
3.3 Premiedekkingsgraad en premie in 2019	12
3.4 Impact ervaringssterfte	12
3.5 IORP II implementatie	13
3.6 Verdere structurering Strategisch Beleggingsbeleid	13
3.7 Beleids- en verantwoordingscyclus	14
3.8 Communicatiebeleid	14
4 Financiële positie en beleid in 2018	17
4.1 Financiële opzet en positie	17
4.2 Actuariële analyse	19
4.3 Financieel beleid en beleidskeuzes	19
4.3.1 Uitvoeringskosten	20
4.3.2 Toeslagen- en kortingsbeleid	24
4.3.3 Financieringsbeleid	25
5 Beleggingsbeleid	27
5.1 Matchingportefeuille	27
5.2 Returnportefeuille	27
5.3 Vermogensopbouw	28
5.4 Rendementen 2018	28
5.5 Z-score 2018 en performancetoets	28
5.6 Strategische portefeuille 2019	29
5.7 Economische ontwikkelingen	29
5.7.1 Terugblik	29
5.7.2 Vooruitblik	30
6 Risicobeheer	31
6.1 Beleidsuitgangspunten en risicohouding	31
6.2 Risk governance	33
6.3 Risico-identificatie en beoordeling	38
6.4 Beleggingsrisico's	41
6.5 Actuariële risico's	42
6.6 Niet-financiële risico's	43
6.7 Risicobeeld in 2018	45
7 Verwachte ontwikkelingen en doelstellingen voor 2019	46
7.1 Nieuwe wetgeving	46
7.2 Onze beleidsdoelstellingen voor 2019	48
8 Organisatie	49

8.1	Inleiding	49
8.2	Werkwijze en vergaderstructuur	49
8.3	Organisatie	49
8.3.1	Bestuur	49
8.3.2	Raad van Toezicht	51
8.3.3	Het Verantwoordingsorgaan	51
8.3.4	Uitbestede werkzaamheden	52
8.3.5	Organogram	54
8.4	Klachten en geschillen	55
8.5	Goed Pensioenfondsbestuur	55
8.5.1	Code Pensioenfonds	55
8.5.2	Compliance wet- en regelgeving	55
8.5.3	Klokkenluidersregeling en incidentenregeling	56
8.5.4	Integriteitsbeleid	57
8.6	Informatie inzake toezicht	57
8.7	Geschiktheid bestuur en permanente educatie	57
8.8	Statutenwijziging	58
9	Pensioenregeling	58
10	Raad van Toezicht	59
10.1	Verslag van de Raad van Toezicht	59
10.2	Reactie bestuur op het verslag van de Raad van Toezicht	63
11	Verantwoordingsorgaan	64
11.1	Verslag van het Verantwoordingsorgaan	64
11.2	Reactie bestuur op het verslag van het Verantwoordingsorgaan	68
	Jaarrekening	69
12	Jaarrekening	70
12.1	Balans per 31 december 2018	70
13.1	Staat van baten en lasten	71
13.2	Kasstroomoverzicht	72
13.3	Toelichting op de jaarrekening	73
13.3.1	Grondslagen	73
13.3.1.1	Algemene grondslagen	73
13.3.1.2	Grondslagen voor de waardering van activa en passiva	75
13.3.1.3	Grondslagen voor bepaling van het resultaat	78
13.3.1.4	Kasstroomoverzicht	79
13.3.2	Toelichting op de balans per 31 december 2018	80
13.3.2.1	Risicobeheer	92
13.3.3	Niet in de balans opgenomen verplichtingen en activa	100
13.3.4	Verbonden partijen	100
13.3.5	Toelichting op de staat van baten en lasten over 2018	101
13.3.6	Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	104
13.3.7	Gebeurtenissen na balansdatum	104
	Overige gegevens	105
14	Overige gegevens	106
14.1	Actuariële verklaring	106
14.2	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	108
	Bijlagen	114
Bijlage 1	Kenmerken pensioenregeling	115
Bijlage 2	Begrippenlijst	123

Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen

Bedragen x € 1.000	2018	2017	2016	2015	2014
Aantal verzekerden (per eind van het jaar)					
Deelnemers, actief en arbeidsongeschikten	9.596	9.243	9.305	8.013	8.038
Gewezen deelnemers	25.959	26.747	26.560	25.213	28.270
Ingegane pensioenen	10.849	10.394	10.770	9.937	9.358
Totaal aantal verzekerden	46.404	46.384	46.635	43.163	45.666
Aantal aangesloten werkgevers¹	252	247	244	211	210
Pensioenen					
Feitelijke premie	61.080	57.961	52.540	49.866	49.466
Uitvoeringskosten	4.136	4.073	5.083	4.835	3.930
Uitkeringen	47.275	46.771	43.528	44.542	40.609
Verleende toeslag actieven	0,41%	0,08%	0%	1,0%	0%
Verleende toeslag gepensioneerden en gewezen deelnemers	0,41%	0,08%	0%	0,5%	0%
Vermogen en solvabiliteit					
Minimaal vereist eigen vermogen in % ²	104,4	104,4	104,5	104,4	104,4
Vereist eigen vermogen in % ³	119,0	120,0	119,4	119,9	111,6
Dekkingsgraad in % ⁴	108,8	113,1	107,6	103,8	112,6
Beleidsdekkingsgraad in %	112,5	111,7	102,7	106,7	114,2
Reële dekkingsgraad in %	91,8	90,2	83,9	n.b.	n.b.
Beleggingen					
Balanswaarde (incl. neg. derivaten) in €mln.	2.482,2	2.489,9	2.396,2	2.097,6	2.125,8
Beleggingsopbrengsten	-26.799	105.526	293.392	-32.699	407.824
Jaarrendement portefeuille in %	-0,6	4,4	14,6	-1,3	24,2
Samenstelling beleggingsportefeuille					
Aandelen	702.999	796.147	788.808	533.499	403.248
Vastrentende waarden	1.549.929	1.486.931	1.448.530	1.448.511	1.477.192
Vastgoed	228.831	204.730	160.976	106.702	60.366
Derivaten	11.852	5.269	-41.574	7.048	183.528
Overige beleggingen (grondstoffen/liquide middelen)	-11.395	-3.104	39.419	1.838	1.447

¹ De toename in het aantal werkgevers in 2016 wordt veroorzaakt door een andere systematiek van tellen.

² Zoals gedefinieerd in de Pensioenwet, artikel 131.

³ Zoals gedefinieerd in de Pensioenwet, artikel 132.

⁴ De dekkingsgraad ultimo jaar wordt bepaald op per balansdatum geldende rekenmethodiek zoals bepaald door DNB.

Bestuursverslag

1 Voorwoord

Geachte lezer,

Voor u ligt het jaarverslag over 2018. Met dit verslag geven wij inzicht in de situatie van ons pensioenfonds en leggen wij bestuurlijke verantwoording af aan al onze deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers.

Financiële situatie is stabiel gebleven

Het boekjaar 2018 hebben wij met een beleidsdekkingsgraad van 112,5% afgesloten (2017: 111,7%). Dit betekent dat we slechts een kleine buffer hebben. Daardoor hebben wij een kleine toeslag kunnen geven. Per 1 januari 2019 zijn de pensioenen met 0,41% verhoogd, wat – in onze situatie – het maximaal mogelijke is. Meer is helaas niet mogelijk, omdat we nog een reservetekort hebben en in een situatie van herstel zitten. De actuele dekkingsgraad bedroeg eind 2018 108,8% (2017: 113,1%).

De lage rente is van invloed op onze dekkingsgraad en zet de financierbaarheid van ons pensioen onder druk. Het afgelopen jaar hebben wij dan ook veel aandacht besteed aan de premiedekking van onze pensioenregeling.

In 2018 hebben wij als pensioenfonds helaas een negatief beleggingsrendement behaald van -0,6%. Dit werd voornamelijk veroorzaakt door tegenvallende resultaten op de aandelenbeurs in het vierde kwartaal. Doordat ook de rente licht is gedaald heeft dit geleid tot een lagere actuele dekkingsgraad.

Beleggen met aandacht voor mens en milieu

Wij geloven dat beleggen in bedrijven die goed omgaan met mens en milieu op de langere termijn betere resultaten opleveren. Dit voorzien wij zowel op maatschappelijk gebied als op financieel gebied. Daarom hebben wij in 2018 het IMVB convenant ondertekend en ons beleid verder aangescherpt. Zo stemmen wij op aandeelhoudersvergaderingen tegen voorstellen die niet passen bij ons beleid en spreken wij met bedrijven over onderwerpen die niet stroken met onze visie over maatschappelijk verantwoord ondernemen.

De samenwerking met het Bakkers Pensioenfonds

De samenwerking met het Bakkers Pensioenfonds (Bpf Bakkers) heeft, zoals verwacht, geleid tot een verdere verlaging van uitvoeringskosten. Beide besturen maken gebruik van elkaars kracht en kennis, hetgeen in beider voordeel is. Doordat de dekkingsgraden van beide pensioenfonds (nog) onvoldoende op elkaar aansluiten lijkt een samengaan die evenwichtig is voor alle belanghebbenden op korte termijn ingewikkeld. In 2019 zal dit een belangrijk aandachtspunt van het bestuur zijn.

De veranderende wereld om ons heen

De wereld om ons heen staat niet stil en wijzigingen in wet- en regelgeving vragen blijven op ons afkomen. Zo vragen bijvoorbeeld de nieuwe regels rondom IORPII veel bestuurlijke aandacht. Maar ook de wet waardeoverdracht kleine pensioenen heeft veel impact op de uitvoering van ons pensioenfonds.

Het bestuur hecht aan transparantie over de bedrijfsvoering, de gestelde doelen en de behaalde resultaten. Wij verwachten dat u met het lezen van dit jaarverslag een goed inzicht krijgt in het functioneren van ons pensioenfonds, de gemaakte beleidskeuzes en de financiële en actuariële ontwikkelingen.

Tot slot

In 2018 hebben wij afscheid genomen van twee bestuursleden en een lid van de Raad van Toezicht, wier posities inmiddels opnieuw zijn opgevuld. Op 31 december 2018 bestond er nog een vacature vanuit de leden namens de werkgevers en een vacature namens de pensioengerechtigden. De vacature namens de pensioengerechtigden is inmiddels ingevuld. Naar verwachting zal de vacature namens de werkgevers binnenkort worden ingevuld. Wij willen deze mensen graag hartelijk bedanken voor hun bijdrage aan Pensioenfonds Zoetwaren en tevens bedanken wij ook eenieder die zich verder heeft ingezet voor het pensioenfonds.

Namens het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie,

Amsterdam, 7 juni 2019

Leonne Jansen
Werknemersvoorzitter

Helmy Bakermans
Werkgeversvoorzitter

2 Algemene informatie

2.1 Juridische structuur

Het pensioenfonds is in 2011 ontstaan uit een fusie tussen de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Suikerverwerkende Industrie (Pensioenfonds Koek) en de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Suikerwerk- en Chocolateverwerkende Industrie (Pensioenfonds Snoep). Het pensioenfonds is een bedrijfstakpensioenfonds als bedoeld in artikel 1 van de Pensioenwet en draagt de naam Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie. Het pensioenfonds is statutair gevestigd in Amsterdam en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Amsterdam onder nummer 41198154. De laatste statutenwijziging vond plaats op 4 april 2018. Het pensioenfonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

2.2 Missie

Onze missie en visie hebben wij in de loop van 2017 geëvalueerd en verder aangescherpt. Bij de statutenwijziging in april 2018 hebben wij de missie actiever geformuleerd en deze luidt nu als volgt:

Het pensioenfonds voert de pensioenregeling uit namens alle verplicht en vrijwillig aangesloten werkgevers. Daarbij streeft het pensioenfonds naar evenwichtige afweging van de belangen van alle belanghebbenden. Het pensioenfonds is ervan overtuigd dat door collectiviteit en solidariteit pensioenen beter beschermd worden tegen risico's. Het pensioenfonds draagt er zorg voor dat de pensioenen van alle belanghebbenden, nu en in de toekomst, volgens afspraak worden opgebouwd. Het pensioenfonds belegt de ingelegde pensioenpremies met als doel voldoende rendement te behalen om aan de verplichtingen te voldoen en de ambitie te realiseren. Daarbij neemt het bestuur verantwoorde risico's en houdt het rekening met kostenefficiëntie, transparantie en maatschappelijk verantwoord beheer. Het pensioenfonds streeft ernaar de pensioenen waardevast te houden. Daarbij houdt het bestuur oog voor de risico's en de verschillende belangen van alle belanghebbenden.

Waar staan we voor? Onze kernwaarden

- Betrouwbaar
- Transparant
- Maatschappelijk betrokken
- Kostenefficiënt.

2.3 Visie

Pensioenfonds Zoetwaren groeit naar een zodanige omvang dat het beter, efficiënter en goedkoper kan functioneren. Daarbij wil het Pensioenfonds de binding met de voedingsindustrie behouden, zodat het pensioenfonds zich kan ontwikkelen tot een magneetfonds voor de voedingssector. Als eerste stap ligt een fusie⁵ met het aanverwante Bedrijfspensioenfonds voor het Bakkersbedrijf het meest voor de hand.

Het pensioenfonds streeft naar een beleidsdekkingsgraad boven het Vereist Eigen Vermogen en naar indexeren conform de ambitie.

Het pensioenfonds maakt onderdeel uit van de maatschappij en heeft haar eigen verantwoordelijkheden. Het pensioenfonds is van mening dat maatschappelijk verantwoord beleggen op termijn niet leidt tot lagere rendementen, doordat duurzaamheid ook de waarde van de bedrijven waarin belegd wordt zal verhogen. Daarom wil het pensioenfonds, op het gebied van ESG, bij de beste 50% pensioenfonds van Nederland horen.

Door goed bestuur en een transparante houding naar deelnemers, werkgevers en de buitenwereld over het gevoerde beleid zal het pensioenfonds aantrekkelijk zijn voor werkgevers uit de voedingsmiddelenbranche om zich (vrijwillig) aan te sluiten.

2.4 Strategie

Pensioenfonds Zoetwaren werkt met Bedrijfspensioenfonds voor het Bakkersbedrijf aan verdergaande samenwerking, zodat schaalvoordelen bereikt kunnen worden. Beide pensioenfonds verkennen met sociale partners de mogelijkheden voor een fusie. Daarbij zal het belang van de deelnemers voorop staan. Met deze fusie worden verdere schaalvoordelen zoals kostenreductie en versterking van het bestuur bereikt, en ontwikkelt het pensioenfonds zich tot een pensioenfonds met een magneetfunctie voor andere pensioenfonds in de voedingsmiddelenbranche.

Het pensioenfonds herijkt jaarlijks zijn beleggingsstrategie aan de hand van wettelijke wijzigingen, ontwikkelingen in de wereldeconomie, updates van de scenarioanalyses en de ALM. Het nemen van beleggingsrisico's is nodig en zal

⁵ Met "fusie" wordt niet het juridische begrip fusie bedoeld maar een vorm van samengaan van beide fondsen. Dit zou ook een collectieve waardeoverdracht kunnen zijn, afhankelijk van de mogelijkheden die de wet biedt in relatie met een evenwichtige belangenafweging.

steeds binnen verantwoorde en vooraf vastgestelde risicogrenzen blijven op basis van vooraf vastgestelde triggers. Deze uitgangspunten vormen de basis van het beleggingsbeleid. Het pensioenfonds bouwt tevens zijn ESG beleid verder uit tot en met engagement en impactbeleggen.

Het pensioenfonds zoekt actief de dialoog met zijn deelnemers en communiceert met alle doelgroepen via de daartoe meest geschikte middelen. Het pensioenfonds profileert zich als een aantrekkelijke, betrouwbare en transparante partner met de best mogelijke waarborg van de pensioenrechten en uitkeringen in de voedingsmiddelenindustrie.

Om IT risico's voldoende te kunnen beheersen heeft het pensioenfonds samen met de uitvoerders een IT-beleid ontwikkeld, dat zowel de uitvoering als communicatiemiddelen omvat.

Het pensioenfonds volgt discussies en ontwikkelingen op pensioengebied op de voet. Hierdoor is het pensioenfonds in staat deze ontwikkelingen tijdig en kritisch te beoordelen en te bepalen hoe deze in te passen in het beleid van het pensioenfonds.

3 Evaluatie doelstellingen en hoofdthema's 2018

In het bestuursverslag over 2017 is een aantal doelstellingen voor 2018. Hieronder volgt een evaluatie van de belangrijkste doelstellingen en legt het bestuur verantwoording af over de bereikte resultaten.

opgenomen.
hoofdthema's

Voor 2018 waren de belangrijkste doelstellingen en hoofdthema's:

- Samengaan met Bakkers
- Maatschappelijk verantwoord beleggen
- Premiedekkingsgraad en premiehoogte 2019
- Impact ervaringssterfte
- Implementatie van IORP II
- Beleggingscases
- Beleids- en verantwoordingscyclus

3.1 Samengaan met Bakkers

Om als Pensioenfonds Zoetwaren de toegenomen complexiteit van wet- en regelgeving, het toegenomen tijdsbeslag, de continuïteit van de bestuursorganen en de toenemende uitvoeringskosten het hoofd te kunnen bieden zien wij schaalvergroting als een noodzaak. Voor 2017 was ons doel tweeledig, enerzijds de reeds aangevangen samenwerking met Bpf Bakkers verder te intensiveren om daarmee voordelen op kosten gebied te bereiken en anderzijds de mogelijkheid tot fusie in de toekomst verder te onderzoeken. In ons jaarverslag over 2017 hebben wij reeds verslag gedaan over de voordelen van verdere samenwerking.

De samenwerking met Pensioenfonds Bakkers verliep ook in 2018 goed. Volgende stappen in de samenwerking zijn in onderzoek, doch worden bemoeilijkt door de slechte financiële positie van Pensioenfonds Bakkers. Daarom kan een eventueel samengaan op zijn vroegst naar verwachting per 1 januari 2021 gerealiseerd worden.

3.2 Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)

Duurzaamheid in de keten

Het bestuur heeft in 2018 verdere aandacht besteed aan duurzaamheid in de keten.

Wij hebben in het verslagjaar onze belangrijkste uitbestedingspartijen en adviseurs verzocht om aan te geven op welke wijze en in welke mate zij met duurzaam ondernemen bezig zijn. Hierbij hebben wij expliciet aandacht gevraagd voor energieverbruik en MVO. Ons is duidelijk geworden dat alle partijen in meer of mindere mate duurzaam ondernemen, maar dat de variatie hierin groot is. Zo liggen bij de ene partij de accenten op energieverbruik en bij de andere partij de accenten op het stimuleren van maatschappelijke activiteiten. Ook is de mate waarin onze partners duurzaam ondernemen erg verschillend. Het bestuur heeft de dienstverleners gescoord, waarbij het toekennen van een absoluut cijfer lastig is als gevolg van het ontbreken van een duidelijke norm. Alles overziend is het bestuur van mening dat de externe dienstverleners een ruime voldoende scoren op het gebied van duurzaamheid en er voldoende aandacht is voor duurzaamheid bij onze partners en het bestuur ziet geen aanleiding om indringende gesprekken te voeren of de uitbesteding te heroverwegen. Het bestuur verwacht dat de maatschappelijke norm in de loop der tijd zal toenemen en verwacht dat hierdoor ook de normen die het bestuur aan de uitbestedingspartijen zal opleggen zullen toenemen. De variatie in omvang, soort organisatie en de markt waarin deze organisatie actief is maakt wel dat niet iedere uitbestedingspartij altijd op dezelfde wijze beoordeeld kan worden. Zodra er in de markt een geschikt normenkader beschikbaar is zal het bestuur hier naar verwachting ook gebruik van gaan maken. Tot die tijd zal tijdens het jaarlijkse evaluatiegesprek met de uitbestedingsrelaties de duurzaamheid in de keten een terugkerend gespreksonderwerp zijn.

Beleggen

Het pensioenfonds maakt onderdeel uit van de maatschappij en heeft haar eigen verantwoordelijkheden. Dit betekent dat thema's als milieu, sociale aspecten en goed bestuur (ESG) een belangrijke plek innemen in het beleggingsbeleid. Wij zijn van mening dat maatschappelijk verantwoord beleggen op termijn leidt tot tenminste gelijke en naar verwachting hogere rendementen, doordat wij verwachten dat ook de waarde van de bedrijven met duurzaam beleid zal toenemen. Daarom willen wij op het gebied van ESG, een bovengemiddelde prestatie leveren.

Het bestuur heeft op basis van de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties besloten de focus te leggen op doel 7 (betaalbare schone energie) en doel 12 (verantwoordelijke consumptie en productie)

We hebben in 2018 op meerdere momenten uitdrukkelijk stilgestaan bij het verantwoord beleggingsbeleid. Het bestuur heeft verschillende instrumenten om het duurzaam beleggingsbeleid vorm te geven. In 2018 hebben wij deze verder aangescherpt en geactualiseerd. Deze instrumenten zijn:

- Uitsluitingenbeleid
- Stembeleid
- Engagement beleid
- Selectie van vermogensbeheerders
- IMVB convenant
- Analyse klimaatrisico's

Uitsluitingenbeleid

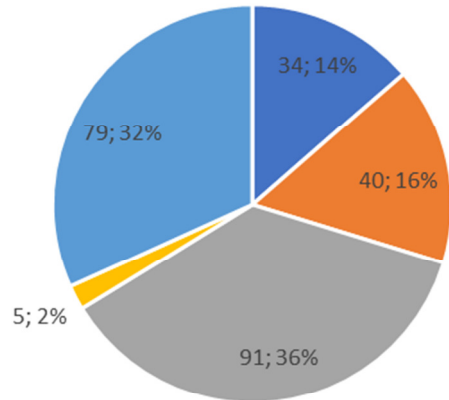
Met het uitsluitingenbeleid wordt voorkomen dat de door deelnemers ingelegde premies worden belegd in activiteiten die niet duurzaam zijn.

Het pensioenfonds sluit bedrijven uit op zes vooraf gedefinieerde criteria:

Gedragscriteria

- Niet naleven van de UN Global Compact richtlijnen. Bedrijven worden gescreend op hun gedrag ten aanzien van tien door de VN gedefinieerde principes voor verantwoord ondernemerschap. Deze Global Compact principes betreffen mensenrechten, werknemersrechten, milieu en anticorruptie
- Betrokkenheid bij kinderarbeid. Dit betreft zowel de directe betrokkenheid als het werken met leveranciers in de toevokerketen die gebruik maken van kinderarbeid.
- Betrokken bij de productie van controversiële wapens. Onderdeel hiervan is de wettelijke verplichting tot de uitsluiting van bedrijven die betrokken zijn bij de productie, verkoop of distributie van clustermunities. Het Bestuur heeft daarnaast besloten om bedrijven uit te sluiten die betrokken zijn bij de productie van biologische wapens, chemische wapens, witte fosfor, verarmd uranium en kernbommen.
- Betrokkenheid bij genetisch gemodificeerde planten en zaden.
- Een hoge score op ESG-controverses

De verdeling over deze thema's is als volgt:

- UN Global Compact
- Controversiele Wapens
- Kinderarbeid
- Genetische Modificatie
- ESG Controverses

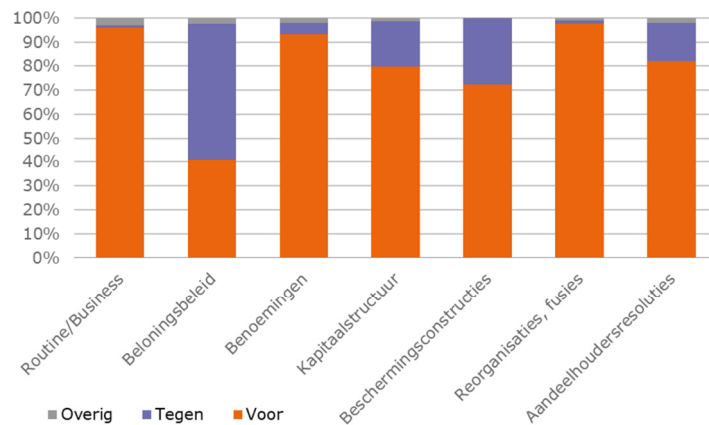
Het bestuur heeft daarnaast een aanvullend criterium gesteld. De ondernemingen die zich in de index bevinden bij de 10% slechtst scorende ondernemingen op het gebied van ESG, per sector en per regio, worden uitgesloten van de beleggingsportefeuille.

Het onderzoek naar bedrijven in relatie tot deze uitsluitingscriteria wordt uitgevoerd door een gespecialiseerde externe partij, die hiervoor circa 8500 ondernemingen beoordeelt. Elk kwartaal wordt de uitsluitingslijst geëvalueerd en waar nodig aangepast.

Stembeleid

Het pensioenfonds heeft een eigen stembeleid ontwikkeld en geïmplementeerd. Hiermee brengt het pensioenfonds zijn stem uit op de aandeelhoudersvergaderingen van de ondernemingen waar het pensioenfonds direct aandelen in houdt. In 2018 zijn veel aandelenbeleggingen in beleggingsfondsen overgezet naar beleggingen op naam van het pensioenfonds, waarmee het pensioenfonds stemrecht heeft op de aandeelhoudersvergaderingen.

In 2018 zijn 9318 stemmen uitgebracht op 608 aandeelhoudersvergaderingen. Het eigen stembeleid leidt ertoe dat in 11% van de stemmen tegen de voorstellen van het management is gestemd. Verhoudingsgewijs gebeurde dit het meest bij beloningsvoorstellen. Slechts in 41% van de gevallen werd het voorgestelde beloningsbeleid gesteund.

Onder andere in de vergadering van Unilever is tegen het geagendeerde voorstel voor beloning van de Raad van Bestuur gestemd. Bij zowel Facebook als Alphabet (Google) is een aandeelhoudersresolutie gesteund die oproept concrete acties te ondernemen om de risico's gerelateerd aan fake news te mitigeren. Op de vergadering van Shell is de Follow This resolutie inzake broeikasgassen gesteund.

Met het stembeleid geeft het Fonds invulling aan zijn verantwoordelijkheid als lange termijn aandeelhouder, en wordt beoogd om het beleid van de ondernemingen waarin geïnvesteerd wordt positief te beïnvloeden.

Engagement

In 2018 is het engagementprogramma uitgebreid naar twee extra thema's. Het eerste is gericht op klimaat en gaat de dialoog aan met 20 bedrijven met een zeer hoge CO₂-uitstoot. Het tweede programma is gericht op de voedselketen. In de productie van onder andere suiker is een verhoogd risico op slechte arbeidsomstandigheden voor de werknemers. Hiertoe wordt zowel met producenten als retailers de dialoog aangegaan om de standaarden te verhogen en zo de arbeidsomstandigheden te verbeteren en gedwongen (kinder)arbeid uit te bannen. Beide programma's sluiten goed aan op de Sustainable Development Goals waarop het Fonds de focus legt.

Selectie vermogensbeheerders

Naast het uitsluiten, stemmen en engagement hanteert het bestuur ook duurzaamheidcriteria bij het selecteren van vermogensbeheerders. Deze criteria betreffen enerzijds de vermogensbeheerder zelf, zoals de governance structuur en het gehanteerde beloningsbeleid. Anderzijds betreft dit de wijze waarop de vermogensbeheerder in staat is om individuele bedrijven te beoordelen op duurzaamheid en dat op een adequate manier te betrekken in het eigen beleggingsproces.

IMVB convenant

Het bestuur heeft in 2018 het IMVB convenant ondertekend. Dit convenant is het resultaat van een samenwerking tussen ngo's, vakbonden, overheid en pensioenfonds. Deze samenwerking draagt bij aan maatschappelijk draagvlak van het verantwoord beleggingsbeleid van pensioenfonds en kan bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke dilemma's. Het doel van het convenant is het versnellen van de implementatie van twee richtlijnen: de UN Guiding

Principles on Business and Human Rights en de OESO-richtlijnen voor multinationals. Concreet betekent dit dat deze richtlijnen worden verankerd in het beleid en in contracten met derden en dat er volgens deze richtlijnen wordt gehandeld. In 2019 en 2020 zullen deze richtlijnen door het Fonds geïmplementeerd worden.

Klimaat

Het bestuur heeft in 2018 besloten om te beleggen in zogenoemde *green bonds*, overheids- en bedrijfsobligaties die expliciet ten doel hebben om groene projecten te financieren. Dit zal in de loop van 2019 geïmplementeerd worden. In 2019 zal tevens het beleid ten aanzien van de klimaatgerelateerde karakteristieken en risico's in de portefeuille nader uitgewerkt worden.

3.3 Premiedekkingsgraad en premie in 2019

In 2018 heeft het bestuur uitgebreid gesproken over de premiedekkingsgraad van het fonds en de premiehoogte. In 2017 heeft het bestuur besloten dat er een bestuurlijke discussie over de hoogte van de premie en/of pensioenopbouw moet plaatsvinden indien het gemiddelde van de premiedekkingsgraad over de laatste acht kwartalen (gemeten vanaf december 2016) onder de waarschuwingsgrens van 80% komt. Dit moment werd in september 2018 bereikt, toen de gemiddelde premiedekkingsgraad over de afgelopen acht kwartalen 78% bedroeg.

Het bestuur maakt zich niet direct zorgen, omdat de (beleids)dekkingsgraad voldoende hoog is om (on)voorwaardelijke kortingen te vermijden. Desalniettemin is het bestuur wel tot de conclusie gekomen dat het nog langer in stand houden van een premiedekkingsgraad van ca. 80% niet evenwichtig is. De pensioenpremie dekt namelijk al enige jaren minder dan 80% van de waarde van de nieuwe pensioenopbouw. Nieuwe pensioenopbouw doet volgens het bestuur daardoor een te groot beroep op de binnen het fonds aanwezige middelen en heeft een negatief effect op de dekkingsgraadontwikkeling van het fonds van circa 1% per jaar. Dit verkleint de kans op toeslagen en vergroot de kans dat pensioenen gekort moeten worden. Daarom heeft het bestuur zich in 2018 verdiept in de hoogte van de premiedekkingsgraad en de premie, evenals de evenwichtigheid ten opzichte van actieven en pensioengerechtigden en slapers.

Het bestuur heeft bewust besloten zich niet te fixeren op een premiedekkingsgraad van 100%, mede omdat de premiedekkingsgraad sterk afhankelijk is van de rente. Daarnaast heeft het bestuur de overtuiging, gelet op de gehanteerde systematiek van een gedempte kostendekkende premie, dat een gedeelte van de pensioenopbouw kan worden gefinancierd uit overrendement. Een premiedekkingsgraad van 90% lijkt daarom meer evenwichtig en deze wordt vermoedelijk gerealiseerd bij een maximale premie van 30% zoals deze is overeengekomen in de cao.

Het bestuur is vervolgens in overleg getreden met de sociale partners over de premiedekkingsgraad en de hoogte van de premie. De geldende uitgangspunten daarbij zijn dat de jaarlijkse pensioenopbouw wordt gefinancierd door betaling van de doorsneepremie. De doorsneepremie 2018 bedroeg 24,6% voor de reguliere pensioenopbouw en kosten en 3% voor de VPL-overgangsregeling, samen 27,6% van de pensioengrondslag.

Het bestuur heeft aan de sociale partners voorgesteld om de vrijvallende VPL-premie aan te wenden voor verhoging van de pensioenpremie van de reguliere pensioenregeling. De premiedekkingsgraad van de reguliere regeling neemt dan toe. Het bestuur zal in 2019 de premiediscussie voortzetten om tot een evenwichtig premiebeleid te komen.

3.4 Impact ervaringssterfte

Pensioenfondsen baseren hun technische voorzieningen en premies op actuariële grondslagen. Deze grondslagen dienen met enige regelmaat te worden geëvalueerd en geactualiseerd. Een wijziging van een actuariële grondslag heeft gevolgen voor de technische voorzieningen (en daarmee de dekkingsgraad) en de (gedempte) kostendekkende premie. In 2018 was dit het geval.

Op 12 september 2018 publiceerde het Koninklijk Actuarieel Genootschap de nieuwe overlevingstafel 'Prognosetafel AG2018'. Daaruit blijkt dat mensen gemiddeld minder oud worden dan verwacht. Dat is gunstig voor de financiële situatie van pensioenfondsen.

De overgang naar de nieuwe overlevingstafel Prognosetafel AG2018 heeft per 31 oktober 2018 een verlagend effect op de technische voorzieningen gehad van 1,2%.

De Prognosetafel AG2018 is echter gebaseerd op sterftcijfers van de gehele bevolking. Deelnemers van pensioenfondsen leven gemiddeld langer. Om de overlevingstafels hiervoor te corrigeren passen pensioenfondsen, waaronder het Fonds, een leeftijdsafhankelijke ervaringssterfte toe. De publicatie van de nieuwe Prognosetafel AG2018 was dus meteen een logisch moment om ook de gehanteerde ervaringssterfte van het Fonds te evalueren en te herzien.

Ook is er een verband tussen hoogte van het inkomen en de levensverwachting. Daarom heeft het bestuur verschillende varianten onderzocht. Zo is bijvoorbeeld in overweging genomen om de mogelijke effecten van ploegendiensten mee te nemen in de doorrekening van de ervaringssterfte. Er kon echter geen onderbouwing worden gevonden voor het werken in ploegendiensten en een negatief, dan wel positief effect op levensverwachting. In plaats daarvan is ervoor gekozen om de ervaringssterfte te wegen naar het inkomen van actieven en gepensioneerden met gebruikmaking van weging naar meerdere inkomensklassen (model Sprenkels en Verschuren). Deze variant leidde (inclusief aanpassing naar de AG Prognoseafel 2018, effect 1,2%) tot een daling van de voorziening pensioenverplichtingen met 2,9%.

In beginsel wordt deze ervaringssterfte gebruikt voor de bepaling van de technische voorzieningen, de premie van de basisregeling en de premie van de excedentregeling. Bij de behandeling van de actuariële grondslagen van de excedentregeling heeft het bestuur het besluit genomen om een extra opslag op de premie te heffen. In het kader van de evenwichtige belangenafweging vindt het bestuur het namelijk niet juist indien de deelnemers aan de vrijwillige excedentregeling niet zouden worden gecorrigeerd voor de hogere levensverwachting van deze groep. Eens in de twee jaar, tegelijk met de actualisatie van de AG-tafels, zal het bestuur stilstaan bij de verschillende ervaringssterftes binnen het fonds. Dit is opgenomen in de beleids- en verantwoordingscyclus.

3.5 IORP II implementatie

Sinds 2003 geldt in de Europese Unie de zogenoemde IORP I-richtlijn voor pensioenfonds. In 2014 heeft de Europese Commissie een voorstel gedaan voor een herziening van de richtlijn – ook wel IORP II - die de oude richtlijn vervangt. Het doel van IORP II is het bevorderen van de verdere ontwikkeling van tweede pijler pensioenen in de EU. Omdat Nederland al een goed ontwikkelde tweede pijler heeft, heeft deze nieuwe richtlijn minder impact voor Nederland dan voor andere EU-lidstaten.

Op 13 januari 2019 is IORP II geïmplementeerd in onze nationale wetgeving- en regelgeving. Het bestuur heeft zich hier in 2018 op voorbereid. Dat betekent dat het bestuur zich heeft moeten beraden over onderwerpen als het houderschap c.q. de vervulling van de drie sleutelfuncties (risicomanagementfunctie, actuariële functie en interne auditfunctie), eigen risicobeoordeling, uitbesteding, beloningsbeleid, informatieverplichtingen en de ESG-risico's van het beleggingsbeleid en de beheersing daarvan. Het bestuur heeft de intentie om de drie sleutelfuncties als volgt in te regelen:

- Risicomanagement komt te liggen bij een bestuurslid met het expertisegebied risicobeheer
- Interne audit wordt ondergebracht bij een bestuurslid met financieel-technische expertise
- De actuariële functie wordt ingevuld door de certificerend actuaris.

Ons fonds heeft zich bij review van de bestaande fondsdocumenten en het opstellen c.q. aanpassen van beleidsdocumentatie laten ondersteunen door Sprenkels & Verschuren.

3.6 Verdere structurering Strategisch Beleggingsbeleid

In 2018 heeft het fonds zijn strategisch beleggingsbeleid verder gestructureerd.

In 2017 hebben we onze strategische asset allocatie aangepast en een deel van de aandelenportefeuille gealloceerd op basis van factorbeleggen. Hiernaar hebben we destijds een uitgebreide studie verricht en beleggingsrichtlijnen en een beheerstijl bepaald. Voor de allocatie naar vastgoed is in 2018 deze werkwijze ook gehanteerd en vastgelegd in het Strategisch Vastgoed Plan.

Binnen het bestuur leefde al langer de wens om voor alle beleggingscategorieën een afzonderlijk investeringsbeleidsdocument op te stellen. Eerder werkte het fonds uiteraard met richtlijnen en beheerstijlen, die werden opgenomen in de mandaten naar de fondsmanagers, maar deze werden niet eerder in een separaat beleidsdocument vastgelegd. Daar is in 2018 verandering in gekomen door de introductie van zogenoemde 'beleggingscases'. In de beleggingscases wordt het beleid per beleggingscategorie formeel geformuleerd en vastgelegd, waarbij beleggingsrichtlijnen en restricties expliciet worden bepaald en de belegging vooraf wordt getoetst aan onze beleggingsbeginselen en risicohouding. Tevens worden in deze cases de criteria voor de evaluatie van de beleggingscategorieën vooraf bepaald en gedocumenteerd. Gedurende 2018 is aan deze werkwijze invulling gegeven en zijn voor alle beleggingscategorieën deze beleggingscases geformuleerd en vastgelegd.

In de beleggingscases zijn ook scores opgenomen t.a.v. de meest relevante toetsingscriteria (verwacht rendement/risicobeperking en diversificatie/ESG/kosten/etc.) Deze scores dienen al basis voor de onderbouwing waarom en waar (matching of return) een beleggingscategorie in de portefeuille wordt opgenomen. Met de beleggingscases heeft het

bestuur een gedegen beleidsinstrument toegevoegd en de structurering van het strategisch beleggingsbeleid verder verstevigd, zodat nog beter kan worden voldaan aan de beleids- en verantwoordingsdoelstellingen van het fonds.

3.7 Beleids- en verantwoordingscyclus

In de afgelopen jaren is het aantal beleidsdocumenten van het Fonds toegenomen en naar verwachting zal dit in de komende jaren nog verder toenemen. De kans wordt hierdoor steeds groter dat een beleidsdocument niet tijdig wordt geëvalueerd en hierdoor dus verouderd. Om dit te voorkomen heeft het bestuur in het afgelopen jaar een beleids- en verantwoordingscyclus opgesteld. Middels dit document heeft het bestuur een handzaam totaaloverzicht waarmee het bestuur snel kan overzien wanneer een beleidsdocument moet worden geëvalueerd en mogelijk moet worden bijgesteld.

Doel van dit document is het functioneren van het fonds structureel te evalueren en continue te verbeteren. Het bestuur gebruikt hiervoor de PDCA-cyclus (*Plan-Do-Check-Act*). De vastlegging in dit beleids- en verantwoordingscyclus document geeft overzicht en een bewaking van alle te nemen stappen. Er bestaat inmiddels een lijst met alle onderwerpen uit deze cyclus, met alle data en actiehouders. Een voorbeeld is de evaluatie van onze Missie, Visie en Strategie. Deze evaluatie staat eens per 3 jaar gepland; in juli 2018 hadden we onze meest recente en in 2021 staat de volgende gepland. De actiehouder is de Communicatiecommissie. Dit is tevens de partij die het bestuur over het onderwerp adviseert. De onderwerpen die we via de cyclus bewaken zijn talrijk en lopen uiteen van thema's op het gebied van governance, actuair beleid, beleggen, MVB, IT-beleid, communicatie, evaluatie van managers, zelfevaluatie van het bestuur, et cetera.

3.8 Communicatiebeleid

In dit hoofdstuk staan we stil bij de activiteiten op het gebied van communicatie die in 2018 hebben plaatsgevonden.

In ons communicatiebeleid 2017 – 2019 staan onze ambities op het gebied van communicatie beschreven. 2018 was het tweede jaar dat we daar concreet invulling aan hebben gegeven. Hieronder geven wij eerst een toelichting op de belangrijkste communicatie-uitingen uit het communicatiejaarplan 2018. Vervolgens staan we stil bij een aantal overige zaken die van belang waren in 2018, zoals de verhoging van de pensioenleeftijd naar 68 jaar en de AVG.

Uitkeringsspecificatie

Pensioengerechtigden hebben in januari een specificatie van hun pensioenuitkering van ons ontvangen. Bij de jaaropgave zat een toelichting met relevante informatie.

Digitaal pensioennieuws voor werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden

In 2018 is het digitaal pensioennieuws verstuurd naar onze werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden. Om de inhoud van het pensioennieuws voor deelnemers beter te laten aansluiten op de verschillende doelgroepen, is het pensioennieuws voor deze doelgroep gesegmenteerd naar twee leeftijdsgroepen: tot 35 jaar en van 35 tot 67 jaar.

Pensioenflits

De Pensioenflits kwam in 2018 twee keer uit. De Pensioenflits is al jaren hét pensioenmagazine voor alle deelnemers en pensioengerechtigden.

E-mailadressen verzamelen

Eén van onze uitgangspunten is dat communicatie zoveel mogelijk digitaal plaatsvindt. Hiermee kunnen we geld besparen.

In 2018 hebben we onze huidige communicatiemiddelen geoptimaliseerd door middel van een oproep tot het registreren van het e-mailadres. Zo hebben we bijvoorbeeld onze welkomstbrief aangepast. Ook hebben we onze werkgevers gevraagd ons te helpen bij het verzamelen van e-mailadressen.

Uniform Pensioenoverzicht en UPO-inlegvel

Het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) is in september verstuurd naar deelnemers. Met het verhogen van de pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar werden sommige deelnemers ongerust over het langer moeten doorwerken. Bij het UPO voor werknemers hebben we

daarom een inlegvel toegevoegd om zo aandacht te vragen voor de keuzemogelijkheden die de pensioenregeling biedt. Bijvoorbeeld het eerder (voor een deel) met pensioen gaan.

Het UPO voor pensioengerechtigden is verstuurd in juli.

Mailing 'Pensioen en zelf keuzes maken'

Ook in 2018 ontvingen deelnemers in de leeftijd van 58 tot 66 jaar de mailing 'Pensioen en zelf keuzes maken'.

Het doel van deze mailing was deelnemers zo veel mogelijk bewust te maken van de verschillende keuzemogelijkheden die de pensioenregeling biedt, zoals: eerder of later met pensioen gaan, gedeeltelijk met pensioen gaan, een hoger of lager pensioen ontvangen en het omruilen van pensioen.

Digitale nota voor werkgevers

In 2018 hebben we de werkgevers die nog niet hebben gekozen voor de digitale nota, geattendeerd op de voordelen van de digitale nota.

Lezerspanel

In 2017 is ons lezerspanel gevormd. Met dit lezerspanel willen we inzicht krijgen in hoe de deelnemers onze communicatie ontvangen, of ze die ook lezen en of onze communicatie duidelijk en begrijpelijk is. In 2018 hebben we het lezerspanel een aantal keren geraadpleegd over onze communicatie. We hebben het digitaal pensioennieuws en het UPO-inlegvel voorgelegd. Hun feedback was positief met een aantal verbeterpunten. We vinden hun feedback zeer waardevol.

Website

De website is tussentijds geactualiseerd met bijvoorbeeld de laatste informatie over de beleidsdekkingsgraad en aanpassingen in de pensioenregeling. En verder:

- hebben wij in mei onze missie en visie gedeeld met onze achterban via onze website. In onze missie en visie vertellen wij aan onze deelnemers wat zij van ons kunnen verwachten. Bijvoorbeeld dat we goed op onze kosten letten en dat we weten wat er in de samenleving speelt.
- moesten wij in 2018 ons aangepaste herstelplan indienen bij DNB. Het herstelplan zelf is een cijferoverzicht. Daarom hebben wij een gebruiksvriendelijke toelichting hierop in juni gepubliceerd op onze website.
- publiceren wij ieder jaar in juni het jaarverslag op onze website. Ook hebben wij weer een verkorte en vereenvoudigde versie hiervan toegevoegd op de website.
- hebben we eind 2018 een : een pagina over beleggen aangemaakt op onze website 'Wat doet het pensioenfonds met mijn geld?'. Vanuit een landingspagina over beleggen kunnen bezoekers doorklikken naar verschillende subpagina's, bijvoorbeeld naar de pagina 'Beleggen is nodig voor uw pensioen' of 'We beleggen op meerdere manieren'.

Pensioenleeftijd naar 68 jaar

Op 1 januari 2018 is onze pensioenleeftijd verhoogd naar 68 jaar. We hebben alle werkgevers en deelnemers hierover geïnformeerd in februari. Deelnemers hebben vervolgens in april een brief van ons gekregen met hierin hun omgerekende pensioen.

Op onze website hebben wij ook een overzicht met veelgestelde vragen beschikbaar gesteld.

Samenwerking met het Bakkers Pensioenfonds

Om ook in de toekomst zo efficiënt en goedkoop mogelijk te opereren, zoeken wij samenwerking met andere pensioenfonds. Dat doen wij bij voorkeur met pensioenfonds die goed bij ons passen. Daarom werken wij nu al samen met het Bakkers Pensioenfonds. Ook op het gebied van communicatie. Zo vergaderen de communicatiecommissies van beide pensioenfonds een aantal keer per jaar samen en stemmen zij waar mogelijk communicatieuitingen met elkaar af.

Workshop crisiscommunicatie

Een crisis komt altijd onverwacht en vraagt om snel en adequaat handelen. Om daar zo goed mogelijk op voorbereid te zijn, hebben we in 2017 een crisiscommunicatieplan opgesteld. Bij een crisis speelt communicatie namelijk altijd een belangrijke rol. Met het crisiscommunicatieteam hebben we vorig jaar geoefend met een zelf bedachte crisis. Het uiteindelijke doel is de schade voor het pensioenfonds te beperken en de goede naam te beschermen.

Reputatiemanagement

We hebben in het voorjaar het thema reputatiemanagement behandeld. Tijdens deze dag hebben we o.a. het reputatieplan van de Pensioenfederatie besproken en de rol van Pensioenfonds Zoetwaren hierin. Ook hebben we inzicht gekregen in het belang van reputatiemanagement en het beheersen van het reputatierisico.

Workshop Social Media

In september heeft onze communicatiecommissie samen met de communicatiecommissie van het Bakkers Pensioenfonds deelgenomen aan een workshop Social Media. Tijdens de sessie kwamen een aantal onderwerpen aan bod, waaronder:

- huidige netwerkmaatschappij en gebruik van media
- verschillende vormen van Social Media en hun functies
- verweving van online en offline communicatie
- blik op de toekomst

De uitkomsten nemen we mee in het opstellen van ons communicatiebeleid voor 2020.

Wetgeving en communicatie: Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

In mei 2018 is de AVG van kracht geworden. Als pensioenfonds vinden we het belangrijk dat we voldoen aan de eisen die de AVG stelt. Om onze deelnemers en werkgevers hierover te informeren, hebben we o.a. een nieuwsbericht rondom de AVG op onze website geplaatst, een alinea opgenomen in het UPO en onze privacy- en cookieverklaring aangepast.

Overige wetgeving en communicatie: afkoop klein pensioen, wet automatische waardeoverdracht en IORP II

In het kader van afkoop klein pensioen hebben onze deelnemers die € 2,- of minder aan pensioen bij ons hadden staan, een brief van ons ontvangen met hierin een afkoopvoorstel.

Verder hebben we in onze communicatie voorbereidingen getroffen rondom de wet automatische waardeoverdracht en IORP II. Zo zijn er bijvoorbeeld aanpassingen doorgevoerd in onze website en procesbrieven.

4 Financiële positie en beleid in 2018

4.1 Financiële opzet en positie

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is een belangrijke maatstaf voor de financiële positie van een pensioenfonds. Het geeft het pensioenvermogen als percentage van de contante waarde van de pensioenverplichtingen weer. De dekkingsgraad kan wijzigen door diverse factoren, zoals de ontwikkeling van het beleggingsresultaat, verzekeringstechnische ontwikkelingen en de ontwikkeling van de marktrente.

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als het gemiddelde van de twaalf maanddekkingsgraden waarbij rekening wordt gehouden met de meeste actuele inschatting. De beleidsdekkingsgraad is ultimo 2018 112,5%.

De ontwikkeling van de dekkingsgraad van het pensioenfonds gedurende het jaar wordt hieronder weergegeven.

	2018	2017
Dekkingsgraad 1 januari	113,1%	107,6%
Effect premies	-1,0%	-1,0%
Effect uitkeringen	0,2%	0,1%
Effect toeslagverlening	-0,5%	-0,1%
Effect wijziging rente	-5,3%	1,5%
Effect beleggingsresultaat	-0,9%	5,0%
Effect aanpassing actuariële grondslagen	3,3%	-0,1%
Effect overige oorzaken	-0,1%	0,1%
Dekkingsgraad 31 december	108,8%	113,1%

Effect premies

De feitelijke premie ligt lager dan de zuiver kostendekkende premie waardoor deze negatief bijdraagt aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Effect toeslagverlening

Het bestuur heeft op basis van de financiële positie besloten om per 1 januari 2019 een toeslag toe te kennen van 0,41%.

Effect wijziging rente

De RTS ultimo 2018 ligt over de hele linie onder de RTS ultimo 2017. Dit leidt tot een toename van de voorziening en tot een negatief effect van 5,3%-punt op de dekkingsgraad. Het effect van de wijziging van de rente is het verschil tussen de forward RTS van 31 december 2017 en de RTS van 31 december 2018. De gemiddelde rente in 2018 was 1,43% (2017: 1,56%).

Effect beleggingsresultaat

Het rendement op beleggingen draagt in 2018 negatief bij aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Effect aanpassing actuariële grondslagen

In 2018 heeft het actuariële genootschap nieuwe sterfteveronderstellingen gepubliceerd (AG2018). Het bestuur heeft besloten de pensioenverplichtingen te waarderen met toepassing van deze veronderstellingen. Het positieve effect van deze schattingswijziging op de dekkingsgraad bedraagt 1,4%-punt en komt overeen bedraagt € 27,3 miljoen.

Tevens is in 2018 de ervaringssterfte herijkt. De invoering van de geactualiseerde ervaringssterfte heeft een effect op de dekkingsgraad van 2,1%-punt positief en bedraagt € 40,5 miljoen positief.

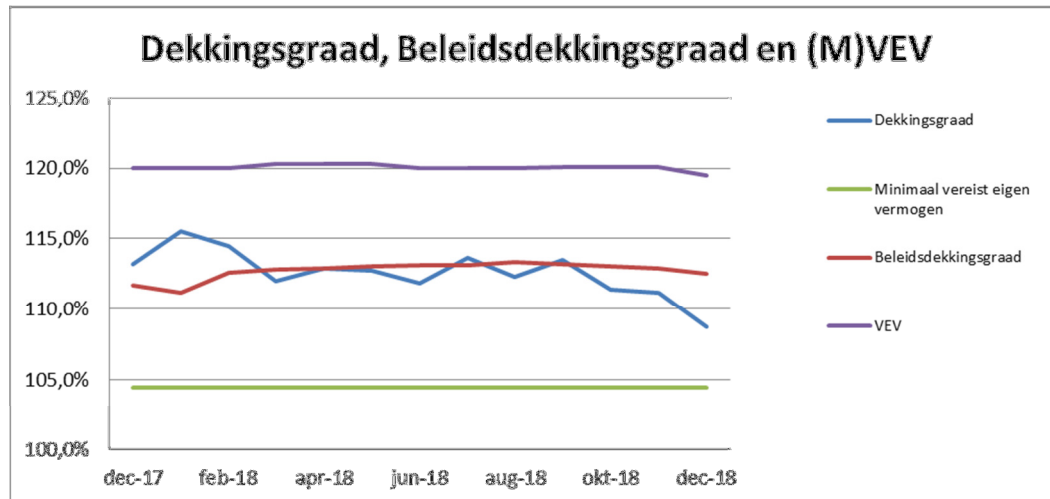
Daarnaast heeft het bestuur in 2018 besloten de opslag voor arbeidsongeschiktheid (PVI) in de premie van 2019 mee te nemen in de bepaling van de IBNR-voorziening ultimo 2018. Het effect op de dekkingsgraad is -0,2%-punt en bedraagt € 4,8 miljoen negatief.

Tenslotte is per 1 januari 2018 de reglementaire pensioenleeftijd gewijzigd van 67 naar 68 jaar. Daarbij is bij de conversie van aanspraken een klein resultaat behaald door terugwerkende kracht mutaties en afronding. Het effect hiervan bedraagt € 0,6 miljoen en heeft geen effect op de dekkingsgraad.

Effect overige oorzaken

Daarnaast is er sprake van kruiseffecten en overige actuariële resultaten die ontstaan doordat de feitelijke uitkomsten afwijken van datgeen actuariële verondersteld is. Deze resultaten zijn niet toe te wijzen aan één van de eerder genoemde categorieën. In 2018 het het totaal van deze resultaten een effect op de ontwikkeling van de dekkingsgraad van -0,1%-punt negatief.

Beleidsdekkingsgraad

Toelichting tabel: De beleidsdekkingsgraad wordt bepaald als de gemiddelde dekkingsgraad over de afgelopen 12 maanden. De beleidsdekkingsgraad ultimo 2018 bedraagt 112,5%, de actuele dekkingsgraad is 108,7% en het MVEV is 104,4%.

Herstelplan

In het herstelplan werkt het Fonds de maatregelen uit die er toe leiden dat de beleidsdekkingsgraad van het Fonds weer boven het vereist eigen vermogen komt. Op 28 maart 2018 heeft het pensioenfonds een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB. Op basis van de ingediende stukken heeft DNB ingestemd met het herstelplan. Op grond van het ingediende herstelplan zou de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo 2018 115,2% zijn. Met een beleidsdekkingsgraad van 112,5% ultimo 2018 loopt het Fonds daarmee achter op het herstelplan. De belangrijkste reden waarom het Fonds achter loopt op het herstelplan is gelegen in het feit dat de rente die gehanteerd wordt bij de bepaling van de verplichtingen gedaald is ten opzichte van het uitgangspunt bij het opstellen van het herstelplan. In het herstelplan wordt namelijk verondersteld dat er geen rente effect zal optreden, omdat op voorhand niet aan te geven is hoe de rente zich zal ontwikkelen. De rente effecten zijn zichtbaar in de resultaten als gevolg van wijziging rentetermijnstructuur en de resultaten op beleggingsopbrengsten te samen.

Onderdeel van het nieuwe Financieel Toetsingskader (nFTK) is een gewijzigde systematiek ten aanzien van het herstelplan. Ieder jaar wordt opnieuw getoetst of binnen een periode van 10 jaar herstel tot het vereist eigen vermogen mogelijk is. Dit herstel vindt op basis van het plan binnen enkele jaren plaats door het verwachte toekomstige rendement en door het niet of gedeeltelijk verhogen van de pensioenaanspraken en -rechten.

In maart 2019 is een nieuw herstelplan ingediend bij de toezichthouder. In dit geactualiseerde herstelplan stijgt de dekkingsgraad naar verwachting in 2022 boven het vereiste niveau.

4.2 Actuariële analyse

Oordeel van de externe actuaris over de financiële positie

De financiële positie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie is naar de mening van de waarmede actuaris niet voldoende. Daarbij is bepalend de mate van waarschijnlijkheid dat het pensioenfonds zal kunnen voldoen aan de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, in aanmerking nemend het streven inzake toeslagen, zoals aan verzekerden meegedeeld en de in wet- en regelgeving opgenomen criteria.

Analyse van het resultaat

In onderstaand overzicht is de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten opgenomen:

Bedragen x € 1.000	2018	2017
Resultaat wijziging rentetermijnstructuur	-107.964	30.994
Resultaat beleggingsopbrengsten	-21.033	110.295
Resultaat premie	-14.380	-16.852
Resultaat waardeoverdrachten	75	-189
Resultaat kosten	375	148
Resultaat uitkeringen	-418	-1.250
Resultaat kanssystemen inzake o.a. sterfte en arbeidsongeschiktheid	-819	1.346
Resultaat toeslagverlening	-9.208	-1.748
Resultaat wijziging actuariële grondslagen	62.336	-2.293
Resultaat overige (incidentele) mutatie technische voorziening	0	0
Resultaat andere oorzaken	2.530	795
Totaal resultaat	-88.506	121.245

Het vereist eigen vermogen eind 2018 is 119,0% en is gebaseerd op de strategische portefeuille per 31 december 2018.

Kostendekkende premie

Pensioenfonds zijn verplicht om een kostendekkende premie te berekenen. De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die het pensioenfonds in rekening brengt:

Bedragen x € 1.000	Zuiver	Gedempt
Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw	70.691	31.833
Actuarieel benodigde koopsom voor risicodekking	-	-
Opslag voor vereist eigen vermogen	14.138	6.367
Opslag voor uitvoeringskosten	3.193	3.193
Opslag voor voorwaardelijk onderdelen	-	14.845
Totaal resultaat	88.022	56.238

De feitelijke premie voor het jaar 2018 bedraagt € 61,1 miljoen. Het pensioenfonds voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte kostendekkende premie.

4.3 Financieel beleid en beleidskeuzes

Om te voldoen aan de door het Fonds gestelde ambitie – verhogen van de pensioenen voor zover mogelijke met de prijsinflatie - is het belangrijk dat het Fonds zo spoedig mogelijk weer voldoende vermogen bezit. Dit is van belang om de pensioenen waardevast te houden door middel van toeslagverlening. Onderdeel van ons financieel beleid zijn de uitvoeringskosten. Wij willen als Fonds efficiënt met onze middelen omgaan. Hierna leggen wij verantwoording daarover af.

4.3.1 Uitvoeringskosten

Het Fonds maakt voor het uitvoeren van de pensioenregeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten van het vermogensbeheer. Het fondsbestuur vindt het belangrijk open te zijn over deze kosten.

De kosten worden gepresenteerd met inachtneming met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken met elkaar worden vergeleken.

Het bestuur heeft ook in 2018 meegedaan aan het IBI benchmarkonderzoek. IBI Benchmarking maakt onafhankelijke benchmarks voor Nederlandse pensioenfondsen. Uit dit onderzoek is gebleken dat wij ten opzichte van vergelijkbare fondsen lagere pensioenbeheer en vermogensbeheer kosten hebben in absolute zin. Dit bevestigt het beeld van het bestuur ten aanzien van kostenbewustzijn. Ondanks dit benchmarkonderzoek blijven wij kostenbewust opereren. Samen met Bpf Bakkers hebben wij aandacht voor een verdere reductie van de kosten per deelnemer.

	2018	2017
Uitvoeringskosten pensioenbeheer (in euro per deelnemer)	€ 148	€ 146
Directe Vermogensbeheerkosten (als percentage van het gemiddeld belegd vermogen)	0,29%	0,28%
Indirecte Vermogensbeheerkosten (als percentage van het gemiddeld belegd vermogen) (beleggingsfondsen /schatting)	0,13%	0,13%
Transactiekosten (als percentage van het gemiddeld belegd vermogen) (schatting)	0,16%	0,18%
Totaal kosten vermogensbeheer	0,58%	0,59%

Kosten pensioenbeheer	2018	2017
<i>Bedragen * €1.000</i>		
Administratie	2.402	2.208
Accountantskosten	206	270
Controle en advieskosten actuaris	170	312
Kosten adviseurs	480	463
Contributies en bijdragen	189	179
Bestuurskosten	462	483
Overig	227	158
Totaal kosten pensioenbeheer	4.136	4.073
Toegerekende algemene kosten aan vermogensbeheerkosten	-1.106	-1.206
Totaal kosten pensioenbeheer na toerekening algemene kosten	3.030	2.867
Actieve deelnemers	9.596	9.243
Gepensioneerden	10.849	10.394
Totaal	20.445	19.637
Kosten vermogensbeheer conform jaarrekening	6.237	5.689
Toegerekende algemene kosten aan vermogensbeheerkosten	1.106	1.206
Totaal kosten vermogensbeheer na toerekening algemene kosten	7.343	6.895
Gemiddeld belegd vermogen	2.509.324	2.422.070

Algemene kosten

De Pensioenfederatie heeft in haar aanbevelingen een aanwijzing opgenomen met betrekking tot de algemene kosten. De algemene kosten betreffen kosten die niet direct toegerekend kunnen worden aan de pensioenuitvoering of vermogensbeheer. Deze kosten betreffen kosten voor bestuur en commissies, externe adviseurs en toezichthouders.

De algemene kosten bedragen in 2018 € 1.562 (2017: € 1.707). De algemene kosten worden verdeeld over pensioenuitvoeringskosten en vermogensbeheerkosten. De verhouding van deze verdeling is het percentage van pensioenuitvoeringskosten t.o.v. de vermogensbeheerkosten (uit de jaarrekening). De verhouding is 29,2% pensioenuitvoeringskosten en 70,8% vermogensbeheerkosten.

Uitvoeringskosten pensioenbeheer

Deze kosten betreffen de integrale kosten voor pensioenbeheerdienstverlening van TKP. Verder bestaan de kosten van pensioenbeheer uit communicatiekosten en toegerekende algemene kosten. De pensioenuitvoeringskosten worden gerapporteerd in euro's per deelnemer, waarbij het aantal deelnemers de som is van het aantal actieve deelnemers en gepensioneerden.

De administratiekosten zijn ten opzichte van 2017 nagenoeg gelijk gebleven echter in 2017 is een bate van € 250 duizend verwerkt inzake een afrekening oude administratiekosten.

Aansluiting met de pensioenuitvoeringskosten en kosten vermogensbeheer in de jaarrekening:

In de jaarrekening is een totaal van € 4.136 vermeld (2017: € 4.073), dit komt overeen met het totaal pensioenuitvoeringskosten volgens bovenstaande tabel. Het bedrag van € 6.237 (2017: € 5.689) aan directe kosten vermogensbeheer komt overeen met de directe kosten vermogensbeheer uit de staat van baten en lasten.

Kosten vermogensbeheer			Transactiekosten		
2018	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten excl. aan- en verkoopkosten	Aan- en verkoopkosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	1.147	0	74	838	2.059
Vastrentende waarden	3.532	0	177	1.887	5.596
Aandelen	2.202	0	0	925	3.127
Derivaten	197	0	0	124	321
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	7.078	0	251	3.774	11.103
Overige kosten vermogensbeheer					
Kosten fiduciair beheer	973				973
Custodian (BNY)	421				421
Overige vermogensbeheer	992				992
Totaal overige kosten vermogensbeheer	2.386				2.386
Totaal kosten vermogensbeheer					13.489

De bovenstaande opstelling is exclusief de doorbelaste algemene kosten van € 1,1 miljoen. Er zijn geen performance gerelateerde kosten meer, omdat het fonds het beleid heeft dat er geen performance gerelateerde kosten worden afgesproken met beheerders.

Kosten vermogensbeheer			Transactiekosten		
2017	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten excl. aan- en verkoopkosten	Aan- en verkoopkosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	951	-	25	-	976
Vastrentende waarden	3.311	-	-	3.129	6.440
Aandelen	2.186	383	-	313	2.882
Derivaten	216	-	-	623	839
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	6.664	383	25	4.065	11.137
Overige kosten vermogensbeheer					
Kosten fiduciair beheer	959				959
Custodian (BNY)	403				403
Advieskosten vermogensbeheer	267				267
Totaal overige kosten vermogensbeheer	1.629				1.629
Totaal kosten vermogensbeheer					12.766

De bovenstaande opstelling is exclusief de doorbelaste algemene kosten van € 1,2 miljoen.

Toelichtingen op de kosten vermogensbeheer:

Alhoewel de kosten in absolute zin zijn gestegen, zijn de vermogensbeheerkosten relatief gezien gelijk gebleven op 0,59%. Het gemiddeld belegd vermogen is bijna € 200 miljoen toegenomen.

Beheervergoedingen vermogensbeheerders

De beheervergoeding van vermogensbeheerders vallen uiteen in directe kosten voor het beheer en indirecte kosten voor beheer. De directe kosten worden gevormd door vermogensbeheerkosten waaraan een factuur ten grondslag ligt. Deze kosten sluiten aan met de kosten vermogensbeheer uit de jaarrekening. De indirecte kosten vermogensbeheer betreffen de direct toe te rekenen beleggingskosten (binnen de beleggingsfondsen).

Transactiekosten

De transactiekosten zijn de kosten die gemaakt worden om de effectentransactie tot stand te brengen en uit te voeren. Deze kosten zijn veelal op basis van een schatting tot stand gekomen, omdat er bijvoorbeeld bij transacties in de categorie vastrentende waarden niet separaat kosten in rekening worden gebracht. Daarnaast is het bij participaties in beleggingsfondsen niet exact te bepalen welke kosten er zijn gemaakt, hiervoor is er een schatting gemaakt van de turnover in de portefeuille. Op basis van gemiddelde transactiekosten in de markt zijn de kosten bij benadering bepaald.

Onderstaand de belangrijkste gehanteerde veronderstellingen:

Individuele beleggingstitels en/of derivaten:

- Aandelen, Vastrentende waarden en OTC derivaten (FX spots en forwards/Interest Rente Swaps/futures)
In geval van aan- en verkoop van discretionaire aandelen en futures zijn de werkelijk door brokers in rekening gebrachte transactiekosten gerapporteerd. De impliciete kosten zijn in overeenstemming met de PRIIPS methodologie berekend.

- Externe managers

In geval van externe mandaten worden de kosten opgevraagd bij de externe manager. Hierbij heeft NNIP expliciet gevraagd voor het aanleveren van data conform de PRIIPS methodologie.

Beleggingsfondsen

Bij de bepaling van de transactiekosten van beleggingsfondsen dient onderscheid te worden gemaakt in directe en indirecte transactiekosten. Directe transactiekosten bij beleggingsfondsen betreffen de in- en uitstapvergoedingen en de indirecte transactiekosten zijn de kosten bij aan- en verkoop van beleggingstitels binnen het betreffende fonds.

Directe transactiekosten (in- en uitstapvergoeding)

Beleggingsfondsen

In geval van transacties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen is de berekening complexer en zijn meerdere methodes om de transactiekosten te bepalen. Er is gebruik gemaakt van de volgende stappen, in lijn met de Aanbevelingen van de Pensioenfederatie:

I. Overgenomen uit de transactiebedragen welke zijn benoemd in de aangeleverde transactieformulieren, zijnde de werkelijk afgerekende bedragen

II. Bedragen aangeleverd door de externe beheerder van het beleggingsfonds.

III. Door NN IP benaderd door de entry of exit fee percentage te vermenigvuldigen met de transactiewaarde.

Met betrekking tot de kosten vermogensbeheer moet worden opgemerkt dat op dit moment nog niet voor alle kostensoorten eenduidige definities bestaan en bovendien verschillende schattingsmethodieken kunnen worden gehanteerd. Definities en schattingsmethodieken kunnen derhalve per vermogensbeheerder verschillen. Indien data van externe fondsen en/of managers in de rapportage zijn opgenomen, is het belangrijk ook hiermee rekening te houden bij de beoordeling van de kosten.

Indirecte transactiekosten

Met betrekking tot de indirecte kosten schrijft de Pensioenfederatie het volgende:

Met betrekking tot transactiekosten die in de beleggingsfondsen worden gemaakt wordt look through toegepast. Dit zijn de kosten bij aan- en verkoop van beleggingstitels, acquisitiekosten binnen die beleggingsfondsen of ingeval van fund-of fundstructuren in- en uitstapvergoedingen bij onderliggende beleggingsfondsen. Deze aanbeveling is van toepassing vanaf boekjaar 2017.

De aanlevering inzake indirecte transactiekosten vindt plaats vanuit de externe beheerder van deze fondsen.

Deze aanlevering kan op drie manieren worden uitgevoerd:

A. Pensioenfederatie geprefereerde methode:

Bij look through wordt een correctie gemaakt voor de in- en uitstapvergoedingen bij beleggingsfondsen. Immers de in- en uitstapvergoedingen zijn voor beleggingsfondsen een opbrengst. Bij look through

wordt het pro rata deel van deze opbrengst verdisconteerd met de in- en uitstapvergoedingen die door het pensioenfonds zijn betaald. Daarnaast wordt het pro rata deel van de transactiekosten in het beleggingsfonds aan het pensioenfonds toegerekend.

B. Pensioenfederatie vereenvoudigde methode:

Voor de berekening wordt gebruik gemaakt van een vereenvoudigde methode op periodebasis in plaats van individuele transactiebasis. Hierbij wordt de gemiddelde participatiegraad van het pensioenfonds in het beleggingsfonds over een bepaalde periode gehanteerd.

De transactiekosten bedragen over 2018 € 4.025 (2017: € 4.090).

Aansluiting met de jaarrekening:

Vermogensbeheerkosten: De Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie nemen naast de directe kosten ook de indirecte kosten mee en maken expliciet onderscheid tussen de vermogensbeheerkosten en transactiekosten. In de jaarrekening zijn alleen de kosten die direct bij het pensioenfonds ad € 6.237 (2017: € 5.689) in rekening zijn gebracht opgenomen. De geschatte direct toe te rekenen beleggingskosten binnen de beleggingsfondsen maken in de jaarrekening onderdeel uit van de waardeveranderingen van de beleggingen.

De directe kosten vermogensbeheer worden gerapporteerd als % van het gemiddeld belegd vermogen op maandbasis. De indirecte kosten vermogensbeheer worden weergegeven als percentage van het gemiddeld belegd vermogen op maandbasis. De (geschatte) transactiekosten worden gerapporteerd als % van het gemiddeld belegd vermogen op maandbasis.

4.3.2 Toeslagen- en kortingsbeleid

Toeslagenbeleid

Het Fonds heeft in 2015 met sociale partners de ambitie gedefinieerd om de pensioenen zoveel mogelijk met prijsinflatie te verhogen. Het toeslagenbeleid volgt de maximaal toegestane ruimte binnen het nieuwe Financieel Toetsingskader:

- Er wordt pas toeslag verleend, de pensioenen verhoogd, bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan 110%.
- De hoogte van de toeslag is zodanig dat steeds tijdig aan de eisen van het herstelplan wordt voldaan. Dat wil zeggen dat herstel van de beleidsdekkingsgraad naar het vereist eigen vermogen binnen 10 jaar mogelijk is.
- De hoogte van de toeslag is zodanig dat steeds aan de eis van toekomstbestendig indexeren wordt voldaan. Dat wil zeggen dat de toeslag niet hoger is dan de toeslag die levenslang kan worden gegeven, rekening houdend met het niveau van de beleidsdekkingsgraad.
- Voor het besluit inzake de toeslagverlening per 1 januari is de beleidsdekkingsgraad per eind oktober van het voorgaande boekjaar bepalend zonder rekening te houden met de toeslagverlening per 1 januari van het volgend boekjaar.
- Een eventuele toeslag wordt bepaald door het verschil tussen het vereist eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad per eind oktober naar rato toe te passen op de CPI oktober – oktober.
- Gemiste toeslagen uit het verleden kunnen worden ingehaald mits de beleidsdekkingsgraad boven de inhaalindexatiegrens ligt. De inhaalindexatiegrens is het maximum van het vereist eigen vermogen en de grens waarbij volgens de toekomstbestendig indexeren eis volledig kan worden geïndexeerd. Een vijfde van het surplus boven de inhaalindexatiegrens kan worden ingezet voor inhaalindexatie. Bij de inhaalindexatie wordt alleen rekening gehouden met de indexatieachterstanden, die zijn opgelopen na 1 januari 2016.
- Het compenseren van eventuele kortingen op de opgebouwde rechten vindt volgens dezelfde richtlijnen plaats, waarbij eerst kortingen gecompenseerd worden voordat gemiste toeslagen worden ingehaald.
- Achterstanden in toeslagen worden vanaf 1 januari 2016 individueel bijgehouden en wanneer mogelijk gerepareerd. Hierbij wordt het fifo-systeem gehanteerd. Vanaf 1 januari 2016 ontstaat de eerste achterstand. Het betreft de toeslag die per 1 januari 2016 gegeven had kunnen worden op basis van de inflatie in 2015.

In onderstaand overzicht zijn de toeslaggrootheden na 2015 opgenomen. In de ABTN is bepaald dat alleen achterstanden in de indexatie die vanaf 1 januari 2016 zijn ontstaan kunnen worden ingelopen.

Actieve deelnemers, premievrije deelnemers en gepensioneerden	Gemiste toeslag	Cumulatief
Per 1 januari van het jaar 2016	0,41%	0,41%
Per 1 januari van het jaar 2017	0,36%	0,77%

Per 1 januari van het jaar 2018	1,26%	2,04%
Per 1 januari van het jaar 2019	1,27%	3,34%

Kortingsbeleid

Het Fonds heeft besloten om de richtlijnen van het nieuwe Financieel Toetsingskader te hanteren voor het kortingsbeleid (het verlagen van pensioenaanspraken en -rechten):

- Als de beleidsdekkingsgraad in het herstelplan niet binnen 10 jaar stijgt naar het niveau van het vereist eigen vermogen, wordt een korting doorgevoerd. Deze verlaging van de pensioenaanspraken en -rechten wordt tijdsevenredig uitgesmeerd over 10 jaar en is voorwaardelijk. Als de beleidsdekkingsgraad vervolgens sneller herstelt dan verwacht, dan zal niet de gehele korting hoeven worden doorgevoerd.
- Als de beleidsdekkingsgraad 5 jaar onafgebroken onder het minimaal vereist eigen vermogen ligt en de dekkingsgraad in het laatste jaar ook onder het minimaal vereist eigen vermogen ligt, wordt een onvoorwaardelijke korting doorgevoerd. Deze verlaging van de pensioenaanspraken en -rechten wordt zodanig uitgesmeerd over de tijd dat in principe 1% per jaar wordt gekort, met een maximale uitsmeerperiode van 10 jaar. Ook als het tekort groter is dan 10%, wordt de korting tijdsevenredig uitgesmeerd over 10 jaar.
- Kortingen worden vanaf 1 januari 2016 individueel bijgehouden en wanneer mogelijk gerepareerd.

4.3.3 Financieringsbeleid

Financieringssysteem en ABTN

In de uitvoeringsovereenkomst tussen het pensioenfonds en de aangesloten werkgevers geldt dat de werkgevers zich jegens het pensioenfonds hebben verbonden tot het betalen van de op grond van de abtn verschuldigde pensioenpremie.

De wijze waarop de gedempte kostendekkende premie en de verschuldigde premie bij het Fonds wordt vastgesteld wordt hieronder nader toegelicht.

Het Fonds hanteert een doorsneepremie voor de basisregeling; deelnemers van alle leeftijden betalen een gelijk percentage pensioenpremie. Zij betalen premie over dat deel van het salaris waarover zij pensioen opbouwen (de pensioengrondslag). Voor de excedentregeling wordt een actuariële premie gerekend; deelnemers betalen premie die afhankelijk is van leeftijd en geslacht.

Met de premie wil het Fonds het volgende dekken:

- de toename van de toekomstige aanspraken op pensioen;
- de opslag voor solvabiliteit (genoeg vermogen hebben) voor de onvoorwaardelijke delen van de pensioenovereenkomst;
- gedeeltelijke financiering van de toeslagambitie
- de uitvoeringskosten van het Fonds.

In de Pensioenwet staan regels over de gedempte kostendekkende premie. De feitelijke premie van het Fonds over 2018 is niet lager dan deze gedempte kostendekkende premie. Vanaf 2016 wordt de gedempte kostendekkende premie bepaald op basis van een verwacht rendement met de maximale parameters van het FTK. Vanaf het begin van de premieperiode is de rente ten opzichte van de rente per 30 september 2015 gedaald, waardoor ook de premiedekkingsgraad is gedaald. De premiedekkingsgraad is een graadmeter waarmee wordt weergegeven of het eigen vermogen stijgt of daalt als gevolg van premiebetalingen. Omdat de premiedekkingsgraad nu over een langere periode laag is, heeft het bestuur in het kader van evenwichtige belangenafweging besloten om gedurende 2019 het premiebeleid van het fonds te evalueren.

Het Fonds heeft de solvabiliteitsopslag vastgesteld volgens de vereisten uit de Pensioenwet.

Premiefinanciering (bedragen x € 1.000)	
Kostendeekkende premie voor 2018	88.022
Gedempte kostendeekkende premie	56.238
Feitelijke premie	61.080
<i>De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:</i>	
Actuarieel benodigde premie voor opbouw van aanspraken, onvoorwaardelijke indexatie en risicopremies	70.691
Opslag voor uitvoeringskosten	3.193
Solvabiliteitsopslag	14.138
Kostendeekkende premie	88.022
<i>De samenstelling van de gedempte kostendeekkende premie is als volgt:</i>	
Actuarieel benodigde premie voor opbouw van aanspraken, onvoorwaardelijke toeslag en risicopremies	31.833
Opslag voor uitvoeringskosten	3.193
Solvabiliteitsopslag	6.367
Premie voorwaardelijke onderdelen	14.845
Gedempte kostendeekkende premie	56.238

De afgelopen vijf jaar hebben de premiepercentages zich als volgt ontwikkeld:

	2018	2017	2016	2015	2014
Pensioenpremie totaal	27,6%	27,6%	27,6%	27,6%	27,6%
- Pensioenpremie regulier	24,6%	24,6%	24,5%	25,2%	25,2%
- Pensioenpremie VPL	3,0%	3,0%	3,1%	2,4%	2,4%

De premie exclusief VPL-overgangsregeling bedroeg in 2018 24,6% van de pensioengrondslag. De premie die bestemd is voor VPL-overgangsregelingen bedroeg in 2018 3,0% van de pensioengrondslag. De totale premie bedraagt dus 27,6% van de pensioengrondslag.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het reglement in een premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

Vrijstellingen en vrijwillige aansluitingen

In bepaalde gevallen kan een werkgever vrijstelling van de verplichte deelname aan de pensioenregeling aanvragen. De voorwaarden hiervoor staan in het Vrijstellings- en Boetebesluit Wet Bpf 2000.

De pensioenregeling van de werkgever moet wel minimaal gelijkwaardig zijn, vergeleken met de pensioenregeling van het Fonds. Daarom moeten de vrijgestelde werkgevers minimaal eens in de vijf jaar aantonen dat er minimaal een gelijkwaardige pensioenregeling is geregeld voor de werknemers.

Als een bedrijf verwant is met de Zoetwarenindustrie, kan een bedrijf zich vrijwillig aansluiten bij het Fonds. De aanvraag hiervoor wordt in voorkomende gevallen door het bestuur behandeld.

5 Beleggingsbeleid

Algemeen

De ingelegde pensioenpremies worden belegd met als doel om voldoende rendement te behalen voor het nakomen van de nominale verplichtingen en het realiseren van de ambitie. Daarbij houdt het bestuur rekening met verantwoorde risico's, kostenefficiëntie, transparantie en maatschappelijk verantwoord beheer. Uitgangspunten bij het vaststellen van de beleggingsportefeuille zijn de aard en omvang van de verplichtingen, het risicobudget en de eisen die voortvloeien uit de pensioenwetgeving.

Beleggingsbeleid

Ter beoordeling en bewaking van de uitvoering van het totale beleggingsbeleid stelt het bestuur jaarlijks, uitgaande van het strategisch beleid, een normportefeuille vast. Hierbij kijkt het bestuur naar de samenstelling van de portefeuille aan het einde van het jaar, het risico van de beleggingen ten opzichte van de verplichtingen gegeven de huidige financiële positie en de verwachtingen voor de financiële markten. De Beleggingsadviescommissie heeft hierin een adviserende rol richting het voltallige bestuur. Het bestuur bespreekt vervolgens het beleggingsbeleid jaarlijks met het Verantwoordingsorgaan. Periodiek ontvangt het Verantwoordingsorgaan de risico- en vermogensbeheerrapportages.

Asset Liability Management

Minimaal eens per drie jaar wordt door het Fonds een ALM-studie uitgevoerd, ter onderbouwing van het uit te voeren beleid en om de gevolgen van mogelijk gewijzigde omstandigheden in kaart te brengen. De uitvoering van het beleid van het Fonds kan op grond hiervan aangepast worden. Elk kwartaal wordt in de risicorapportage een update getoond van de ALM-berekeningen, waardoor het bestuur kan toetsen of de doelstellingen nog steeds haalbaar zijn en of de risico's acceptabel zijn.

Het Fonds heeft in 2018 een ALM-studie laten uitvoeren door Ortec Finance. De doelstelling van deze ALM-studie was tweeledig:

- Inzicht in mogelijke ontwikkeling pensioenfondsen en gevolgen voor belanghebbenden
- Toetsen of het huidige strategische beleid nog aansluit bij de ambities van Pensioenfondsen Zoetwaren en of dit voldoende schokbestendig is.

Daarnaast zijn bij de ALM-studie elementen uit het beleggingsbeleid, premiebeleid en indexatiebeleid onder de loep genomen. Uit de resultaten van de ALM-studie zijn geen aanpassingen aan het strategische beleggingskader voortgekomen. Wel is er een rentestafel toegevoegd om bij wijzigende niveaus van de rente ook de omvang van de rente-afdekking aan te passen.

5.1 Matchingportefeuille

De Matchingportefeuille richt zich op de afdekking van het renterisico en het zekerstellen van het nominale pensioen. De gehanteerde norm voor renteafdekking op basis van marktrente is voor 2018 vastgesteld op 40% met een bandbreedte van plus en min 10%. De renteafdekking vindt plaats met renteswaps en Euro-staatsobligaties met hoge kredietwaardigheid.

Daarnaast belegt het Fonds in bedrijfsobligaties met een solide kredietwaardigheid en in Nederlandse woninghypotheken. De keuze voor renteafdekking zorgt ervoor dat het Fonds gedeeltelijk beschermd is tegen rentedaling maar minder profiteert van een rentestijging. In 2018 is de rente op de kapitaalmarkten op langere looptijden met ca 0,12% gedaald (30-jaars swaprente). Dit levert op de rente-afdekking een klein positief resultaat op, maar op balansniveau een lichte verslechtering van de financiële positie van het Fonds.

De beleggingen in bedrijfsobligaties hadden te lijden onder de toegenomen risico-aversie van beleggers, waardoor het rendement uitkwam op -1,1%. In 2018 heeft het fonds overigens de allocatie aan bedrijfsobligaties verlaagd ten gunste van de (beter renderende) categorie hypotheken. De gehele matchingportefeuille rendeerdde 3,0%.

5.2 Returnportefeuille

De returnportefeuille richt zich op het realiseren van voldoende rendement om de ambitie te kunnen realiseren. De portefeuille is in 2018 licht afgebouwd en binnen de portefeuille is een deel van de allocatie aan hoogrentende bedrijfsobligaties overgebracht naar hypotheken (matchingportefeuille) en wereldwijde aandelen.

De hoogrentende obligaties (bedrijfsobligaties en staatsobligaties van opkomende landen) renderden met 0,1% matig, daarbij nog geholpen door een sterk gestegen dollar. Aandelen hadden een slecht jaar met -6,5%, met name

Europese aandelen bleven achter. De onroerend goed portefeuille rendeerd zeer goed met 14,3% rendement dat met name in Nederlandse woningen werd behaald. De gestegen dollar had een negatief effect op de valuta-afdekking, dit droeg -2,8% bij aan het rendement van de returnportefeuille. Inclusief de valuta-afdekking rendeerd de rendementsportefeuille -4,1% en bleef dus sterk achter bij de ontwikkeling van de verplichtingen.

5.3 Vermogensopbouw

De verleende mandaten aan de diverse beheerders omvatten de volgende beleggingscategorieën:

- vastrentende waarden, waaronder obligaties uitgegeven door overheden en bedrijven (eventueel met behulp van collectieve beleggingsvehikels) en renteswaps;
- aandelen, (eventueel met behulp van collectieve beleggingsvehikels);
- onroerend goed;
- liquiditeiten (inclusief valutatermijncontracten).

	2018	2017	2016	2015	2014
Marktwarde in mln. euro's	2.488,0	2.494,3	2.396,2	2.062,3	2.081,6
In %					
Vastrentende waarden, inclusief derivaten	63,0%	59,3%	60,6%	69,5%	78,3%
Aandelen	28,3%	32,7%	33,2%	25,5%	19,1%
Onroerend goed	9,2%	7,6%	6,5%	5,1%	2,8%
Liquiditeiten	-0,5%	0,4%	-0,3%	- 0,1%	- 0,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 3 - Bron: NN Investment Partners

5.4 Rendementen 2018

Het totaal rendement van het pensioenfonds in 2018 bedroeg -0,6% (na kosten) ten opzichte van een benchmarkrendement van -0,5%.

Portefeuille in %	2018		2017	
	Rendement	Benchmark	Rendement	Benchmark
Matching	3,0	3,0	-2,4	-2,8
Rendement vastrentend	0,1	0,4	-2,7	-3,0
Rendement aandelen	-6,5	-5,9	9,8	9,1
Rendement onroerend goed	14,3	14,3	12,2	12,2
Totaal rendement Fonds	-0,6	-0,5	4,4	4,4

Tabel 4 - Bron: NN Investment Partners

5.5 Z-score 2018 en performancetoets

Bedrijfstakpensioenfondsen met een door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid afgegeven verplichtstelling, zijn wettelijk verplicht de beleggingsperformance van het pensioenfonds vast te stellen.

Voor deze toetsing is een gestandaardiseerde norm, de z-score ontwikkeld. De z-score wordt ieder jaar vastgesteld en geeft de afwijking van het feitelijke rendement ten opzichte van het door het bedrijfspensioenfonds vastgestelde rendement (het rendement dat op grond van de normportefeuille behaald kan worden ofwel het normrendement). Als de performancetoets – die is gebaseerd op vijf opeenvolgende Z-scores – onder de nul uitkomt, staat het bedrijven vrij om een alternatief te zoeken voor de uitvoering van de verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsen regeling. De formule voor de z-score is als volgt:

$$z\text{-score} = \frac{(R_f - k_j) - (R_n - 0,15\%)}{E_j}$$

Om de z-score te berekenen wordt het feitelijk rendement (R_f) gecorrigeerd voor de beleggingskosten (k_j). Het beoogde of normrendement (R_n) wordt (nadat het is gecorrigeerd voor de genormeerde beleggingskosten van 0,15%), in mindering gebracht op het feitelijke rendement. Het verschil wordt gedeeld door de rendementsspreiding (E_j). De rendementsspreiding is gebaseerd op de beleggingsmix ofwel op de percentages vastrentende waarden (58,4%) en zakelijke waarden (41,6%) in de beleggingsportefeuille.

De uitkomst van de statistische 5-jaars toets wordt verhoogd met 1,28 zodat een score <0 betekent dat het pensioenfonds gezakt is voor de performancetoets en een score >0 betekent dat het pensioenfonds geslaagd is voor de performancetoets. Indien de uitkomst van onderstaande toets (0,98) lager zou zijn dan nul, dan staat het verplichtgestelde werkgevers dus vrij om de regeling elders onder te brengen.

Jaar	2014	2015	2016	2017	2018	Performancetoets
Z-score	0,06	-0,31	-0,25	0,13	-0,27	0,99

5.6 Strategische portefeuille 2019

In 2018 is een ALM studie uitgevoerd. Naar aanleiding van deze ALM studie en een update van de lange termijn verwachtingen voor rendement en risico van de verschillende beleggingen is besloten de allocaties over de hoofdcategorieën niet aan te passen. Tevens wordt de rente-afdekking gehandhaafd op 40%, waarbij op basis van de ALM analyses wel is besloten om hier een rentestaffel aan toe te voegen die leidt tot een geleidelijke verhoging van de rente-afdekking bij hogere rentes.

Het beleggingsbeleid voor 2019 is daarom een voortzetting van het beleggingsbeleid van 2018 met slechts beperkte aanpassingen in deelportefeuilles. Dit laatste betreft de implementatie van Amerikaans Vastgoed en de introductie van Green Bonds. Met deze laatste allocatie financiert het pensioenfonds investeringen die voldoen aan expliciete duurzaamheidscriteria, waarbij er voldoende oog blijft voor het realiseren van een goed financieel rendement.

5.7 Economische ontwikkelingen

5.7.1 Terugblik

Economische groei en inflatie

De groei van de wereldeconomie is in 2018 met 3,7% op nagenoeg hetzelfde niveau uitgekomen als het jaar daarvoor. Dit werd vooral mogelijk gemaakt door een aantrekkende groei in de VS dankzij eenmalige gunstige effecten van belastingverlagingen van de regering Trump. Mede door een laag blijvende inflatie stelde dit de Fed in staat om de rente in 2018 vier keer te verhogen, telkens met 25 basispunten. De reële ontwikkeling werd nog enigszins gedempt door de onzekerheid vanuit de dreigende handelsoorlog tussen de VS en China, mede als gevolg van importheffingen van de VS op Chinese goederen. In het Eurogebied zwakte de economische groei juist af. De kerninflatie stabiliseerde per saldo op 0,9% op jaarbasis. Vooral de Brexit voerde in Europa de boventoon. Een 'No Deal' behoorde aan het eind van het jaar nog steeds tot de mogelijkheden. Ook op het Europese vasteland namen de politieke spanningen toe, bijvoorbeeld door de toename van het populisme in Italië en Frankrijk. Ondanks een laag blijvende inflatie en het uitblijven van een duidelijk groeiherstel beëindigde de Europese Centrale Bank (ECB) het beleid van maandelijksse obligatie-opkopen. Renteverhogingen bleven nog uit. Achter de stabilisatie van de groei van de wereldeconomie in 2018 gaat wel een duidelijke groei-afzwakking schuil in het vierde kwartaal. De normalisatie van de rentes van centrale banken dreigt hierdoor te worden uitgesteld.

Opkomende markten

In een omgeving met vooral economische tegenwind zwakt de economische groei in de opkomende landen duidelijk af. Een belangrijke oorzaak daarvan was het ontstane vertrouwensverlies in de politieke situatie in Turkije. De verslechtering van de financiële condities, onder meer een sterke daling van de Turkse Lira, sloeg vooral over naar de andere opkomende landen met een tekort op de lopende rekening zoals Indonesië, Brazilië en Zuid-Afrika. Centrale banken die zich door een sterke daling van de valuta geconfronteerd zagen met een verslechtering van de inflatie moesten de rente sterk verhogen wat de economische vooruitzichten verder deed verslechteren. Naast de situatie in Turkije deden ook de stijging van de rente in de VS (afnemende search voor yield) en het dreigende handelsconflict tussen de VS en China de opkomende markten geen goed. De toenemende inspanningen van de Chinese overheid om de economie te stimuleren hadden in 2018 nog niet het gewenste effect.

Aandelenmarkten

De mondiale aandelenmarkten hadden per saldo vooral last van de duidelijke groei afzwakking aan het einde van het jaar. Per saldo toonden aandelenmarkten hierdoor rode cijfers. De MSCI World index, waarin de grootste beursgenoteerde ondernemingen in de ontwikkelde markten zijn vertegenwoordigd, daalde bijvoorbeeld met 3,6%. Vooral in Europa (-10,0%) en de opkomende landen (-9,9%) werden koersverliezen geleden. Enige positieve uitzondering was de Amerikaanse aandelenmarkt met een positief rendement in Euro van 0,3%.

Obligaties, rente en spreads

In de VS zorgden de renteverhogingen en de per saldo aantrekkende groei voor een stijging van de rentes op Amerikaanse Treasuries. In het Eurogebied vluchtten beleggers juist naar veiligheid gedreven door de vrees voor een verdere groei afzwakking en het hierdoor voorlopig uitblijven van een normalisatie van de rente door de ECB. De Duitse rente op de tienjaars staatslening daalde in 2018 van 0,42% naar 0,25%.

Voor de markten in risicovollere obligaties was 2018 een zwak jaar. Het einde van de opgaande economische cyclus vertaalt zich doorgaans in een verslechtering van de fundamentals voor de uitgevende bedrijven en daarmee in stijgende risico-opslagen op de rente. De risico-opslagen op obligaties van opkomende markten stegen met circa 1,3% naar 4,3% en op Amerikaanse hoogrentende bedrijfsobligaties met bijna 2% naar 5,4%.

5.7.2 Vooruitblik

Economie en inflatie

Het jaar 2019 is door de groei afzwakking van de wereldeconomie aan het einde van 2018 begonnen met een slecht groeimomentum. De vooruitzichten voor het hele jaar zijn zeer onzeker. De wereldeconomie staat op een tweesprong. In het gunstige scenario vallen de politieke risico's mee, zal de groei afzwakking van de wereldeconomie beperkt blijven en een groeiherstel mogelijk zijn. Alleen bij een onverwacht sterk groeiherstel zal via de krapte op de arbeidsmarkt en een aantrekkende loonstijging enige opwaartse druk op de inflatie kunnen ontstaan. In het Eurogebied is een dergelijk sterk groeiherstel echter niet waarschijnlijk. In het ongunstige scenario zorgen politieke onzekerheden, een terugval in de investeringsgeneigdheid en een Chinese groeivertraging voor een verdere verslechtering van financiële condities en een verder verlies aan vertrouwen. In beide scenario's blijft een sterke inflatiestijging achterwege, houdt de ECB de rente dicht bij 0% en zijn ook in de VS sterke renteverhogingen niet te verwachten. In het ongunstige scenario zal de Fed de rente weer verlagen.

Aandelen

De risico's voor aandelen zijn vanaf het vierde kwartaal van 2018 toegenomen. De vraag is of hardnekkige politieke risico's het vertrouwen verder zullen aantasten of dat de economie hiertegen bestand zal blijken te zijn. Ondanks deze onzekerheid is er ook reden voor voorzichtig optimisme. Alle landen hebben baat bij politieke compromissen, centrale banken hebben de normalisatie van hun rentebeleid al uitgesteld en de consumptie wordt nog altijd ondersteund door sterke arbeidsmarkten, historisch hoge niveaus van het vertrouwen (ondanks recente dalingen) en een toenemende loongroei. Hoge rendementen zijn evenwel niet waarschijnlijk. De koers/winstverhoudingen zijn na het koersverlies aan het einde van 2018 weliswaar wat gedaald, maar de waarderingen zijn ten opzichte van historische waarderingsgemiddelden niet echt laag.

Obligaties

Een omgeving met een gematigde economische groei, een laag blijvende inflatie en met centrale banken die de rentes niet verhogen, zal zich niet snel vertalen in sterk stijgende kapitaalmarktrentes. Gelet op het lage startniveau van deze rentes, is ook een sterke rentedaling niet echt waarschijnlijk. Een uiteenlopend economisch beeld kan zich daarentegen wel uiten in een sterk volatiele rente.

Bij een verdere afzwakking van de economische groei zijn verder oplopende spreads niet uitgesloten. Grote correcties liggen echter minder voor de hand, omdat zich deze historisch gezien alleen voordoen tijdens recessies. Bij groeiherstel kunnen de spreads zelfs weer wat dalen.

Vastgoed

Vastgoed blijft een beleggingscategorie die sterk gedreven wordt door het rentepeil. Bij een laag blijvende inflatie in de belangrijke regio's is er op dit moment weinig opwaartse rentedruk, wat voor vastgoed positief is. Een renteverhoging door de ECB wordt dit jaar niet verwacht terwijl ook de Fed een pauze in renteverhoging ingevoerd heeft. Het dividendrendement van vastgoed is daarnaast aantrekkelijk en de waardering relatief neutraal. Terwijl een sterke arbeidsmarkt steun biedt, staan echter niet alle indicatoren voor vastgoed op groen. Naast de recente groei afzwakking in het vierde kwartaal, bijvoorbeeld ook zichtbaar op de Amerikaanse huizenmarkt zijn er structurele trends die op bepaalde vastgoedsegmenten negatief inwerken. De trend naar flexwerk drukt bijvoorbeeld op de kantorenmarkt, terwijl e-commerce de vraag naar retail-vastgoed drukt.

6 Risicobeheer

6.1 Beleidsuitgangspunten en risicohouding

De risicohouding geeft weer welke ambitie het pensioenfonds nastreeft en welke risico's het hierbij accepteert voor de verschillende belanghebbenden. Sociale partners en het bestuur van het pensioenfonds hebben beleidsuitgangspunten en een risicohouding vastgesteld. Deze dienen als basis voor het financiële beleid van het pensioenfonds.

De beleidsuitgangspunten van het pensioenfonds kunnen worden samengevat tot:

- Stabiele premie
- Koopkrachtbehoud
- Kleine kans op en omvang van kortingen op opgebouwde rechten
- Beleggingsrisico is noodzakelijk voor een goed pensioen tegen een acceptabele prijs

Stabiele premie

- Stabiliteit in de premie is belangrijk voor zowel werkgevers als werknemers. Daarom wil het pensioenfonds fluctuaties in de premie beperken.
- De premie is bedoeld om de nieuwe aanspraken te financieren. Het pensioenfonds streeft ernaar dat er gemiddeld evenwicht is tussen premie en aanspraak, zodat nieuwe rechten niet te goedkoop of te duur worden ingekocht.
- Er is een grens aan wat werkgevers en werknemers bereid zijn om aan pensioen te betalen. Als de prijs voor pensioen te hoog wordt, dan kunnen sociale partners ervoor kiezen om de nieuwe opbouw te verlagen. Het pensioenfonds wil betrouwbaar zijn en waarmaken wat het belooft. De kans op het korten op de nieuwe opbouw moet daarom klein zijn.

Koopkrachtbehoud

- Een goed pensioen is meer dan een nominaal pensioen. Het pensioenfonds heeft de ambitie om toeslagen te verstrekken, waardoor prijsinflatie op lange termijn grotendeels wordt gecompenseerd.
- Het pensioenfonds wil alleen toeslag verlenen als zij hiervoor voldoende middelen heeft. Dit voorkomt dat het pensioenfonds te snel uitdeelt, waardoor de kans op korting van de nominale aanspraken wordt vergroot. Het pensioenfonds vindt dat het nFTK al voldoende prudentie oplegt in het toeslagenbeleid en ziet geen reden om hier nog extra restricties aan toe te voegen.

Kleine kans op en omvang van kortingen op opgebouwde rechten

- Korting op de opgebouwde rechten is een laatste redmiddel. Het pensioenfonds accepteert wel een beleggingsbeleid dat resulteert in een kleine kans op korten in een slechtweersscenario, als hiermee in het basisscenario een hoger verwacht pensioenresultaat bereikt kan worden.
- Het is voor de deelnemers belangrijk de omvang van de korting te beperken. Eventuele kortingen worden daarom gespreid door de tijd.

Beleggingsrisico is noodzakelijk voor een goed pensioen tegen een acceptabele prijs

- Het beleggingsbeleid is erop gericht om toeslagverlening mogelijk te maken binnen het risicokader. Er wordt niet meer risico genomen dan nodig is om de ambitie waar te maken.
- De deelnemers kiezen voor een relatief hoog verwacht pensioen en zijn bereid wat meer onzekerheid te accepteren. Tegelijkertijd is een vaste bodem waarover nauwelijks risico bestaat ook gewenst.
- De beleggingsmix wordt aangepast aan de economische omstandigheden en de financiële positie van het pensioenfonds. Bij een goede financiële positie wordt risico teruggenomen om de buffer te beschermen. Bij een slechte financiële positie kan risico worden teruggenomen, maar niet zodanig dat de ambitie uit zicht raakt.

Risicohouding niet-financiële risico's

Pensioenfonds Zoetwaren heeft een lage risicobereidheid ten aanzien van de niet-financiële risico's. Er wordt hierbij onderscheid gemaakt in de volgende niveaus:

- 1) Zero tolerance: Dit risico wordt tegen elke prijs vermeden
- 2) Critical tolerance: Er wordt gekozen voor zeer veilige opties om dit risico te voorkomen
- 3) Balanced: Er wordt gekozen voor veilige opties, waarbij wel enige mate van risico wordt toegestaan
- 4) Opportune: Er bestaat enige bereidheid om dit risico te nemen, waarbij het rendement en de kosten van beheersing zwaar wegen versus de beheersing van het risico.
- 5) Maximized: Er bestaat veel bereidheid om dit risico te nemen, vanuit de verwachting dat hier een hoge beloning tegenover staat en dat beheersing van het risico duur is.

Voor de niet-financiële risico's wordt in principe gekozen voor critical tolerance. Voor enkele risico's wordt hiervan afgeweken:

- Binnen het reputatierisico is gekozen voor zero tolerance m.b.t. reputatierisico's die voortvloeien uit bestuurders en governance. Dit vanwege de grote impact.
- Binnen het omgevingsrisico is gekozen voor balanced tolerance m.b.t. omgevingsrisico's die voortvloeien uit wijzigingen van het pensioenstelsel en geopolitieke risico's. Het betreft risico's die door het pensioenfonds nauwelijks te beïnvloeden zijn.
- Binnen het operationele risico is gekozen voor zero tolerance voor operationele risico's die voortvloeien uit de deskundigheid van het bestuur als collectief en het jaarwerk. Dit vanwege de grote impact.
- Binnen het integriteitsrisico is van de 25 geïnventariseerde risico's voor 16 daarvan gekozen voor zero tolerance. Dit vanwege de grote impact.

Risicomaatstaven

De risicohouding voor financiële risico's is gekwantificeerd via de haalbaarheidstoets, grenzen voor het vereist eigen vermogen en de interne risicolimieten.

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets geeft een indicatie of de verhoging van de pensioenuitkeringen naar verwachting de prijsindex (prijsinflatie) zal bijhouden. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets geven, op basis van het huidige beleggings- en risicobeleid van het pensioenfonds, aan wat het pensioenresultaat* zal zijn ten opzichte van een jaarlijks volledig geïndexeerd pensioen.

$$* \text{ Pensioenresultaat} = \frac{\text{Som verwachte pensioenuitkeringen conform fondsbeleid}}{\text{Som verwachte pensioenuitkeringen zonder opbouwkorting en volledig prijs geïndexeerd.}}$$

Bij de haalbaarheidstoets berekent het pensioenfonds vanuit de beleidsdekkingsgraad en de door DNB opgelegde vereiste buffers het verwachte pensioenresultaat. Vanuit de beleidsdekkingsgraad wordt ook het pensioenresultaat in een slechtweersscenario berekend. In overleg met sociale partners zijn ondergrenzen vastgesteld voor het verwachte pensioenresultaat en een maximaal toegestane afwijking in het slechtweersscenario. De haalbaarheidstoets wordt jaarlijks herhaald conform de wettelijke eisen. Als in de toekomst de uitkomst van de jaarlijkse haalbaarheidstoets de vastgelegde grenzen overschrijdt, zal het bestuur dit binnen twee weken aan de sociale partners in de sector melden. Het bestuur verzoekt sociale partners om na de melding binnen twee maanden onderling de situatie te bespreken en vervolgens in overleg te treden met het bestuur. Sociale partners en bestuur zullen in dit verband moeten uitspreken of zij nog tevreden zijn met de ambitie, de financiële opzet en de risicohouding. Over de uitkomst van deze bespreking wordt verantwoording afgelegd aan het Verantwoordingsorgaan voordat tot invoering van eventuele beleidswijzigingen wordt overgegaan. Mocht het pensioenfonds de risicohouding wijzigen dan vindt dit plaats in overleg met de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan.

Op basis van bovenstaande beleidsuitgangspunten, zijn de volgende grenzen vastgesteld voor de wettelijk vereiste lange termijn risicomaatstaven uit de haalbaarheidstoets:

- Het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het pensioenfonds is op het aanvangsmoment 93%. Het bestuur hanteert hiervoor een ondergrens van 90%.
- Het verwachte pensioenresultaat vanuit de situatie dat het pensioenfonds precies beschikt over het Vereist Eigen Vermogen is op het aanvangsmoment 98%. Het bestuur hanteert hiervoor eveneens een ondergrens van 90%.
- Overwegingen bij deze grenzen zijn:
 - o De ondergrens van 90% correspondeert met een minimale toeslagrealisatie van 70% prijsinflatie voor actieve en inactieve deelnemers. Het streven is 100% prijsinflatie, maar dat wordt als ambitie niet altijd gehaald. De normstelling bij 70% prijsinflatie is een signaal; als dat niet meer gehaald wordt op lange termijn, dan is er een goede reden om met partijen te spreken over oorzaken en eventuele oplossingen
 - o Het bestuur heeft gekozen om een eenduidige normstelling te hanteren vanuit het Vereist Eigen Vermogen en de feitelijke positie, mede omdat de normstelling vanuit Vereist Eigen Vermogen niet jaarlijks bij de haalbaarheidstoets wordt getoetst
- Bij de jaarlijkse haalbaarheidstoets berekent het pensioenfonds vanuit de feitelijke dekkingsgraad zowel het verwachte pensioenresultaat als het pensioenresultaat in een slechtweersscenario. De maximale relatieve afwijking tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slechtweersscenario die het pensioenfonds dan acceptabel vindt is 35%. Dit betekent dat het pensioenresultaat in slechts 5% van de scenario's meer dan 35% lager mag zijn dan het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad. Op het aanvangsmoment bedraagt deze afwijking 33%.

In de volgende tabel staan de uitkomsten uit de haalbaarheidstoets 2018:

Uitgangspositie	Te kiezen ondergrens	Lange termijn risicohouding beleid	Resultaten per 1 januari 2018
Waarbij aan VEV wordt voldaan	Ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau	90%	N.v.t.
Feitelijke financiële positie	Ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau	90%	96%
	Maximale afwijking van pensioenresultaat op fondsniveau in slechtweersscenario	35%	31%

Het pensioenresultaat (op pensioenfondsniveau) van 96% valt binnen de vastgestelde ondergrens van 90%. De maximale afwijking in het slechtweersscenario van 31% valt binnen de vastgestelde grens van 35%. Het pensioenfonds voldoet hiermee aan de normering van pensioenresultaten die in 2015 is vastgesteld op basis van de aanvangshaalbaarheidstoets.

Vereist Eigen Vermogen

Op basis van de beleidsuitgangspunten en de ALM-studie, zijn de volgende grenzen vastgelegd voor de wettelijk vereiste kortetermijn risicomaatstaf:

- Vereist Eigen Vermogen: 18% - 22%
Indien het Vereist Eigen Vermogen daalt of stijgt door een wijziging van de DNB RTS, zullen de bandbreedtes navenant meedalen of -stijgen.

Interne risicolimieten

Op basis van de beleidsuitgangspunten en de ALM-studie, zijn de volgende interne risicomaatstaven vastgelegd, die in de risicokwartaalrapportage worden gemonitord:

- Gemiddelde koopkracht na 15 jaar: 90% - 100% (doel 95%)
- Kans op korten over de gehele 15-jaars horizon: < 10%
- Gemiddelde omvang van de korting na uitsmeren: < 2%
- Kans feitelijke premie niet kostendekkend: < 10%.

6.2 Risk governance

Pensioenfonds Zoetwaren hecht belang aan een onafhankelijke inrichting van het risicomanagement. De inrichting van het onafhankelijk risicomanagement is gebaseerd op het model van drie verdedigingslijnes. Dit model gaat uit van adequate functiescheiding om te voorkomen dat risicolimieten overschreden worden en is in onderstaand schema weergegeven. In 2018 is met de implementatie aangevangen en dit is afgerond in 2019.

Opzet model drie verdedigingslijnen

Voor Pensioenfonds Zoetwaren is het risicomanagement in grote lijnen als volgt vormgegeven:

- 1e lijn: Bestuur
- 2e lijn: Sleutelfunctie Risicomanagement, Sleutelfunctie Actuarieel, compliance officer
- 3e lijn: Sleutelfunctie Interne Audit

Eerste verdedigingslijn

Het bestuur is primair verantwoordelijk voor de risicobeheersing. Het bestuur wordt hierbij ondersteund door de beleggingsadviescommissie (financiële risico's) en uitbestedingscommissie (niet-financiële risico's).

Bestuur

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor het risicomanagement. Dit houdt in dat het bestuur:

- Periodiek inventariseert welke risico's Pensioenfonds Zoetwaren loopt.
- Nagaat wat de kans is dat dit risico zich voordoet en wat in dat geval de impact van deze risico's is.
- Nagaat of en zo ja welke beheersmaatregelen getroffen zijn, of nog moeten worden getroffen.
- Risicolimieten bepaalt (bijvoorbeeld in het jaarlijks beleggingsplan).
- Zich periodiek laat informeren over de actuele stand van risico's.
- Zich laat informeren over ontwikkelingen in de sector op het gebied van risicomanagement.
- Stress- en scenarioanalyses laat uitvoeren en bespreekt wat de impact van de uitkomsten op het gevoerde beleid is.
- Een crisisprocedure vaststelt op basis waarvan communicatie en acties plaatsvinden indien zich een (acute) crisissituatie voordoet.
- Vaststelt dat het risicomanagement bij de uitvoeringsorganisatie adequaat is ingericht.
- Periodiek het risicobeleid evalueert en vaststelt.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie ondersteunt het bestuur bij de beheersing van de financiële risico's van het vermogensbeheer. Dit betekent dat de beleggingsadviescommissie:

- Het bestuur gevraagd en ongevraagd advies geeft over de beleggingsrisico's.
- De beleggings- en risicorapportages m.b.t. de financiële risico's bespreekt, alvorens deze aan het bestuur beschikbaar worden gesteld.
- Het risicohandboek periodiek evalueert voor wat betreft de financiële risico's.

Uitbestedingscommissie

De uitbestedingscommissie ondersteunt het bestuur en de commissies bij het integraal risicomanagement en specifiek de beheersing van de niet-financiële risico's. Dit betekent dat de uitbestedingscommissie:

- Het bestuur gevraagd en ongevraagd advies geeft over de niet-financiële risico's.
- De uitbestedingsrapportages bespreekt, alvorens deze aan het bestuur beschikbaar worden gesteld.
- Het risicohandboek periodiek evalueert, m.u.v. de financiële risico's.

Tweede verdedigingslinie

De 2e linie ondersteunt het bestuur in de onafhankelijke monitoring en beheersing van risico's. Deze lijn wordt ingevuld door de Sleutelfunctie Risicomanagement en de Compliance Officer.

Sleutelfunctie Risicomanagement

De Sleutelfunctie Risicomanagement bestaat uit de functiehouder risicomanagement en overige personen die bij de uitvoering van de functie zijn betrokken. De functiehouder is verantwoordelijk voor de uitvoering van de functie en is bestuurslid. De vervulling van de functie wordt uitbesteed aan een externe partij die gespecialiseerd op het gebied van risicomanagement; dit is de Onafhankelijk Risicomanager. De taken en verantwoordelijkheden van de Sleutelfunctie Risicomanagement zijn vastgelegd in het beleidsdocument 'Sleutelfunctie Risicomanagement'.

De opdracht van de Sleutelfunctie Risicomanagement is deze sleutelfunctie uit te voeren conform de wettelijke eisen. Hieronder valt in elk geval:

- Een bijdrage leveren aan het opstellen van de risicohouding;
- Het bestuur faciliteren bij de reguliere identificatie van (toekomstige) risico's en het bepalen van de (mogelijke) omvang ervan; de risicomanagementfunctie heeft hierbij zowel een faciliterende als initiërende rol;
- Het geven van een onafhankelijke opinie (inhoudelijke beoordeling) over de (mogelijke) risico's ten gevolge van bestuursbesluiten (geven van "countervailing power");
- Signalerende en adviserende rol bij het vormgeven van beheersmaatregelen;
- Het frequent controleren of de risico's zich nog binnen daartoe vastgestelde risicotoleranties bevinden;
- Gevraagd en ongevraagd adviseren over (de beheersing van) risico's;
- Ondersteunen bij de uitvoering van de eigenrisicobeoordeling.
- De functiehouder rapporteert zijn bevindingen en aanbevelingen schriftelijk aan het bestuur en aan de Raad van Toezicht. In de rapportage wordt vermeld welke personen betrokken zijn bij het uitoefenen van de risicomanagementfunctie.

De Onafhankelijk Risicomanager ondersteunt het bestuur in de beheersing van de financiële- en niet-financiële risico's op het gebied van het vermogensbeheer, de bewaarneming (custodian) en het Pensioenbeheer. Dit houdt in dat de Onafhankelijk Risicomanager⁶:

- Hierover het bestuur en de betreffende commissies adviseert, zodat deze in staat zijn de risico's te inventariseren, de impact te bepalen en beheersmaatregelen te treffen.
- Periodiek rapportages opstelt waarin een overzicht van de financiële en niet-financiële de risico's wordt getoond.
- Het bestuur begeleidt bij het bepalen van de beheersmaatregelen voor de financiële- en niet-financiële risico's ten aanzien van alle uitbestede activiteiten, waaronder de uitbestede activiteiten aan de Fiduciair beheerder, de Custodian en Pensioenbeheerder.
- De voorstellen van de Coördinator Vermogensbeheer, en indien relevant de voorstellen van de adviserend actuaris en de Pensioenbeheerder toetst.
- De compliance rapportage vanuit de Bewaarnemer beoordeelt en indien nodig, actie onderneemt.
- Afstemt met de functiehouder risicomanagement over de inhoud en organisatie van de risicomanagement werkzaamheden.

Sleutelfunctie Actuariel

De Actuariële Functie heeft een beoordelende en controlerende taak met betrekking tot de actuariële activiteiten van het pensioenfonds. De Actuariële Functie is uitbesteed aan de certificerende actuaris. Dit betreft zowel het houderschap als de vervulling van de functie.

De opdracht van de Sleutelfunctie Actuariel is deze sleutelfunctie van het pensioenfonds te vervullen conform de wettelijke eisen. Hieronder valt in elk geval:

- Het controleren van de berekening van de technische voorzieningen;
- Het beoordelen van de betrouwbaarheid en adequaatheid van de berekening van de technische voorzieningen, waaronder in ieder geval wordt verstaan:
 - Het beoordelen of de bij de berekening van de technische voorzieningen gehanteerde methodieken, onderliggende modellen en aannames passend zijn;
 - Het beoordelen of er voldoende gegevens worden gebruikt bij de berekening van technische voorzieningen en het beoordelen van de kwaliteit van die gegevens (hierbij kan gebruik worden gemaakt van de werkzaamheden van de accountant); en
- Het toetsen van de bij de berekening van technische voorzieningen gehanteerde aannames aan de praktijk;

⁶ Deze opsomming betreft een beknopte weergave. Een volledig overzicht van de taken en verantwoordelijkheden inzake integraal risicomanagement is opgenomen in het contract met de Onafhankelijk Risicomanager.

- Het beoordelen van het premiebeleid en beleid inzake omzetting van pensioenaanspraken (bijvoorbeeld bij een waardeoverdracht of een omzetting van het kapitaal in een premieovereenkomst in een uitkering).
- Het beoordelen van de adequaatheid van herverzekeringsregelingen (indien van toepassing).
- De functiehouder rapporteert zijn bevindingen en aanbevelingen op basis van de uitgevoerde werkzaamheden schriftelijk aan het bestuur.

Daarnaast geeft de certificerend actuaaris zijn bevindingen ten aanzien van artikel 126-140 van de Pensioenwet, waaronder Vereist Eigen Vermogen en Prudent Person.

Compliance Officer

De compliance officer ziet toe op het beheersen van het compliance-, integriteits- en juridisch risico. Daarnaast toetst de compliance officer de werking van het interne risicokader op basis van de Risk Control Matrix.

Compliance Monitoring door Custodian

De custodian voert Compliance monitoring uit op alle discretionaire beheerde mandaten (op dagbasis) op basis van de beleggingsrichtlijnen zoals opgenomen in de individuele vermogensbeheerovereenkomsten.

Derde verdedigingslinie

De 3e verdedigingslinie beoordeelt de opzet en effectiviteit van het risicomanagement. Deze lijn wordt ingevuld door de Sleutelfunctie Interne Audit.

Sleutelfunctie Interne Audit

De Sleutelfunctie Interne Audit bestaat uit de functiehouder Interne Audit en overige personen die bij de uitvoering van de functie zijn betrokken. De functiehouder is verantwoordelijk voor de uitvoering van de functie en is bestuurslid. De vervulling van de functie wordt uitbesteed aan een externe gespecialiseerde partij die gespecialiseerd is op het gebied van Interne Audit. De taken en verantwoordelijkheden van de Sleutelfunctie Interne Audit zijn vastgelegd in het beleidsdocument 'Sleutelfunctie Interne Audit'.

De opdracht van interne audit functie is deze sleutelfunctie uit te voeren conform de wettelijke eisen. Hieronder valt in elk geval het opstellen van een Audit Universe (totaal van de periodiek te onderzoeken objecten) en een jaarplan. De frequentie en prioriteitstelling van de uit te voeren audits wordt in overleg met het bestuur vastgesteld. Als onderdeel van het jaarplan keurt het bestuur de auditfrequentie goed. De functiehouder rapporteert zijn bevindingen en aanbevelingen schriftelijk aan het bestuur en aan de Raad van Toezicht.

Overige organen

Raad van Toezicht

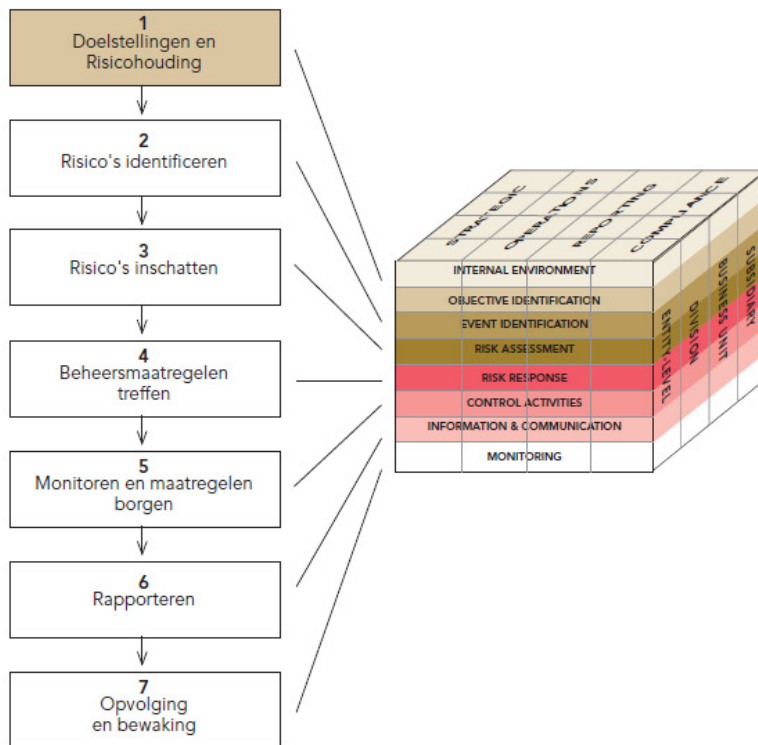
De Raad van Toezicht (RvT) heeft tot taak het toezicht houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De RvT legt verantwoording af over de uitvoering van haar taken en uitvoering van bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het Jaarverslag. De RvT staat het bestuur met raad terzijde.

Onafhankelijk risicomanagement binnen uitvoeringsorganisaties

Het is gebruikelijk binnen financiële ondernemingen en andere uitvoeringsorganisaties om in de eigen organisatie tevens een functiescheiding conform het model van drie verdedigingslinies aan te houden. Dit is ook het geval binnen de organisatie van de Coördinator Vermogensbeheer en de Pensioenbeheerder. Daarnaast leveren de uitvoeringsorganisaties informatie aan ten behoeve van het risicomanagement, o.a. via periodieke rapportages.

Risicomanagement proces

Het pensioenfonds hanteert COSO ERM (Enterprise Risk Management) raamwerk om invulling te geven aan het risicomanagement. Deze stappen zijn in onderstaande figuur opgenomen (ook wel bekend als de 'COSO kubus').

'Soft controls' en risicobewustzijn

Het bestuur bespreekt bij iedere bestuursvergadering de Risicorapportage. Dit bevordert het risicobewustzijn bij bestuursleden. Daarnaast is er bij nieuwe besluitvorming op bijvoorbeeld beleggingsonderwerpen altijd ruim aandacht voor de risico-aspecten, o.a. op basis van de notities vanuit de risicomanager. Een aspect van cultuur en gedrag is daarnaast het uitvoeren van een periodieke zelfevaluatie van het bestuur, waarbij wordt gekeken naar zowel gedrag en competenties van individuele bestuursleden als de samenwerking binnen het bestuur als team. Ook deze zelf-evaluatie heeft in 2018 weer plaatsgevonden.

6.3 Risico-identificatie en beoordeling

De risico's voor het pensioenfonds, het beleid, de beheersing en de monitoring hiervan zijn beschreven in het risicohandboek. De belangrijkste risico's worden ook in de ABTN toegelicht. In de ABTN heeft het pensioenfonds ook een crisisplan opgenomen. Hiermee geeft het pensioenfonds uitvoering aan de wettelijke vereisten. Het Bestuur onderscheidt de volgende risicocategorieën:

Strategische risico's	Categorie	Toelichting
Strategisch risico	Strategie	Strategische risico's zijn risico's die verband houden met de realisatie van de doelstellingen van het pensioenfonds.

Financiële risico's	Categorie	Toelichting
Balansrisico	Financieel, Strategie	Het balansrisico is het risico dat de beleggingen in onvoldoende mate zijn afgestemd op de verplichtingen, waardoor de mogelijkheid bestaat dat er korting op de reeds opgebouwde rechten moet worden doorgevoerd.
Renterisico	Financieel	Het renterisico is een van de belangrijkste risico's van het pensioenfonds. Dit is het risico dat de marktwaarde van de voorziening (verplichtingen) harder stijgt dan de marktwaarde van de beleggingen als gevolg van een renteverandering. Bij het inschatten van de omvang van dit risico zijn de gevolgen voor de UFR dekkingsgraad leidend.
Inflatierisico	Financieel	Het inflatierisico is het risico dat de verwachte koopkracht wijzigt als gevolg van een verandering in de toekomstige inflatie. Inflatie heeft met name invloed op de verplichtingen omdat de verplichtingen via indexatie met de inflatie kunnen worden verhoogd. Daarnaast kan inflatierisico bestaan in inflation linked bonds.
Marktrisico	Financieel	Marktrisico is het risico op een daling in de marktwaarde van de beleggingen als gevolg van koerswijzigingen binnen aandelen en vastgoed. Dit risico wordt gelopen binnen de returnportefeuille. Het marktrisico kan worden gemitigeerd door het beperken van de allocatie naar aandelen en vastgoed en spreiding over beleggingscategorieën, landen en sectoren.
Valutarisico	Financieel	Het valutarisico is het risico op een daling van de marktwaarde van de beleggingen als gevolg van een daling van de waarde van de vreemde valuta.
Kredietrisico	Financieel	Het kredietrisico is het risico dat de waarde van beleggingen daalt als gevolg van een verslechtering in de kredietwaardigheid van de beleggingen. Waardedalingen als gevolg van stijgende credit spreads, downgrades en faillissementen zijn hier onderdeel van. Ook het kredietrisico op obligaties uitgegeven door overheden is hier onderdeel van.
Tegenpartijrisico	Financieel, Operationeel	Het risico op financieel verlies als gevolg van een verslechtering (in het slechtste geval default) van een tegenpartij waar het pensioenfonds een risicoblootstelling ('exposure') op heeft. Het pensioenfonds loopt tegenpartijrisico op tegenpartijen in de rente- en valutaderivaten, op uitgezette deposito's en rekening courant tegoeden en bij securities lending.
Liquiditeitsrisico	Financieel	Het liquiditeitsrisico is het risico dat het pensioenfonds niet in staat is om te voldoen aan haar betalingsverplichting. Het pensioenfonds kan op korte termijn liquiditeit nodig hebben voor het uitbetalen van pensioenuitkeringen en financieringsverplichtingen vanuit beleggingen. Omdat de pensioenpremies groter zijn dan de uitkeringen, komt het liquiditeitsrisico met name voort uit de beleggingen.
Actief risico	Financieel, Operationeel	Het risico van actief beleid is het risico op een waardedaling van de beleggingen als gevolg van actief beleid van de vermogensbeheerders. Met actief beleid wordt bedoeld het afwijken van de samenstelling van de benchmark.
Concentratierisico	Financieel, Operationeel	Het concentratierisico is het risico op een financieel verlies als gevolg van een grote concentratie naar één regio, land, sector of issuer.

Verzekeringstechnisch risico	Financieel	Het verzekeringstechnisch risico is het risico op een daling van de dekkinggraad als gevolg van onjuiste actuariële aannames en grondslagen. De belangrijkste verzekeringstechnische risico's zijn de risico's van langleven, overlijden (kortleven) en arbeidsongeschiktheid.
------------------------------	------------	--

Niet-financiële risico's	Categorie	Toelichting
Omgevingsrisico	Strategie	Het omgevingsrisico is het risico op schade als gevolg van veranderende externe omstandigheden zoals veranderingen in het toezicht, concurrentie, schaalvergroting en -verkleining, ontwikkelingen in de bedrijfstak en politieke ontwikkelingen. Hieronder vallen ook ontwikkelingen die een impact hebben op de toekomstbestendigheid van Pensioenfonds Zoetwaren.
Reputatierisico	Strategie	Het reputatierisico is het risico dat de reputatie van Pensioenfonds Zoetwaren negatief wordt beïnvloed door interne of externe ontwikkelingen.
Operationeel risico	Operationeel	Het operationeel risico is het risico op schade als gevolg van falen van mensen en processen.
Uitbestedingsrisico	Strategie	Het uitbestedingsrisico is het risico dat er schade ontstaat door beperkingen in de continuïteit en kwaliteit van dienstverlening door derden.
Integriteitsrisico	Wet- en regelgeving	Het integriteitsrisico is het risico op schade als gevolg van niet integer of onoorbaar handelen door bestuurders en/of uitvoerders zoals handelen met voorkennis, witwassen, terrorismefinanciering en fraude.
Juridisch risico	Wet- en regelgeving	Het juridisch risico is het risico dat samenhangt met (de naleving van) wet- en regelgeving, het bedreigd worden van de rechtspositie met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele verplichtingen onvoldoende zijn vastgelegd en/of onvoldoende kunnen worden afgedwongen. Onder juridisch risico valt tevens het risico dat het pensioenfonds zelf in de uitvoering van de pensioenregeling niet voldoet aan wet- en regelgeving.
IT-risico	Wet- en regelgeving, Operationeel	Het IT-risico is het risico op schade als gevolg van systeemuitval, een gebrekkige beveiliging en/of continuïteit van systemen. Voor Pensioenfonds Zoetwaren valt het IT-risico voor een substantieel deel onder het uitbestedingsrisico omdat de uitvoering van het pensioen- en vermogensbeheer (waarbij in processen gebruik wordt gemaakt van IT) is uitbesteed.
ESG risico	Strategie	Het risico op schade als gevolg van milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen in relatie tot de beleggingsportefeuille en het beheer daarvan.

In een aantal gevallen draagt het pensioenfonds de risico's verbonden aan de pensioenregeling. In andere gevallen dragen de deelnemers of de werkgevers het risico.

Risico's voor de deelnemers

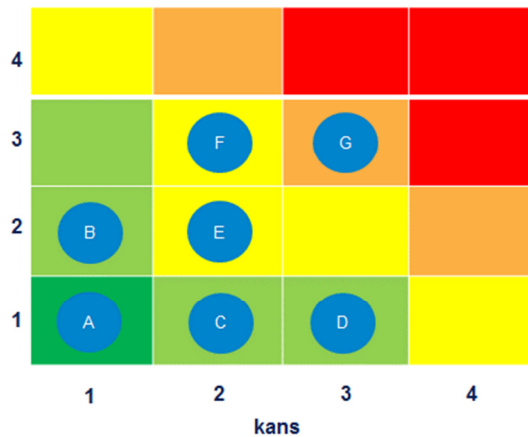
Actuariële en beleggingsrisico's worden collectief gedeeld. Naast de premies zijn de beleggingsopbrengsten een belangrijke financieringsbron voor de opbouw van pensioenaanspraken. Geen of gedeeltelijke verhoging en als laatste redmiddel het verlagen van pensioen bieden soelaas als de financiële positie van het pensioenfonds daartoe aanleiding geeft. Het effect daarvan is vele malen groter dan wat het pensioenfonds met premieverhogingen kan bereiken.

Risico's voor de aangesloten werkgevers

De aangesloten werkgevers betalen een jaarlijkse doorsneepremie (waarvan maximaal een derde kan worden doorbelast naar de werknemers). Deze premie kan stijgen of dalen, al streeft het pensioenfonds naar premiestabiliteit. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen dat premieverhogingen alleen effect hebben voor de toekomst en een beperkt effect hebben op de financiële positie van het pensioenfonds.

Risico inschatting

Onderstaande figuur en tabel geven een overzicht van de risico-inschatting per risicotype. Het betreft het netto risico, dus na beheersingsmaatregelen. Zoals blijkt uit het figuur bevinden de meeste risico's zich binnen de groene velden. Hiervoor is het netto risico maximaal 3, wat valt binnen de risk appetite van het bestuur (zie paragraaf 4.2.2). Het omgevingsrisico wordt hoger ingeschat (4). Hiervoor heeft het bestuur een hogere risk appetite vastgesteld, omdat deze risico's nauwelijks te beïnvloeden zijn. Enkele financiële risico's bevinden zich ook in de gele velden. Voor deze risico's wordt ofwel naar verwachting een beloning ontvangen, ofwel de kosten van het afdekken van deze risico's zijn als te hoog beoordeeld. Daarmee acht het bestuur de netto risico's acceptabel. Periodiek worden deze netto risico's opnieuw beoordeeld.

Categorie	Netto risico	Financiële risico's	Niet-financiële risico's
A	1x1=1	Tegenpartijrisico, Liquiditeitsrisico	
B	1x2=2	Concentratierisico	Reputatierisico, Operationeel risico, Uitbestedingsrisico, Integriteitsrisico, Juridisch risico, IT risico
C	2x1=2	Actief risico	
D	3x1=3	Valutarisico	ESG risico
E	2x2=4	Kredietrisico	Omgevingsrisico
F	2x3=6	Balansrisico, Renterisico, Inflatierisico, Verzekeringstechnisch risico	
G	3x3=9	Marktrisico	

Onderstaande figuur geeft voor bewegingen in twee belangrijke risicofactoren (rente en aandelenrendementen) de impact op de (UFR) dekkingsgraad. Hieruit blijkt dat bij een combinatie van een rentedaling van 0,5% en een aandalendaling van 10%, de dekkingsgraad daalt tot 101%.

Gevoeligheid op basis van UFR											
Aandelenrendement	-40%	83%	85%	89%	92%	96%	100%	105%	110%	116%	
	-30%	85%	88%	91%	95%	99%	104%	109%	114%	120%	
	-20%	87%	90%	94%	98%	102%	107%	113%	119%	125%	
	-10%	89%	93%	96%	101%	106%	111%	116%	123%	129%	
	0%	92%	95%	99%	104%	109%	114%	120%	127%	134%	
	10%	94%	97%	102%	107%	112%	118%	124%	131%	138%	
	20%	96%	100%	104%	109%	115%	121%	128%	135%	143%	
	30%	98%	102%	107%	112%	118%	125%	132%	139%	147%	
	40%	100%	105%	110%	115%	121%	128%	135%	143%	151%	
			-2.0%	-1.5%	-1.0%	-0.5%	0.0%	0.5%	1.0%	1.5%	2.0%
		Rentebeweging									

6.4 Beleggingsrisico's

De in de balans opgenomen financiële instrumenten zijn beleggingen, vorderingen en schulden. Financiële instrumenten zijn opgenomen tegen actuele waarde, voor zover niet anders is aangegeven. Operationele risico's worden bewaakt door het selecteren van professionele dienstverleners en het monitoren hiervan. Bovendien is in de structuur een aantal checks-and-balances ingebouwd, waardoor eventuele afwijkingen van normen of richtlijnen of andere bijzondere gebeurtenissen op tijd worden gesignaleerd. In de risicokwartaalrapportage wordt over de beleggingsrisico's gerapporteerd.

Balansrisico

Het balansrisico omvat alle beleggings- en renterisico's in de beleggingen en de verplichtingen. Het balansrisico wordt berekend door de Onafhankelijk Risicomanager en weerspiegelt de beweeglijkheid van de dekkingsgraad als gevolg van rente en beleggingsrendementen en dus uitgezonderd premie en indexatie effecten. Het bestuur heeft de volgende normen voor het balansrisico voor 2019 vastgelegd:

- Balansrisico UFR dekkingsgraad 10%-12%
- Balansrisico Marktwarde dekkingsgraad 11%-13%

Marktrisico aandelen en vastgoed

Het pensioenfonds belegde in de normportefeuille in 2018 voor 32,5% in aandelen en voor 9% in vastgoed. Het risico binnen deze categorieën wordt zoveel mogelijk gespreid over factoren, sectoren, regio's en individuele aandelen. Het pensioenfonds kiest bewust voor marktrisico omdat hier op lange termijn een vergoeding tegenover staat. In 2017 werd het nemen van marktrisico beperkt beloofd. Aandelen lieten een negatief rendement van 6% zien. Vastgoed behaalde wel een positief rendement van 14%. Uit de ALM- en scenario-analyses die het pensioenfonds in 2018 heeft uitgevoerd, blijkt dat er een gerede kans bestaat dat rendementen op aandelen en vastgoed de komende jaren ondergemiddeld zijn.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarde van de beleggingen en de waarde van de pensioenverplichtingen niet op dezelfde wijze veranderen en als gevolg van veranderingen in de rente. Een deel van het renterisico is afgedekt met staatsobligaties, bedrijfsobligaties, hypotheek en rentederivaten. Emerging Markets Debt en High Yield worden niet gebruikt voor de renteafdekking, omdat deze obligaties gevoelig zijn voor niet-euro rentes en de kasstromen een hoge mate van onzekerheid kennen als gevolg van faillissementsrisico.

De marktduratie van de nominale pensioenverplichtingen bedraagt per eind 2018 21 jaar. De vastrentende waarden inclusief derivaten hebben per eind 2018 een duratie van 14,4 jaar. Het afdekkingbeleid ging in 2018 uit van een norm marktrenteafdekking van 40% met een bandbreedte van 5%. Als gevolg van deze renteafdekking worden de gevolgen van renteschommelingen op de ontwikkeling van de financiële positie van het pensioenfonds voor 40% geneutraliseerd. Het pensioenfonds kiest er bewust voor om slechts een gedeelte van het risico af te dekken. Gegeven het lage niveau van de rente acht het bestuur het risico op een forse rentedaling op lange termijn acceptabel, terwijl er kan worden geprofiteerd van een rentestijging. In 2018 is de rente licht gedaald. De effectiviteit van de renteafdekking was iets minder dan 40%, omdat oplopende spreads op bedrijfsobligaties een negatief effect hadden.

Valutarisico

In 2018 werd in de normportefeuille 44% in buitenlandse valuta belegd. De grootste valuta worden gedeeltelijk afgedekt (USD voor 70%, GBP, JPY en HKD voor 50%) worden. Hierdoor blijft nog een blootstelling naar vreemde valuta over van 23%. Het pensioenfonds kiest er bewust voor om een groot deel van het valutarisico af te dekken, aangezien hier op lange termijn geen rendement tegenover staat. De afdekking is niet 100% vanwege het diversificatie-effect van valuta in extreme omstandigheden. Daarnaast worden de valuta met kleinere allocaties niet afgedekt vanwege de kosten. In 2018 zijn de meeste vreemde valuta gestegen ten opzichte van de euro. Het Britse pond is gedaald ten opzichte van de Euro, vanwege de onzekerheid rondom de Brexit. De effectiviteit van de valutaafdekking was goed.

Inflatierisico

Het pensioenfonds belegt sinds 2017 niet meer in inflatiegerelateerde staatsobligaties. Aanleiding hiervoor was de geringe impact van deze belegging, het beperkte inflatierisico en het versturende effect op de rentehedge.

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt kredietrisico's in de vastrentende beleggingen, inclusief de kasmiddelen. Binnen de matchingportefeuille wordt alleen belegd in staatsobligaties en bedrijfsobligaties met een investmentgrade rating, waardoor er in beperkte mate sprake is van kredietrisico binnen de matchingportefeuille. Daarnaast werd in 2018 17% van de normportefeuille belegd in obligaties met een relatief hoog kredietrisico (High Yield en Emerging Markets Debt). Het pensioenfonds kiest bewust voor kredietrisico omdat hier op lange termijn een vergoeding tegenover staat. Via de beleggingsrichtlijnen wordt de mate van kredietrisico gerespecteerd en de spreiding bevorderd. In 2017 werd het nemen van kredietrisico beperkt beloofd. Spreads op bedrijfsleningen zijn gestegen, o.a. als gevolg van politieke en

economische onzekerheid. Het niveau van de spreads is nog steeds relatief laag ten opzichte van het historisch gemiddelde, waardoor het risico op een verder stijging in deze spreads blijft bestaan.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risico-componenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door maximaal 20% in illiquide beleggingscategorieën te beleggen. Daarnaast worden voldoende liquiditeitsposities aangehouden om aan de uitgaven, zoals pensioenuitkeringen, te kunnen voldoen. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Het pensioenfonds heeft tegenover haar verplichtingen uit hoofde van derivaten (renteswaps en valutatermijncontracten) voldoende liquide middelen en liquide onderpand beschikbaar om kortetermijn liquiditeitsbehoeften te kunnen opvangen. Het pensioenfonds kiest ervoor om zoveel liquide middelen en liquide onderpand aan te houden dat een rentestijging van 1,2% en een valutastijging van 22% kunnen worden opgevangen. Een deel van de matchingportefeuille is belegd in geldmarktfondsen. In 2018 hebben zich geen liquiditeitsproblemen voorgedaan.

Actief risico

Het pensioenfonds heeft 30% van de portefeuille passief belegd. Het bestuur checkt met behulp van risicorapportages of het risicoprofiel van de gehele beleggingsportefeuilles zich binnen acceptabele niveaus bevindt. In 2018 heeft actief risico geen extra rendement opgeleverd.

Concentratierisico

Er is sprake van concentratierisico als een adequate spreiding van beleggingen ontbreekt. Dit risico wordt teruggebracht via diversificatie van de beleggingen over categorieën, sectoren en regio's en via maximale allocaties naar individuele uitgevende partijen binnen de mandaten. Voor de portefeuilles van aandelen, bedrijfsobligaties en high yield obligaties mag de allocatie naar een individuele partij niet meer bedragen dan 5% van de totale allocatie naar deze categorie. In 2018 zijn er geen concentraties in de portefeuille geweest die tot een negatief rendement hebben geleid.

Tegenpartijrisico

Binnen de derivatenportefeuilles wordt het tegenpartijrisico gemitigeerd door tegenpartijen met een hoge kredietwaardigheid te selecteren en op frequente basis onderpand uit te wisselen. Het tegenpartijrisicobeleid is in het risicohandboek vastgelegd. Central Clearing is nog niet verplicht voor pensioenfondsen, maar het bestuur belegt al wel deels in centraal geclearde derivaten om het tegenpartijrisico te verminderen. In 2018 hebben alle tegenpartijen aan hun betalingsverplichtingen voldaan. Vanwege de mogelijke gevolgen van een Brexit onderzoekt het pensioenfonds of de contracten met Britse tegenpartijen kunnen worden omgezet naar Europese tegenpartijen.

6.5 Actuariële risico's

Beleidsinstrumenten

Er is een aantal beleidsinstrumenten waarmee het bestuur de financiële positie kan bijsturen. Deze beleidsinstrumenten zijn het toeslagenbeleid, het premiebeleid en het beleggingsbeleid en tot slot de pensioenregeling. Met ALM (asset-liability-management) wordt samenhang aangebracht tussen deze beleidsinstrumenten.

Strategisch risico/solvabiliteitsrisico

Het risico dat de ontwikkeling van het vermogen (in de vorm van beleggingen en premies) niet optimaal aansluit op de ontwikkeling van de verplichtingen, waardoor de beoogde pensioenkwaliteit en de beoogde financieringsdoelstelling niet kunnen worden gehaald. Het bestuur besluit jaarlijks of het beleggings-, premie- en toeslagenbeleid aangepast moet worden. De basis van dit besluit zijn de berekeningen van de adviserend actuaaris.

Verzekeringstechnisch risico

Naast de financiële risico's staat het pensioenfonds bloot aan verzekeringstechnische risico's, waarvan het langlevensrisico het belangrijkste is. Het langlevensrisico houdt in dat een pensioenfonds na pensioendatum de gepensioneerde langer pensioen moet betalen. Bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen worden veronderstellingen gehanteerd waaronder de toekomstige verbetering van de levensverwachting. Deze veronderstellingen worden periodiek bijgesteld op basis van nieuwe inzichten. Sinds 31 december 2018 hanteert het pensioenfonds de Prognosetafel AG 2018 met inkomens- en leeftijdsafhankelijke correctiefactoren, die gebaseerd zijn op het S&V ervaringssterftemodel (model 2018). De tafels voorspellen dat de levensduur nog zal toenemen. Vanwege de lange horizon is zo'n voorspelling van de levensverwachting onzeker. Het pensioenfonds monitort de toegepaste

ervaringssterfte door middel van analyse van het resultaat op langlevensrisico over meerdere jaren. Een ander verzekeringstechnisch risico is het kortlevensrisico. Het kortlevensrisico houdt in dat een deelnemer voortijdig overlijdt waardoor er eerder een partnerpensioen moet worden uitgekeerd. Zowel het kort- als het langlevensrisico wordt gedragen door het pensioenfonds.

6.6 Niet-financiële risico's

Omgevingsrisico

Het omgevingsrisico is het risico op schade als gevolg van veranderende externe omstandigheden zoals veranderingen in het toezicht, concurrentie, schaalvergroting en -verkleining, ontwikkelingen in de bedrijfstak en politieke ontwikkelingen. Hieronder vallen ook ontwikkelingen die een impact hebben op de toekomstbestendigheid van Pensioenfonds Zoetwaren. Het bestuur heeft in 2018 aan de volgende omgevingsrisico's extra aandacht besteed:

- Het risico dat de verplichtstelling wordt afgeschaft
- Het risico dat het pensioenstelsel dusdanig wijzigt, dat dit een compleet andere manier van werken vereist
- Het risico op geopolitieke instabiliteit, waardoor financiële markten fors dalen.

Omdat het bestuur weinig invloed kan uitoefenen op deze risico's en de impact onzeker is, wordt een hogere tolerantie toegestaan voor deze risico's dan voor de overige niet-financiële risico's.

Daarnaast heeft de Stuurgroep Toekomst de mogelijkheden voor een samengaan met Bpf Bakkers nader onderzocht. Een samengaan tussen beide pensioenfonds kan bijdragen aan de toekomstbestendigheid. De risico's van een samengaan zijn ook in kaart gebracht. Het bestuur heeft hierbij specifiek aandacht besteed aan een evenwichtige belangenafweging.

Reputatierisico

Het reputatierisico is het risico dat de reputatie van Pensioenfonds Zoetwaren negatief wordt beïnvloed door interne of externe ontwikkelingen. Het bestuur heeft in 2017 een uitgebreide risicoanalyse naar de reputatierisico's uitgevoerd. Op basis hiervan is geconcludeerd dat het reputatierisico binnen de vastgestelde risicohouding valt. Het reputatierisico wordt onder andere beheerst via transparante communicatie naar deelnemers en een integere bedrijfsvoering. Specifiek beschikt het bestuur over een crisiscommunicatie plan welk in geval van mogelijke reputatierisico's handvaten reikt om de risico's zoveel mogelijk te mitigeren. Binnen het reputatierisico is gekozen voor zero tolerance m.b.t. reputatierisico's die voortvloeien uit bestuurders en governance. Dit vanwege de grote impact. In 2018 heeft het pensioenfonds geen reputatieschade geleden.

Uitbestedingsrisico

Het pensioenfonds heeft de pensioenadministratie en het vermogensbeheer uitbesteed en loopt hierdoor een uitbestedingsrisico. Het bestuur heeft beleid vastgesteld met betrekking tot de beheersing van risico's die samenhangen met de uitbesteding.

Uitbestedingsrisico pensioenadministratie

Met TKP Pensioen heeft het pensioenfonds gedetailleerde afspraken gemaakt over het niveau van de dienstverlening, Service Level Agreement (SLA). TKP Pensioen beschikt over een ISAE 3402-verklaring type II. Deze verklaring waarborgt dat de bedrijfsprocessen en de daarin opgenomen interne controles in opzet en bestaan adequaat zijn (type I) en de werking van de processen zijn getoetst gedurende een periode van minimaal zes maanden (type II). Deze rapportage is in het bestuur behandeld en kent geen bevindingen die van belang zijn voor het Fonds.

Uitbestedingsrisico vermogensbeheer

De Coördinator Vermogensbeheer, NN Investment Partners, is verantwoordelijk voor het dagelijkse operationele beheer van de portefeuille. Dit beheer is in de praktijk uitbesteed aan gespecialiseerde vermogensbeheerders. De Coördinator Vermogensbeheer ziet namens het pensioenfonds toe op deze vermogensbeheerders en adviseert het bestuur over aanstelling en ontslag van deze partijen. De Coördinator Vermogensbeheer rapporteert maandelijks over de performance en de positie van de portefeuille ten opzichte van de afgesproken benchmark en op kwartaalbasis in meer detail over de samenstelling van de beleggingsportefeuille. De afspraken met de Coördinator Vermogensbeheer zijn vastgelegd in een mandaat en een SLA.

Het bestuur maakt, met ondersteuning van de Coördinator Vermogensbeheer, beheersafspraken met de gespecialiseerde vermogensbeheerders. Deze worden per vermogensbeheerder in een mandaat vastgelegd. De afspraken betreffen onder andere de samenstelling van de portefeuille, de tactische marges, de meting van de resultaten, de benchmarks en het valuta- en derivatenbeleid, de risicometing en -beheersing. Het bestuur heeft criteria vastgesteld voor de selectie van externe managers. Deze zijn vastgelegd in de ABTN. De Coördinator Vermogensbeheer rapporteert gedurende het selectietraject van vermogensbeheerders naar het bestuur over de bevindingen. Hierbij wordt ook aangegeven hoe de verschillende vermogensbeheerders scoren op de door het pensioenfonds vastgestelde criteria. De risicomanager toetst dit traject, inclusief de naleving van de vastgestelde criteria. De kwaliteit van de operationele processen van de Coördinator Vermogensbeheer en de externe vermogensbeheerders worden jaarlijks getoetst door de risicomanager op basis van de ISAE 3402-verklaringen.

Met de vermogensbeheerders die een mandaat beheren sluit het pensioenfonds een Investment Management Agreement (IMA) af. Deze IMA's voldoen aan de eisen van het pensioenfonds. Zo moeten de contracten onder andere onder Nederlands recht vallen en moeten de uitbestedingspartijen de Nederlandse uitbestedingsregels toepassen.

Uitbestedingsrisico beleggingsadministratie

De administratie van de effecten van het pensioenfonds is uitbesteed aan de bewaarnemer, Bank of New York Mellon. Ook de bewaarnemer verstrekt jaarlijks een ISAE 3402-verklaring aan het pensioenfonds.

De kwaliteit van de operationele processen van de Coördinator Vermogensbeheer, de externe vermogensbeheerders en de bewaarnemer worden jaarlijks getoetst door de risicomanager op basis van de ISAE 3402-verklaringen. Deze toetsing wordt vervolgens door het bestuur behandeld. Tijdens de bestuursvergadering van 10 mei 2019 is de beoordeling van de risicomanager op de ISAE-verklaringen besproken. De aandachtspunten, zoals de EMIR rapportage over collateral, zijn inmiddels opgevolgd door de uitbestedingspartijen.

Operationele risico's

Operationele risico's zijn risico's die horen bij het niet goed functioneren van mensen en processen. Het bestuur heeft in 2017 een uitgebreide risicoanalyse naar de operationele risico's uitgevoerd. Op basis hiervan is geconcludeerd dat het operationele risico binnen de vastgestelde risicohouding valt. Het operationele risico wordt onder andere beheerst via heldere processen en mandatering, het vermijden van complexe structuren en controles van derden. Het Bestuur controleert dit door de uitvoeringsorganisatie te laten rapporteren over de uitgevoerde processen. Hierbij vindt het bestuur het belangrijk dat er een heldere toelichting wordt gegeven bij afwijkingen ten opzichte van de begroting of de gemaakte afspraken. Binnen het operationele risico is gekozen voor zero tolerance voor operationele risico's die voortvloeien uit de deskundigheid van het bestuur als collectief en het jaarwerk. Dit vanwege de grote impact.

Operationeel liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico dat hier is bedoeld heeft betrekking op de uitkeringen en niet op de beleggingen, zie hiervoor de jaarrekening. Dit risico is voor het pensioenfonds heel klein omdat er meer geld binnenkomt dan eruit gaat. De som van premies, directe beleggingsopbrengsten en aflossingen van beleggingen in vastrentende waarden is groter dan de som van uitkeringen en kosten. Als achtervang is er altijd de mogelijkheid beleggingen te verkopen.

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico is het risico op schade als gevolg van niet integer of onoorbaar handelen door bestuurders en/of uitvoerders zoals handelen met voorkennis, witwassen, terrorismefinanciering en fraude. Het bestuur heeft in 2018 een Systematische Integriteits Risico Analyse (SIRA) uitgevoerd. Op basis hiervan is geconcludeerd dat het integriteitsrisico binnen de vastgestelde risicohouding valt. Het integriteitsrisico wordt onder andere beheerst via de gedragscode, de cultuur binnen het pensioenfonds en controles bij uitbestedingspartijen. Vanwege de grote impact op het pensioenfonds, is de risk appetite voor reputatierisico kleiner dan voor andere niet-financiële risico's.

Juridisch- en Compliancerisico

Het juridisch- en compliancerisico kan gesplitst worden in

- het risico van het niet voldoen aan wet- en regelgeving, waaronder het niet tijdig onderkennen van veranderingen in de wet- en regelgeving.
- Het risico van het niet voldoen aan de interne regels van het pensioenfonds met betrekking tot niet-financiële risico's, waarbij de focus ligt op cultuur, gedrag en integriteit.

Het bestuur heeft in 2018 een uitgebreide risicoanalyse naar juridische risico's uitgevoerd. Op basis hiervan is geconcludeerd dat het juridisch risico binnen de vastgestelde risicohouding valt. Het juridisch- en compliancerisico is onder anderen beperkt door het toezicht van de Compliance Officer.

IT risico

Het IT-risico is het risico op schade als gevolg van systeemuitval, een gebrekkige beveiliging en/of continuïteit van systemen. Voor Pensioenfonds Zoetwaren valt het IT risico voor een substantieel deel onder het uitbestedingsrisico omdat de uitvoering van het pensioen- en vermogensbeheer (waarbij in processen gebruik wordt gemaakt van IT) is uitbesteed. Het bestuur heeft in 2018 een update van de risicoanalyse naar de IT risico's uitgevoerd. Op basis hiervan krijgen de volgende IT risico's extra aandacht in het komende jaar:

- Transparantie vanuit uitbestedingspartijen over IT risico
- Voldoen van uitbestedingspartijen een de gewenste CobiT⁷ normen. Deze CobiT⁷ normen bevatten in beginsel door DNB toereikend geachte maatregelen.
- Cybersecurity

ESG risico

⁷ Cobit (Control Objectives for Information and related Technology) is een open internationale IT governance standaard van ISACA – www.isaca.org.

Het ESG risico is het risico op schade als gevolg van milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen in relatie tot de beleggingsportefeuille en het beheer daarvan. Het bestuur heeft begin 2019 een uitgebreide risicoanalyse naar ESG risico's uitgevoerd. Op basis hiervan wordt in 2019 specifiek aandacht besteed aan klimaatrisico en de communicatie over het ESG beleid. Het ESG risico wordt beperkt door het duurzaamheidsbeleid.

6.7 Risicobeeld in 2018

In 2018 werd het nemen van beleggingsrisico beperkt beloond. Zowel het aandelen- als renterisico kenden een negatief rendement. Ook kredietrisico werd nauwelijks beloond. Spreads op bedrijfsleningen zijn opgelopen o.a. als gevolg van de economische en politieke onzekerheid. Uit de ALM- en scenario-analyses die het pensioenfonds in 2018 heeft uitgevoerd, blijkt dat er een gerede kans bestaat dat rendementen op aandelen en vastgoed de komende jaren ondergemiddeld zijn en dat de rente laag blijft.

Wijzigingen in het beleggingsrisico in 2019

Op basis van ALM analyses heeft het bestuur besloten om een rentestaffel te introduceren die leidt tot een geleidelijke afbouw van het renterisico bij stijgende rentes, en een geleidelijke opbouw bij dalende rentes

Interne risicolimieten

Gedurende 2018 is de solvabiliteitspositie van het pensioenfonds verslechterd vanwege de gedaalde rente en negatieve rendement op de return portefeuille. De (UFR) dekkingsgraad daalde van 113,2% naar 108,7%. Hierdoor is de kans op een korting op de opgebouwde rechten toegenomen en zijn de indexatiemogelijkheden verminderd. De risico's vallen nog wel binnen de interne limieten.

Verbeteringen in het risicomanagementsysteem

In 2018 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd in het risicomanagementsysteem:

- Aanstelling sleutelfunctionarissen risicomanagement, actuariael en interne audit naar aanleiding van IORP II. Hierdoor verbetert de risk governance en de werking van het 3 lines of defence model.
- Toevoeging van twee risico onderwerpen aan het risicokader:
 - Strategisch risico, gerelateerd aan de missie, visie en strategie van het pensioenfonds
 - ESG risico, gerelateerd aan de gevolgen van milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen in relatie tot de beleggingsportefeuille
- Vastleggen van escalatielijnen voor de risicomanagementfunctie.
- Vastleggen van het ALM-proces en de countervailing power hieromheen.
- Vastleggen van de beleids- en verantwoordingscyclus.
- Samenwerking met de risicocommissie van Bpf Bakkers

7 Verwachte ontwikkelingen en doelstellingen voor 2019

7.1 Nieuwe wetgeving

In dit hoofdstuk is een korte opsomming gegeven van de belangrijkste externe ontwikkelingen die zich in 2018 hebben voorgedaan, of in 2019 worden verwacht, en die van invloed kunnen zijn op het beleid van het pensioenfonds.

Toekomst van het pensioenstelsel

Sociale partners zijn er, ondanks actieve inbreng van het kabinet, in november 2018 niet in geslaagd het eens te worden over een vernieuwing van het pensioenstelsel. Er is lang gesproken over mogelijke vernieuwingen, maar op diverse punten bleken de verschillen tussen de standpunten van partijen onoverbrugbaar.

De belangrijkste geschilpunten zijn:

- *AOW-leeftijd en RVU-boete*
De vakbonden willen dat de AOW-leeftijd minder snel stijgt. Voor veel werknemers met zware beroepen is het nu al moeilijk om geheel arbeidsgeschikt de AOW-leeftijd te halen. Een minder snelle stijging zou een begin zijn om de vakbonden tegemoet te komen. Daarnaast is gesproken over een verlaging van de 'RVU-boete', de extra belastingheffing bij werkgevers die aan oudere werknemers een regeling voor vervroegde uittreding willen aanbieden. De verlaging van die heffing werd door de vakbonden onvoldoende geacht.
- *Pensioenstelsel: van nominaal naar reëel?*
Het idee van individuele pensioenpotten is in de loop van 2018 steeds meer verlaten. Een andere grote wijziging, de overgang van een nominaal naar een reëel pensioenstelsel, met minder harde, nominale pensioenaanspraken, ligt nog wel op tafel. In zo'n stelsel gaat het meer om de ambitie van de hoogte van de pensioenen en minder om de garantie daarvan. Zekerheid wordt vervangen door stabiliteit, waarbij kortingen nog steeds mogelijk zijn maar wel kleiner zouden moeten worden.
Daaraan gekoppeld speelt de discussie over de hoogte van de rekenrente. Vakbonden en een deel van de oppositie in de Tweede Kamer zijn vóór een hogere rekenrente, die de dekkingsgraad en de kans op indexeren zou verhogen, maar de regering voelt daar nog steeds niets voor.
- *Pensioen voor ZZP'ers*
Op dit punt staan werkgevers en vakbonden lijnrecht tegenover elkaar. Vakbonden wilden verplichte pensioenopbouw voor zelfstandigen die langere tijd door een bepaalde werkgever worden ingehuurd. Er zou dan onderscheid mogelijk zijn tussen verschillende groepen zelfstandigen. Met name ZZP'ers die niet voor particulieren, maar in het bedrijfsleven werkzaam zijn, zouden verplicht moeten worden deel te nemen in een (bedrijfstak)pensioenregeling.
- *Doorsneepremie afschaffen*
In het Regeerakkoord staat dat de doorsneesystematiek voor de pensioenopbouw wordt afgeschaft. Daarmee krijgen deelnemers een pensioenopbouw die actuarieel bepaald wordt, op basis van een voor iedereen gelijkblijvende premie, dus een opbouw die leeftijdsafhankelijk is. Jongere deelnemers gaan daardoor meer pensioen opbouwen dan ouderen, die naar mate zij ouder worden steeds minder pensioen opbouwen. Invoering zou gepaard moeten gaan met een overgangsregeling, benadeling van werknemers die minder opbouwen in het nieuwe systeem te voorkomen. Over de vraag wie voor de kosten van deze overgangsregeling opdraait, zijn de overlegpartners het nog niet eens.

Wetsvoorstel pensioenverdeling bij scheiding

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft op 10 december 2018 het wetsvoorstel 'Pensioenverdeling bij scheiding 2021' ter consultatie aangeboden op internet.

Conversie als nieuwe standaard

Voornaamste element in het voorstel is dat de ex-partner van de deelnemer standaard recht krijgt op een ouderdomspensioen op eigen leven. Dit recht op ouderdomspensioen ontstaat door conversie van de waarde van de pensioenaanspraken of -rechten van de deelnemer die de ex-partner bij de scheiding verkrijgt. Dit aandeel is gelijk aan de helft van het ouderdoms- en partnerpensioen dat tijdens het huwelijk is opgebouwd. Dit partnerpensioen is dus kleiner dan het huidige bijzonder partnerpensioen, dat gelijk is aan het gehele partnerpensioen dat tot de datum van scheiding is opgebouwd.

De nieuwe standaardverdeling heeft als voordeel dat de ex-partner niet langer afhankelijk is van het in leven zijn van de deelnemer en de keuzes die hij bijvoorbeeld voor vervroeging van de pensioeningangsdatum heeft gemaakt.

Diverse partijen, waaronder de Pensioenfederatie en TKP, hebben in hun reactie op de internetconsultatie aangegeven dat de ex-partner ervoor zou moeten kunnen kiezen om de waarde van het aandeel in het partnerpensioen buiten de

conversie te houden. Het bijzonder partnerpensioen, ingaand bij overlijden van de deelnemer, blijft dan bestaan ten behoeve van de ex-partner.

Inwerkingtreding

Het wetgevingstraject zal geruime tijd in beslag nemen. De inwerkingtreding is voorzien voor 1 januari 2021, wat gezien de benodigde aanpassingen in de fondsenadministraties redelijk ambitieus kan worden genoemd. Uiteraard zullen wij de implementatie hiervan bij onze pensioenuitvoerder nauwgezet monitoren.

Waardeoverdracht van kleine pensioenen

Bevoegdheid tot waardeoverdracht

Vanaf 2018 wordt de 'Wet waardeoverdracht klein pensioen' gefaseerd ingevoerd.

Deze wet biedt pensioenfonds de mogelijkheid kleine pensioenaanspraken (onder de afkoopgrens van € 484,09 (2019) over te dragen naar de nieuwe pensioenfonds van de gewezen deelnemer. Deze bevoegdheid geldt óók bij een beleidsdekkingsgraad van minder dan 100%.

Vanaf 2019 zal afkoop bij einde deelneming van kleine pensioenaanspraken die zijn ontstaan vanaf 2018, alleen nog mogelijk zijn nadat het pensioenfonds ten minste vijfmaal heeft geprobeerd de afkoopwaarde over te dragen naar een nieuwe uitvoerder.

Zeer klein pensioen

Vanaf 1 januari 2019 kan een pensioenuitvoerder zeer kleine pensioenaanspraken van een gewezen deelnemer, die uitzicht geven op een uitkering vanaf pensioendatum van niet meer dan € 2,- per jaar, laten vervallen.

Omzetting van bestaande aanspraken naar nieuwe pensioenleeftijd

In dezelfde Wet Waardeoverdracht klein pensioen is ook geregeld dat bestaande aanspraken op ouderdomspensioen, zonder dat een aanspraakgerechtigde daartegen bezwaar kan maken, worden omgezet in aanspraken met een hogere pensioenleeftijd. Voorwaarde is dat de nieuwe pensioenleeftijd gelijk is aan de huidige of een vorige fiscale pensioenrichtleeftijd in de zin van Wet op de loonbelasting. Ook moet de pensioenregeling het mogelijk maken dat een deelnemer alsnog kiest voor vervroeging naar een pensioeningang op de vorige ingangsdatum.

Wet arbeidsmarkt in balans

Bij de Tweede Kamer is het wetsvoorstel 'Arbeidsmarkt in balans' in behandeling. In dit voorstel staan naast maatregelen voor flexibele arbeid, ontslagrecht en WW, ook twee maatregelen die pensioenfonds aangaan.

Payroll-werknemers: recht op gelijkwaardig pensioen

Als een werkgever payroll-werknemers inhuurt en voor zijn eigen werknemers die vergelijkbaar werk doen als de payrollers, een pensioenregeling heeft, hebben de payroll-werknemers bij hun werkgever (payroll-onderneming) recht op een 'adequate pensioenregeling'.

Verval sectorindeling

Bedrijfstakpensioenfonds gebruiken bij de vaststelling of een werkgever al dan niet onder hun verplichtstelling valt, onder andere de sectorindeling die ook wordt gehanteerd voor de sociale verzekeringen. Na invoering van de nieuwe wetgeving zal deze sectorindeling komen te vervallen. De wetgever heeft al laten weten dat met betrokken partijen die de sectorindeling gebruiken, overlegd zal worden over alternatieven.

IORP II: Europese pensioenfondsrichtlijn

Communicatieverplichtingen

Een aantal onderdelen van IORP II is inmiddels in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd, waaronder de uitbreiding van het UPO met extra informatie over bijvoorbeeld de werkgevers- en werknemerspremie, kosten (bij premieovereenkomsten) en informatie over de dekkingsgraad. Die informatie moet worden vermeld op het UPO 2019, over de stand per einde 2018.

Op het UPO dat in 2020 wordt verstrekt, moeten voor het eerst drie scenario's voor het ouderdomspensioen worden opgenomen (Uniforme Reken Methodiek (URM)). Hierin worden de gevolgen van een positief, neutraal en een negatief scenario geschetst.

Sleutelposities

Naast de informatieverstrekking gaat richtlijn IORP II met name over verbetering van de organisatiestructuur van pensioenfonds met het oog op een betere beheersing van risico's. Er worden hiertoe drie sleutelposities in de organisatie benoemd: naast de actuariële functie is dat het risicomanagement en als derde de auditfunctie. Ook dit punt is opgenomen in de wet die heeft geleid tot aanpassing van onder andere de Pensioenwet. De gevolgen voor pensioenfonds zijn beperkter dan eerst werd verwacht, toen men nog uitging van een nieuwe structuur op basis van het zgn. 'Three lines of defence-principe'.

Intrekking Wetsvoorstel fusierende bedrijfstakpensioenfondsen

In 2017 heeft de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een wetsvoorstel ingediend om fusie van verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfondsen mogelijk te maken, zonder dat de vermogens van de fusiepartners direct zouden moeten worden samengevoegd.

De voorwaarden waaronder een dergelijke fusie mogelijk zou zijn, werden onder andere door de Pensioenfederatie dermate bezwaarlijk gevonden dat de conclusie van de regering was dat pensioenfondsen niet of nauwelijks gebruik zouden maken van de wettelijke mogelijkheden voor deze fusie. Zodoende besloot de regering het wetsvoorstel in te trekken.

7.2 Onze beleidsdoelstellingen voor 2019

In 2019 zullen we belangrijke stappen moeten maken voor de toekomst van de pensioenen in zijn algemeenheid en in het bijzonder voor de belangen van de bij ons aangesloten deelnemers. Dit leidt tot de volgende belangrijkste doelstellingen voor het fonds in 2019.

Verder onderzoek en besluitvorming over eventueel samengaan met Bpf Bakkers

In 2018 hebben we de mogelijkheden verkend om in de toekomst als één pensioenfonds samen te gaan. Het bestuur heeft de randvoorwaarden voor het samengaan vastgesteld en zal in 2019 de gevolgen verder uitwerken en met alle stakeholders bespreken. Doelstelling is een weloverwogen besluitvorming waarbij de belangen van alle belanghebbenden evenwichtig worden gewogen. Het samengaan is geen doel op zich; de versterking voor de toekomst van Pensioenfonds Zoetwaren en de belangen van de deelnemers zijn ons uitgangspunt. Door een gedegen uitwerking en goede voorbereiding zijn wij ervan overtuigd weloverwogen besluiten te kunnen nemen zodat het proces efficiënt en soepel kan verlopen.

Verdere samenwerking met Bpf Bakkers

In aanloop naar een eventueel samengaan van Pensioenfonds Zoetwaren en Bpf Bakkers – en onafhankelijk van de uitkomsten van dit proces – kunnen beide pensioenfondsen vanuit het oogpunt van (kosten)efficiëntie verdere samenwerking met elkaar onderzoeken en, waar mogelijk, realiseren.

In dat kader zal in 2019 het risicomanagement van beide pensioenfondsen op elkaar worden afgestemd, zowel qua inrichting van de commissies met de rollen en verantwoordelijkheden, als de methodieken die gebruikt worden. Dit proces zal naar verwachting voor beide partijen voordelen opleveren, doordat we de best practices uit de sector kunnen hanteren.

Ook wordt verdere efficiëntie in de uitvoering gerealiseerd. In dat kader wordt een gezamenlijke custodian geselecteerd wat zal leiden tot verdere kostenverlaging en een betere prijs-kwaliteitverhouding op bewaarneming. Tevens worden bestaande processen ten aanzien van facturatie en controles geëvalueerd.

Verkenkend onderzoek naar onderscheidend vermogen

Omdat draagvlak voor een bedrijfstakpensioenfonds vanuit de achterban essentieel is, zal er in 2019 een verkenning plaats vinden over het (gewenste) onderscheidend vermogen van het pensioenfonds in aansluiting op onze missie en visie. De verkenning zal als basis dienen voor verder strategische beslissingen.

Onderzoek naar de positie van ZZP'ers en uitzendkrachten

De arbeidsmarkt is sterk in beweging en we zien dat er groepen in de samenleving buiten de boot dreigen te vallen als het gaat over collectief pensioen. Daarom zullen we in 2019 de (on)mogelijkheden voor het aansluiten van de ZZP-markt en de uitzendbranche in kaart brengen en onderzoeken welke mogelijkheden het pensioenfonds, al dan niet op termijn, kan aanbieden aan die markt.

Achterbanonderzoek naar ESG-opvattingen

Pensioenfonds Zoetwaren hecht belang aan een leefbare wereld. In dat kader stellen we in 2019 een specifiek klimaatbeleid op en stellen we verdere doelen vast voor het ESG-beleid. Daarbij houden we er rekening mee hoe onze achterban denkt over ESG-beleid, waarvoor we een onderzoek zullen uitvoeren onder onze deelnemers en werkgevers. Inmiddels heeft het bestuur besloten om Green Bonds als asset categorie toe te voegen om zo de beleggingsportefeuille verder te verduurzamen.

Persoonlijke ondersteuning van werkgevers en deelnemers

In 2019 starten we een éénjarige pilot waarbij we een pensioenconsulent inzetten om de werkgevers en deelnemers te ondersteunen bij pensioenvragen. We verwachten hiermee de waardering van werkgevers voor Pensioenfonds Zoetwaren te verhogen en het inzicht onder de deelnemers over de pensioenregeling en de persoonlijke pensioensituatie te vergroten.

8 Organisatie

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk doet het bestuur verslag van de wijze waarop het pensioenfonds organisatorisch is bestuurd in 2018.

8.2 Werkwijze en vergaderstructuur

Het Bestuur heeft in 2018 negen bestuursvergaderingen en vier themadagen georganiseerd. Tijdens de themadagen was er in afwisselende samenstelling ook een delegatie van de Raad van Toezicht aanwezig. Daarnaast vergaderde het Bestuur viermaal samen met de Raad van Toezicht, waarvan tweemaal met uitsluitend het Dagelijks Bestuur. Tijdens alle zeven vergaderingen van het Verantwoordingsorgaan was steeds een delegatie van het bestuur aanwezig.

8.3 Organisatie

Het pensioenfonds heeft verschillende organen, namelijk het Bestuur, het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht. De bestuursleden nemen tevens zitting in één of meerdere commissies. Daarnaast is een aantal externe partijen intensief bij het pensioenfonds betrokken. In de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) staan de taken en verantwoordelijkheden van alle betrokken partijen vermeld.

Paritaire invulling bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds bestaat uit tien leden, waarvan vijf van werkgeverszijde, drie van werknemerszijde en twee namens de pensioengerechtigden. De bestuursleden van werkgeverszijde worden voorgedragen door de werkgeversvereniging in de sector. Dat is de Vereniging voor de Bakkerij- en Zoetwarenindustrie (VBZ) gevestigd in Den Haag. De bestuursleden van werknemerszijde worden voorgedragen door de volgende werknemersverenigingen:

- Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV, twee zetels)
- Christelijk Nationaal Vakverbond Vakmensen (CNV Vakmensen, één zetel)

De bestuursleden namens de pensioengerechtigden worden via verkiezingen voorgedragen door de pensioengerechtigden.

Commissies en stuurgroepen

Het pensioenfonds maakt gebruik van de mogelijkheid om voor bepaalde aandachtsgebieden het bestuur over te laten aan een afvaardiging uit het bestuur. Het pensioenfonds kent in dit kader een Dagelijks Bestuur, een Beleggingsadviescommissie, een Commissie Financiën, een Uitbestedingscommissie, een Communicatiecommissie en een Adviescommissie.

Daarnaast was in 2018 een Stuurgroep Toekomst actief en een Werkgroep Toekomst Communicatie.

8.3.1 Bestuur

Samenstelling bestuur

In 2018 heeft een aantal bestuursmutaties plaatsgevonden. De heer Groen en de heer Kusters hebben hun bestuursfunctie per 31 december op eigen verzoek beëindigd. Als gevolg van het vertrek van de heer Groen is één zetel namens de werkgevers vacant. Vanaf medio februari 2019 loopt een kandidaat bestuurslid mee voor de invulling van deze zetel. Het vertrek van de heer Kusters is opgevolgd door het aantreden van de heer Van den Brink. De reeds aanwezige vacature namens de gepensioneerden is per 1 februari 2019 ingevuld door de heer De Groot.

Samenstelling bestuursorganen

In 2018 was het bestuur als volgt samengesteld:

Leden werkgevers	Geboortejaar	Zitting op voordracht van	Zitting sinds	Einde zittingstermijn
de heer J. Groen* (werkgeversvoorzitter)	1959	VBZ	01-01-2011	31-12-2018
de heer E. Schuurhuis	1957	VBZ	16-09-2014	16-09-2022
mevrouw W.E.M. Bakermans	1960	VBZ	05-02-2016	05-02-2020
mevrouw M. van Beusekom	1973	VBZ	17-03-2017	17-03-2021
vacature				
Leden werknemers	Geboortejaar	Zitting op voordracht van	Zitting sinds	Einde zittingstermijn
mevrouw L.F.A.M. Jansen (werknemersvoorzitter)	1968	FNV	01-01-2011	01-01-2023
de heer W. Kusters**	1954	CNV Vakmensen	02-06-2017	31-12-2018
mevrouw J.G.E. van Leeuwen	1986	FNV	13-10-2017	13-10-2021
Leden pensioengerechtigden	Geboortejaar		Zitting sinds	Einde zittingstermijn
de heer H.E. Hermans	1951		01-07-2014	01-07-2022
Vacature***				

*) Door het vertrek van de heer Groen is deze zetel per 1 januari 2019 vacant. Per 1 februari 2019 is mevrouw Bakermans benoemd tot werkgeversvoorzitter. Vanaf medio februari 2019 loopt een kandidaat bestuurslid mee voor de invulling van een vacature namens de werkgevers.

**) Per 01-02-2019 is het vertrek van de heer Kusters ingevuld door de heer A. van den Brink.

***) Per 01-02-2019 is de vacature ingevuld door de heer J. de Groot.

De indeling van de commissies was eind 2018 als volgt:

Bestuursleden	Dagelijks bestuur	Uitbestedings-commissie	Beleggings-advies commissie	Communicatie commissie	Commissie Financiën
mevrouw L.F.A.M. Jansen	X	X	X		
de heer J. Groen	X	X			X*
mevrouw J.G.E. van Leeuwen				X	
de heer E. Schuurhuis				X	X
de heer H.E. Hermans			X	X	
mevrouw W.E.M. Bakermans				X*	
mevrouw M. van Beusekom			X*		
de heer W. Kusters		X*			

*) voorzitter

Naast de genoemde commissies is een Stuurgroep Toekomst opgericht die de samenwerking met Bpf Bakkers naar een volgend niveau brengt. Vanuit ons pensioenfonds hebben mevrouw Jansen, mevrouw Bakermans en de heer Hermans zitting in deze Stuurgroep.

Vergoedingsregeling

Het bestuur heeft een vergoedingsregeling. Hierbij conformeert het bestuur zich aan de normen uit de Code Pensioenfonds.

- Het bestuur voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid dat in overeenstemming is met de doelstellingen van het pensioenfonds;
- De beloning staat in redelijke verhouding tot de gedragen verantwoordelijkheid, de aan de functie gestelde eisen en het tijdsbeslag;
- Het bestuur verstrekt geen prestatie gerelateerde beloningen.
- Het bestuur voorkomt dat door de hoogte van de beloning van de leden van de Raad van Toezicht, een financieel belang een kritische opstelling in de weg staat;
- Het bestuur verstrekt geen ontslagvergoeding bij ontslag van een bestuurslid.

De vergoeding voor bestuursleden is een vaste compensatie per bestuurslid per jaar van € 30.000 en € 60.000 aan de leden van het Dagelijks Bestuur. Deze vergoedingen zijn exclusief btw. Hierbij wordt uitgegaan van een tijdsbesteding conform de normen die de toezichthouder uitgeeft.

De vergoeding voor een aspirant bestuurslid betreft een vergoeding gebaseerd op de SER-norm. Het vacatiegeld voor aanwezigheid op vergaderingen en studiedagen bedraagt € 410 per dagdeel en voor verblijfkosten wordt € 12 en voor reiskosten € 0,29 per kilometer vergoed. Deze vergoedingen zijn exclusief btw.

Met externe partijen zijn afzonderlijke afspraken gemaakt waarbij de betreffende partijen worden geselecteerd op een aantal kwaliteitseisen. Het voldoen aan een beheerst beloningsbeleid behoort tot deze kwaliteitseisen en bevat geen prikkels die handelen aanmoedigen dat ingaat tegen het belang van het pensioenfonds dan wel leidt tot onnodige risico's voor het pensioenfonds. Dit is vastgelegd in het uitbestedingsbeleid van het pensioenfonds.

Dit beloningsbeleid is door het bestuur vastgesteld op 18 november 2014 na een positief advies van het Verantwoordingsorgaan en met de goedkeuring van de Raad van Toezicht.

8.3.2 Raad van Toezicht

Het interne toezicht wordt uitgevoerd door de Raad van Toezicht.

Op 31 december 2018 was de Raad van Toezicht als volgt samengesteld

Leden	Geboortejaar	Zitting sinds	Zittingstermijn	Einde zittingstermijn
mevrouw S.G. van der Lecq (voorzitter)	1966	1 juli 2014	2	1 juli 2019
de heer G.E. van de Kuilen	1964	1 juli 2014	2	1 juli 2020
mevrouw M.L. van der Steen-Jacquet	1975	1 juli 2018	1	1 juli 2024

De leden van de Raad van Toezicht treden eens in de drie jaar af. Een lid kan maximaal 1 keer worden herbenoemd. Om het tegelijk aftreden van alle leden van de Raad van Toezicht te voorkomen is een rooster van aftreden opgesteld.

In het verslagjaar is de heer Van den Belt afgetreden als lid van de RvT. Het bestuur wil hem hartelijk danken voor zijn inzet voor dit pensioenfonds. De heer Van den Belt is opgevolgd door mevrouw Van der Steen-Jacquet. Mevrouw Van der Lecq zal aftreden per 1 juli 2019. De ontstane vacature zal ingevuld worden door de heer L.V.J.M. Rolf (geboortejaar 1961).

Vergoedingsregeling

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen per lid een vergoeding per jaar van € 15.000. Deze vergoedingen zijn exclusief btw.

8.3.3 Het Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit acht leden: drie vertegenwoordigers namens deelnemers, drie vertegenwoordigers namens pensioengerechtigden en twee werkgeversvertegenwoordigers.

Het Verantwoordingsorgaan was per 31 december 2018 als volgt samengesteld:

Leden	Geboortejaar	Zitting op voordracht van	Vertegenwoordiging namens	Zitting sinds	Einde zittingstermijn
de heer J.J. Gommans	1959	VBZ	werkgevers	1 juli 2014	1 juli 2022

mevrouw K.F.D.C van der Linden	1991	VBZ	werkgevers	1 november 2018	1 juli 2021
de heer R.W.H. Brouwers	1947	De Unie	gepensioneerden	1 juli 2014	1 juli 2022
de heer H. Verkuijlen	1945	FNV	gepensioneerden	1 juli 2014	1 juli 2022
de heer E.A. Koopman	1946	FNV	gepensioneerden	1 januari 2017	1 juli 2020
de heer S. Waiboer	1954	FNV	werknemers	1 juli 2014	1 juli 2021
de heer P. Zoetemeijer	1953	FNV	werknemers	1 juli 2014	1 juli 2020
de heer N.J.M. Serfaes	1956	CNV Vakmensen	werknemers	1 juli 2014	1 juli 2022

De leden van het Verantwoordingsorgaan treden eens in de vier jaar af. Een lid kan maximaal 1 keer worden herbenoemd. Om het tegelijk aftreden van alle leden van het Verantwoordingsorgaan te voorkomen is door het Verantwoordingsorgaan in 2016 een rooster van aftreden opgesteld. Volgens dit rooster van aftreden heeft de herbenoeming van heren Gommans, Brouwers, Verkuijlen en Serfaes per 1 juli 2018 plaatsgevonden.

De heer Van Bijsterveld heeft per 1 november 2018 plaats gemaakt voor een nieuw lid van het VO. Hiermee is de eerste stap naar een meer divers samengesteld VO gerealiseerd. De heer Van Bijsterveld wordt middels deze weg vriendelijk bedankt voor zijn jarenlange inzet voor het pensioenfonds.

Vergoedingsregeling

De leden van het Verantwoordingsorgaan ontvangen een vergoeding gebaseerd op de SER-norm. Het vacatiegeld voor aanwezigheid op een standaard vergadering en voor studiedagen bedraagt € 410 per dag en voor verblijfkosten wordt € 12 en voor reiskosten € 0,29 per kilometer vergoed. Voor korte overleggen (korter dan een uur) geldt een lagere vergoeding van vacatiegeld van € 137.

8.3.4 Uitbestede werkzaamheden

Pensioenbeheer

De administratie van het pensioenfonds en de betaling van de pensioenen conform de pensioenregelingen heeft het bestuur sinds 2016 uitbesteed aan TKP Pensioen B.V. Nadere afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA) voor pensioenbeheer.

TKP Pensioen B.V. rapporteert ieder kwartaal over de dienstverlening middels een kwartaalrapportage. Deze rapportages worden besproken met het bestuur en vormen een belangrijk document in het kader van het risicomanagement van het pensioenfonds.

Coördinator Vermogensbeheer en Vermogensbeheer

Het bestuur heeft een Coördinator Vermogensbeheer aangesteld, te weten NN Investment Partners. NNIP is operationeel verantwoordelijk voor de invulling en het beheer van de beleggingsportefeuille, inclusief de selectie van gespecialiseerde vermogensbeheerders voor onderdelen van de portefeuille.

De selectie en monitoring van de beheerders wordt uitgevoerd door Altis, een gespecialiseerde dochteronderneming van NN Investment Partners. Naast beleggingsinhoudelijke afwegingen wordt hierbij ook rekening gehouden met het duurzaamheidskarakter van de beheerder, juridische aspecten en kosten. Het bestuur ontvangt hierover elk kwartaal een rapportage per beheerder met de actuele opinie van Altis over de beheerder en de in het kwartaal gerealiseerde resultaten.

De Coördinator Vermogensbeheer ziet toe op deze vermogensbeheerders en adviseert het bestuur over aanstelling en ontslag van deze partijen. De Coördinator Vermogensbeheer rapporteert maandelijks over de performance en de positie van de portefeuille ten opzichte van de afgesproken benchmark en op kwartaalbasis in meer detail over de samenstelling, rendementen en risico's van de beleggingsportefeuille.

Onafhankelijke Risicomanager

Er is een Onafhankelijke Risicomanager, Ortec Finance, die verantwoordelijk is voor het monitoren van en adviseren over financiële risico's, zijnde het balansrisico van het pensioenfonds en toezicht op de risico's in de beleggingsportefeuille, en niet-financiële risico's. De Onafhankelijke Risicomanager opereert onafhankelijk van de Coördinator Vermogensbeheer. Op maand- en kwartaalbasis stelt zij rapportages op ten behoeve van het bestuur. Tevens adviseert zij het bestuur over het te voeren strategische beleid en de impact van nieuwe wet- en regelgeving.

Bewaarnemer

Verder is er een Bewaarnemer, Bank of New York Mellon, die een onafhankelijke performancemeting uitvoert en de

resultaten consolideert. De bewaarnemer verzorgt de beleggingsadministratie en rapporteert over de posities ten opzichte van de neutrale posities die zijn opgenomen in het beleggingsplan. De bewaarnemer administreert ook de beleggingen die niet bij de bewaarnemer onder bewaring zijn.

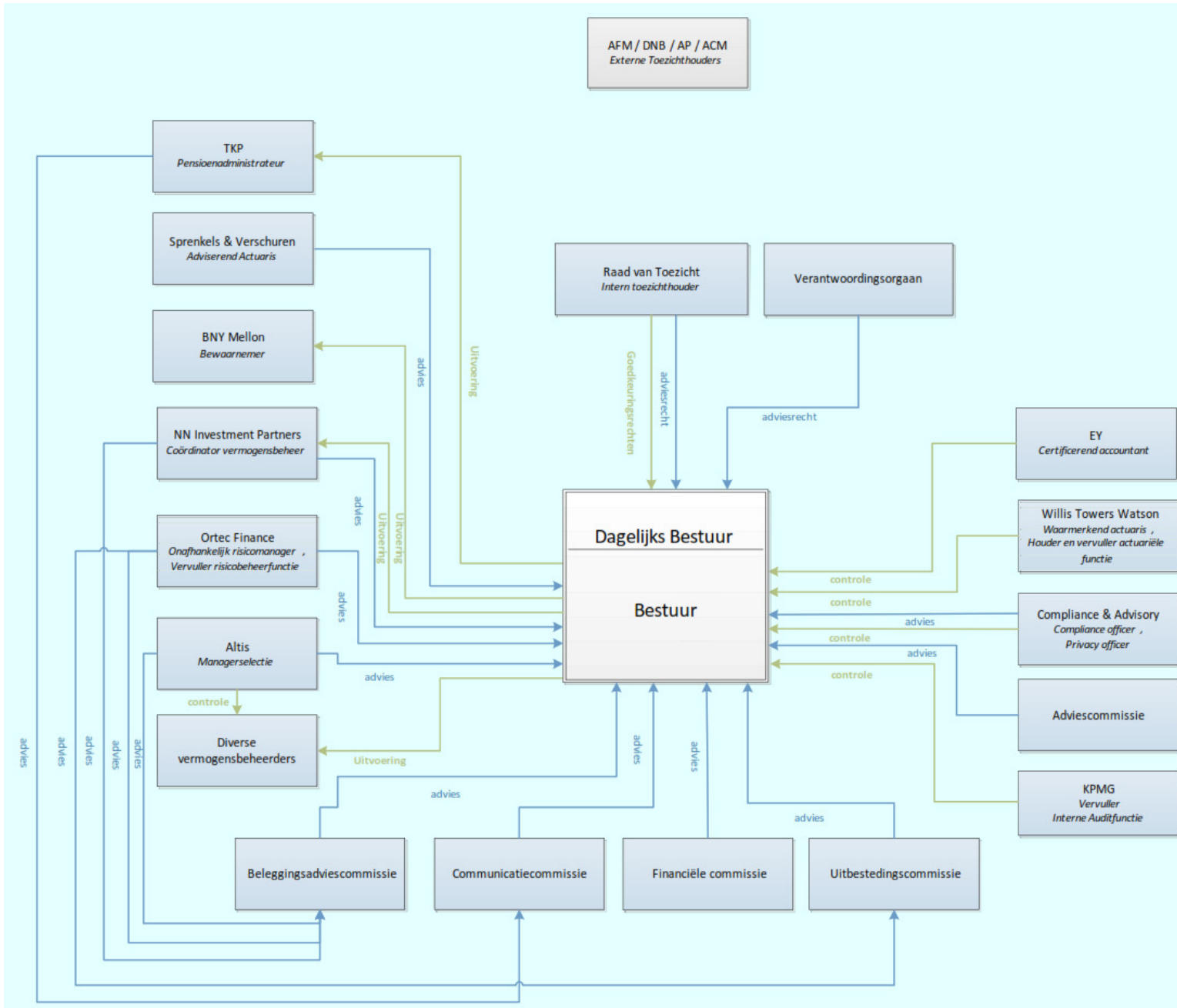
Controle, ondersteuning en advies

Het pensioenfonds heeft zich in 2018 bij zijn werkzaamheden laten controleren, ondersteunen en adviseren door de volgende partijen:

Accountant: de heer R.R.H. Gosen, Ernst & Young Accountants LLP
Adviserend actuaire: Mevrouw L. Thissen, Sprenkels & Verschuren
Certificerend actuaire: De heer E.W.J.M. Schokker, Towers Watson Netherlands B.V.
Compliance Officer: Mevrouw E. Hoving, Compliance & Advisory

8.3.5 Organogram

De organisatie van het pensioenfonds ziet er als volgt uit:

8

⁸ De adviescommissie kan ad-hoc bijeen worden geroepen in het geval zich een geschil voordoet tussen een direct belanghebbende van het Fonds en het bestuur. Deze commissie adviseert het bestuur vervolgens ten aanzien van de oplossing van het geschil.

8.4 Klachten en geschillen

De wijze waarop het pensioenfonds omgaat met klachten en geschillen is vastgelegd in een klachten- en geschillenregeling. Deze regeling is opgenomen in de pensioenregeling en is beschikbaar op de website van het pensioenfonds en dus voor alle belanghebbenden toegankelijk.

Het pensioenfonds heeft een adviescommissie ingericht. Belanghebbenden kunnen zich tot deze commissie wenden als zij het niet eens zijn met een besluit van het pensioenfonds over de toepassing van het pensioenreglement en het uitvoeringsreglement. Voor de procedure gelden nadere voorwaarden die zijn vastgelegd in de klachten- en geschillenregeling. In 2018 zijn 8 deelnemers die een klacht hebben ingediend. Deze klachten gingen met name over de afkoop van klein pensioen en de aanpassing van de pensioenrichtleeftijd van het pensioen. De afhandeling heeft volgens de klachten- en geschillenregeling plaatsgevonden.

8.5 Goed Pensioenfondsbestuur

Goed pensioenfondsbestuur behelst onder meer het integer en transparant handelen door het bestuur, waarbij een belangrijke plaats wordt ingeruimd voor het afleggen van verantwoording aan het Verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid. De principes van goed pensioenfondsbestuur zijn verankerd in de Pensioenwet. Het bestuur heeft in haar besluitvorming evenwichtige belangenafweging centraal staan. In het geval er pensioenonderwerpen ter besluitvorming voorliggen worden de relevante aspecten t.b.v. evenwichtige belangenafweging hierin betrokken.

Het bestuur is zich bewust van zijn verantwoordelijkheid voor het goed besturen van het pensioenfonds en zal alles doen wat nodig is voor de handhaving van het vertrouwen in het pensioenfonds. Ontwikkelingen op dit terrein worden nauwlettend gevolgd.

Met het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht is, met inachtneming van hun specifieke taken, in het verslagjaar constructief overleg gevoerd. Hierbij wordt de samenwerking als goed ervaren. De Raad van Toezicht stelt zich naar het bestuur gevraagd en ongevraagd op als constructieve gesprekspartner en voorziet het Verantwoordingsorgaan en het bestuur van goede adviezen voor de te treffen besluitvorming. Zowel het Verantwoordingsorgaan als de Raad van Toezicht hebben verslag uitgebracht over hun werkzaamheden. Deze zijn opgenomen in hoofdstuk 10 en 11.

Het bestuur vindt permanente scholing noodzakelijk, voor het bestuur als geheel en voor bestuursleden afzonderlijk. Het bestuur heeft in 2018 diverse themadagen gevolgd op het gebied van reputatiemanagement, de beheersing van risico's, vermogensbeheer, integriteit en nieuwe wetgeving. Verder hebben de bestuursleden opleidingen gevolgd, literatuur bijgehouden, seminars en lezingen op pensioengebied bijgewoond en ervaringen met andere bestuursleden uitgewisseld. Ook heeft het bestuur een zelfevaluatie uitgevoerd waarin principes van goed pensioenfondsbestuur centraal staan.

8.5.1 Code Pensioenfondsen

In de Code Pensioenfondsen is een aantal opgenomen onderwerpen nader uitgewerkt met betrekking tot onder meer benoeming, deskundigheid, geschiktheid en diversiteit. De Code Pensioenfondsen is geen doel op zich, maar een middel om pensioenfondsen beter te laten functioneren. De Code Pensioenfondsen is wettelijk verankerd. De normen in de Code Pensioenfondsen zijn een aanvulling op wet- en regelgeving. De normen in de Code Pensioenfondsen zijn weliswaar leidend, maar de Code Pensioenfondsen laat ruimte voor de eigen verantwoordelijkheid van het pensioenfondsbestuur. De pensioenfondsen mogen de Code Pensioenfondsen daarom naleven volgens het 'pas-toe-of-leg-uit'-beginsel. Afwijken van de norm is dus mogelijk, als daar een goede reden voor is. Pensioenfonds Zoetwaren wil echter zoveel mogelijk de Code volgen. Het pensioenfonds stelt voortdurend vast of aan alle normen van de Code wordt voldaan.

De Pensioenfederatie heeft samen met de Stichting van de Arbeid in 2018 de nodige aanpassingen aangebracht in de Code Pensioenfondsen, waarbij ervoor is gekozen om de normen te groeperen in acht thema's. Feitelijk zijn er drie materiële en één niet materiele wijziging aangebracht. Over verslagjaar 2018 moet er nog voldaan worden aan de ongewijzigde/oude normen, maar de RvT heeft conform (de nieuwe) norm 47 reeds in dit verslagjaar ervoor gekozen om in het jaarverslag te rapporteren aan de hand van de acht thema's. Hiervoor is gekozen, zodat hiermee reeds ervaring opgedaan kan worden. Op 31 december 2018 voldeed Pensioenfonds Zoetwaren aan alle normen uit de (oude) Code Pensioenfondsen. Gedurende 2019 wordt actie ondernomen zodat ook aan de gewijzigde normen zal worden voldaan.

8.5.2 Compliance wet- en regelgeving

Het pensioenfonds heeft een externe Compliance Officer benoemd, te weten mevrouw mr. E. Hoving van Compliance & Advisory B.V. De compliance functie is gericht op de naleving van relevante wet- en regelgeving en de interne regels

van het pensioenfonds waarbij de focus ligt op cultuur, gedrag en integriteit. In 2018 is mevrouw Hoving tevens aangesteld als de Privacy Officer van het pensioenfonds. Jaarlijks stelt de Compliance Officer een Compliance Programma op, waarbij in 2018 werkzaamheden zijn verricht in het kader van de volgende onderwerpen:

- Governance
- Monitoring Gedragscode
- Incidenten- en klokkenluidersregeling, Issueregister
- Systematische integriteitsrisicoanalyse
- Compliance Risicomanagement
- Privacy (Implementatie AVG)
- Signalering Wet- en regelgeving & Thema's DNB

In 2018 is over deze onderwerpen regelmatig overleg geweest tussen de Compliance Officer en het dagelijks bestuur, het voltallig bestuur en de Raad van Toezicht. Hierna wordt kort een aantal onderwerpen nader toegelicht welke in deze overleggen zijn besproken.

Gedragscode

Het pensioenfonds heeft een gedragscode waarin regels en richtlijnen voor bestuurders en andere betrokkenen zijn opgenomen. Deze regels en richtlijnen zijn ter voorkoming van conflicten tussen belangen van het pensioenfonds en de privébelangen van betrokkenen en ter voorkoming van het gebruik maken van vertrouwelijke informatie van het pensioenfonds voor privédoeleinden. De Compliance Officer controleert of de bestuursleden en andere betrokkenen de gedragscode naleven. Zij heeft m.b.t. het afgelopen jaar geen overtreding van de gedragscode geconstateerd.

AVG

In de eerste helft van 2018 is er veel aandacht besteed aan het tijdig compliant zijn aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). De AVG heeft als doel de privacyrechten van personen te verbeteren en brengt meer en andere verantwoordelijkheden met zich mee voor pensioenfonds. Het pensioenfonds is verantwoordelijk voor de verwerking van de persoonsgegevens (verwerkingsverantwoordelijke) en samen met de partijen die met deze persoonsgegevens werken (verwerkers) is veel tijd gestoken in het inzichtelijk maken van de vormen van verwerking van persoonsgegevens. Over de werkzaamheden is periodiek verslag uitgebracht aan het bestuur en uiteindelijk was het pensioenfonds tijdig compliant aan de AVG.

Systematische integriteitsrisicoanalyse

In vervolg op de Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA), uitgevoerd in 2015, is in het najaar van 2018 wederom een SIRA uitgevoerd door het bestuur. Hierbij is rekening gehouden met het concept Good Practices Integrity Risk Appetite van DNB, zoals de stappen in een integriteitsanalyse, de verhouding SIRA en Risk Appetite en de verantwoordelijkheden en de operationele inbedding. Ook is rekening gehouden met de vragen die DNB heeft gesteld in haar onderzoek naar de beheersing van niet-financiële risico's.

Compliance Risicomanagement

Er is een Compliance-Control matrix voor de niet financiële risico's (CCM) opgesteld en op basis daarvan is er in het vierde kwartaal van 2018 onderzoek gedaan naar de compliance risico's op de onderdelen juridische risico's en uitbestedingsrisico's (waaronder ICT, BCM, Fiscaliteit en rapportageplicht wordt geschaard). Begin 2019 is er verslag gedaan van de verrichte werkzaamheden, constatering en aanbevelingen.

Workshop Integriteit

Tijdens de themadag van 28 september 2018 is een workshop gegeven over integriteit, waarbij ook aandacht is besteed aan een zogenaamde Petten-APK. Met een Petten-APK wordt afgewogen of er eventuele belangenverstrengeling zou kunnen plaatsvinden bij het uitoefenen van verschillende nevenfuncties.

8.5.3 Klokkenluidersregeling en incidentenregeling

Het bestuur vindt het belangrijk dat degenen die financieel (mede)afhankelijk zijn van het pensioenfonds, zonder gevaar voor hun positie kunnen rapporteren over onregelmatigheden binnen het pensioenfonds. Denk daarbij aan leden van het bestuur, het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht en andere functionarissen die financieel (mede)afhankelijk zijn van het pensioenfonds. Met onregelmatigheden worden hier onregelmatigheden van algemene, operationele of financiële aard bedoeld. Het bestuur heeft hiervoor een incidenten- en klokkenluidersregeling opgesteld. Deze regeling is te vinden op de website. Een onregelmatigheid wordt gerapporteerd aan de Compliance Officer van het pensioenfonds. Het bestuur bevordert dat de dienstverleners eveneens een klokkenluidersregeling hebben. In 2018 zijn geen meldingen zoals bovengenoemd voorgekomen.

8.5.4 Integriteitsbeleid

Het bestuur heeft een integriteitsbeleid opgesteld. De doelstelling van het integriteitsbeleid is het stimuleren dat aan het pensioenfonds verbonden personen op alle niveaus handelen in overeenstemming met maatschappelijk geaccepteerde waarden en normen in het algemeen, met de specifieke waarden en normen die gelden voor het pensioenfonds in het bijzonder en uiteraard met de (toezicht)wet- en regelgeving. Standaarden zoals de gedragscode van het pensioenfonds maken deel uit van die regels.

8.6 Informatie inzake toezicht

De Nederlandsche Bank (DNB), de Autoriteit Financiële Markten (AFM), De Autoriteit Persoonsgegevens en De Autoriteit Consument en Markt houden toezicht op pensioenfondsen. DNB beoordeelt de aspecten met betrekking tot de algehele bedrijfsvoering. De AFM ziet toe op gedrag en communicatie. De Autoriteit Persoonsgegevens houdt toezicht op de verwerking van Persoonsgegevens en De Autoriteit Consument en Markt houdt toezicht op de mededinging, de telecomunicatie en het consumentenrecht.

DNB

In 2018 heeft het pensioenfonds tijdig alle maand-, kwartaal- en jaarstaten ingediend bij DNB. Aan het einde van 2017 werd het pensioenfonds door DNB uitgenodigd voor een beleggingsonderzoek. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in januari 2018. De conclusie van dit on-site onderzoek is dat het pensioenfonds grotendeels haar beleggingsproces beheerst. Gedurende 2018 heeft het pensioenfonds aan de hand van een plan van aanpak opvolging gegeven aan de aanbevelingen van DNB met als resultaat dat DNB begin 2019 heeft kunnen concluderen dat de bevindingen adequaat zijn opgepakt, waarmee het mitigatieproject van het on-site onderzoek in februari 2019 is afgesloten. In 2018 heeft het pensioenfonds tevens een vragenlijst van DNB ingevuld over de beheersing van niet-financiële risico's en over IORP II.

AFM

Omdat in 2016 niet alle Uniforme Pensioenoverzichten (UPO) tijdig zijn verzonden heeft de AFM aan het bestuur duidelijke verwachting geschetst inzake de toekomstige UPO-verzending. In gezamenlijkheid met de pensioenuitvoerder is er vervolgens een planning gemaakt en zijn er bestuursbesluiten genomen zodat in de toekomst alle UPO's verzonden zouden worden. Dit is in 2018 voor de tweede keer gelukt, waarmee er wederom een 100% score is behaald met de tijdige verzending van de UPO's.

AP

Er is in 2018 één eenvoudig datalek gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens. De betrokkene is niet geïnformeerd omdat er geen hoog risico is voor de rechten en vrijheden van de betrokkene.

ACM

In 2018 heeft het pensioenfonds meegewerkt aan een sectorbreed onderzoek naar de hoogte van overstapkosten die pensioenfondsen ervaren bij het wisselen van vermogensbeheer. Hiervoor heeft het pensioenfonds gegevens aangeleverd vanaf 2011, de datum van oprichting van het pensioenfonds.

Geen boetes en dwangsommen

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- het pensioenfonds in het boekjaar 2018 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- het pensioenfonds in het boekjaar 2018 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- in het boekjaar 2018 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld;

Er zijn bij het bestuur geen overtredingen van wet- en regelgeving bekend.

8.7 Geschiktheid bestuur en permanente educatie

Het geschiktheidsplan is in 2014 aangepast aan de nieuwe governance en de nieuwe aanbevelingen van de Pensioenfederatie over bestuurlijke geschiktheid (Handreiking Geschikt Pensioenfondsbestuur). Dit document wordt sindsdien periodiek geactualiseerd. Tijdens de zelfevaluatie van het bestuur heeft het bestuur de opleidingsbehoeften in kaart gebracht. Het bestuur heeft hierbij vastgesteld dat een aantal bestuursleden de kennis in algemene zin verder wil verbreden en verdiepen. Verschillende bestuursleden hebben ook gerichte opleidingsbehoeften kenbaar gemaakt waar in 2019 invulling aan zal worden gegeven. Het bestuurslid dat de beoogde houder is van de interne auditfunctie zal een opleiding volgen bij de vervuller van de betreffende functie. Overige opleidingen die gevolgd zullen worden zijn

gericht op de kennisontwikkeling van uitbesteding, beheersing van de informatiebeveiliging en cyberrisico's, actuariële waardering van pensioen en board room dynamics.

8.8 Statutenwijziging

De statuten van het pensioenfonds zijn op 4 april 2018 voor het laatst gewijzigd. De reden van de wijziging van de statuten was de aanpassing in de zetelverdeling. Er is hierbij ook gebruik gemaakt van de mogelijkheid om enkele kleine tekstuele aanpassingen door te voeren.

9 Pensioenregeling

Pensioenregeling

De inhoud van de pensioenregeling is het resultaat van het overleg tussen cao-partijen.

Het pensioenfonds voert een middelloonregeling uit. Deze regeling is voor alle deelnemers gelijk en bestaat uit een:

- levenslang ouderdomspensioen, waarbij deelnemers met 68 jaar met pensioen gaan. Deelnemers kunnen wel eerder, later of gedeeltelijk met pensioen gaan;
- partnerpensioen van 70% van het bereikbare ouderdomspensioen;
- wezenpensioen van 14% van het te bereiken ouderdomspensioen.

Met ingang van 1 januari 2018 is de pensioeningangsdatum verhoogd naar 68 jaar. Nog steeds blijft de mogelijkheid bestaan om eerder met pensioen te gaan. De deelnemers zijn hierover in februari 2018 geïnformeerd.

Op de website www.pensioenzoetwaren.nl wordt de regeling in begrijpelijke taal uitgelegd. Op deze website zijn ook informatieve brochures te downloaden.

De belangrijkste kenmerken van deze pensioenregeling zijn opgenomen in bijlage 3.

Overgangsregeling voor Pensioenfonds Koek en Pensioenfonds Snoep

Onder voorwaarden kan een deelnemer in aanmerking komen voor extra aanspraak op ouderdomspensioen (VPL-regeling).

Voorwaarden voor oud-Koekdeelnemers

Voor deelnemers geboren na 31-12-1949 maar vóór 1-1-1972 die onafgebroken deelnemer aan de prepensioenregeling zijn geweest geldt dat het ouderdomspensioen, inclusief het extra ouderdomspensioen, niet kan ingaan vóór de 55-jarige leeftijd. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat in de periode tussen 1 januari 2006 en de eerste dag van de maand waarin de deelnemer de 61-jarige leeftijd bereikt, maar uiterlijk 1 januari 2021. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat op de pensioeningangsdatum. De toekenning en financiering van de extra aanspraken vinden plaats op de pensioeningangsdatum of uiterlijk 31 december 2020 als de pensionering op of na 1 januari 2021 plaatsvindt.

Voorwaarden voor oud-Snoepdeelnemers

Voor deelnemers geboren na 31-12-1949 maar vóór 1-1-1971 die onafgebroken deelnemer aan de prepensioenregeling zijn geweest geldt dat het ouderdomspensioen, inclusief het extra ouderdomspensioen niet kan ingaan vóór de 55-jarige leeftijd. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat in de periode tussen 1 januari 2006 en de eerste dag van de maand waarin de deelnemer de 61-jarige leeftijd bereikt, maar uiterlijk 1 januari 2021. De toekenning van de extra aanspraken vindt evenredig over de hiervoor bedoelde periode plaats als en voor zover er sprake is van deelneming aan de pensioenregeling. Er wordt dus elk jaar een deel gefinancierd.

10 Raad van Toezicht

10.1 Verslag van de Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht (de Raad) ziet terug op een jaar waarin veel grote vraagstukken aan de orde zijn gekomen. Dit betreft onder andere de ontwikkelingen in de premiedekkingsgraad en de aankomende herziening van het premiebeleid, de invulling van de IORP II-implicaties en de intensivering van de samenwerking met BPF Bakkers. Over deze en andere onderwerpen is regelmatig overleg geweest met het Bestuur en Verantwoordingsorgaan (VO).

Samenstelling

Gedurende het eerste halfjaar bestond de Raad uit Bert van de Belt, Gerard van de Kuilen en Fieke van der Lecq (voorzitter). Van de Belt is medio 2018 volgens rooster afgetreden. Wij danken hem voor zijn inzet voor het pensioenfonds en voor de plezierige samenwerking binnen de Raad.

Van de Belt is opgevolgd door Marie-Laurence van der Steen-Jacquet. Zij had zich sinds begin 2018 ingewerkt en kon daardoor soepel instromen.

Per medio 2019 zal Van der Lecq volgens rooster aftreden. In najaar 2018 is een opvolger geworven, die in voorjaar 2019 aan DNB ter toetsing wordt voorgelegd. De voorzittersrol zal worden voortgezet door Van der Steen-Jacquet.

Alle leden van de Raad zijn lid van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector (VITP). Zij hanteren bij hun werk de VITP-code (zie hierna).

Taken

Conform artikel 3 van het Reglement Raad van Toezicht, heeft de Raad tot taak:

1. toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds;
2. toe te zien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur;
3. het bestuur met raad terzijde te staan;
4. zich op te stellen als gesprekspartner van het bestuur;
5. goedkeuring te hechten, dan wel te onthouden, terzake van de voorgenomen besluiten van het bestuur tot vaststelling van:
 - a. het jaarverslag en de jaarrekening;
 - b. de profielschets voor pensioenfondsbestuurders;
 - c. het beleid inzake beloningen, met uitzondering van de beloning van de Raad;
 - d. gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
 - e. liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
 - f. het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm.

Toezichtthema's

Voor 2018 had de Raad 4 toezichtthema's:

1. Duurzaamheid in de uitvoeringsketen
Dit onderwerp is opgepakt door middel van een uitvraag onder de uitbestedingspartijen, met een korte evaluatie door het bestuur. In de toekomst zal het meelopen in het uitbestedingsbeleid, zodat regelmatig wordt gemonitord hoe contractpartijen invulling geven aan maatschappelijk verantwoord en duurzaam werken.
2. Robuuste pensioenadministratie (conform beschrijving DNB) en tijdige compliance met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)
Het bestuur ziet erop toe dat TKP de administratie heeft ingericht op zo'n manier dat veranderingen in de pensioenadministratie kunnen worden geaccommodeerd. De invoering van de AVG is goed verlopen. Ook dit onderwerp kon in 2018 worden afgerond.
3. Verandervermogen (conform beschrijving DNB)
Het bestuur heeft ervoor gezorgd dat het pensioenfonds kan omgaan met grote veranderingen in de regeling, mede door met TKP te spreken over de wendbaarheid van hun administratieve systemen. Mede vanwege de beperkte progressie in de pensioenhervormingen is momenteel voor dit onderwerp geen extra toezicht nodig.

4. Vertegenwoordiging van gepensioneerden.
Hier is in 2018 werk van gemaakt, waardoor de langdurige vacature is vervuld met een kandidaat-bestuurder. Het toezichtthema kan hiermee vervallen.

De Raad vindt het prettig dat de toezichtthema's hun effect hebben gehad en qua 'extra toezicht' als afgerond kunnen worden beschouwd.

Voor 2019 zijn de volgende toezichtthema's bepaald:

1. Doelmatigheid risicobeheersingssystemen
2. Implementatie IORP II
3. Strategisch samengaan met Bakkers

De Raad agendaert de toezichtthema's in elke kwartaalvergadering, om samen met het bestuur te bepalen hoe het ermee staat.

Deskundigheid/geschiktheid

De leden van de Raad dragen zelf zorg voor het verwerven en onderhouden van hun deskundigheid. In december heeft de Raad het eigen functioneren geëvalueerd. Daarbij zijn ook de eigen inspanningen ten behoeve van kennisonderhoud gedeeld, bijvoorbeeld via gevolgde (of gegeven) cursussen. Het verslag van deze zelfevaluatie is aangeboden aan het bestuur en aan het VO.

Extern toezicht – intern toezicht

In najaar 2018 heeft de Raad het initiatief genomen tot een kennismakingsgesprek met de externe toezichthouders van DNB. In dit plezierige gesprek zijn diverse lopende onderwerpen aan de orde gekomen en zijn de verschillende gezichtspunten vergeleken. Hiermee is een basis gelegd voor laagdrempelig toekomstig contact, indien gewenst. De gespreksonderwerpen zijn op hoofdlijnen teruggekoppeld aan het bestuur.

BPF Bakkers

Vanwege de intensivering van de samenwerking met BPF Bakkers heeft de Raad het initiatief genomen tot een kennismakingsgesprek met de Raad van Toezicht van BPF Bakkers. De beide Raden bleken veelal vergelijkbare visies te hebben over diverse onderwerpen en weten elkaar in voorkomende gevallen nu gemakkelijk te vinden. De Raad heeft het VO geadviseerd een kennismakingsgesprek te houden met het VO van BPF Bakkers, of een delegatie daarvan.

Vergaderingen

De Raad komt ieder kwartaal bijeen met het bestuur, om de gang van zaken in het pensioenfonds door te nemen. Deze vergaderingen zijn halfjaarlijks met het gehele bestuur en halfjaarlijks met het Dagelijks Bestuur. Verder wordt halfjaarlijks gesproken met het Verantwoordingsorgaan en jaarlijks met de accountant en actuaris(sen), alsmede de belangrijkste overige dienstverleners. In 2019 zal deze groep worden uitgebreid met de functiehouders en functievervullers vanwege IORP II.

De Raad woont de bestuursvergadering bij waarin het jaarverslag wordt vastgesteld en is zo mogelijk aanwezig bij de themadagen van het bestuur. Daarnaast zijn er kennismakingsgesprekken met kandidaat-bestuurders, in het kader van benoemingstrajecten. Deze gesprekken vinden plaats voordat de kandidaat ter toetsing aan de externe toezichthouder wordt voorgedragen. Een delegatie van de Raad woont jaarlijks een vergadering van de beleggingscommissie bij.

Via e-mail en telefonisch is er regelmatig contact met de voorzitters van het pensioenfonds, alsmede met de bestuursondersteuner(s) van de uitvoeringsorganisatie. Hierdoor kan snel worden geschakeld, bijvoorbeeld bij voorgenomen benoemingen. Bovendien komt de Raad tussen de kwartaalbesprekingen afzonderlijk bijeen, om indrukken uit te wisselen en aandachtspunten te formuleren. Deze informele besprekingen dragen bij aan de effectiviteit tijdens de kwartaalvergaderingen met het (dagelijks) bestuur.

Hieronder worden thematisch de activiteiten en bevindingen samengevat. Aan het einde wordt e.e.a. thematisch samengevat aan de hand van de Code Pensioenfonds 2018.

Beleggingsbeleid

DNB concludeerde in haar beleggingsonderzoek "dat Zoetwaren grotendeels haar beleggingsproces beheerst". De Raad constateert dat het bestuur passende acties heeft ondernomen om de resterende aandachtspunten te adresseren, onder andere doordat deze zijn meegenomen bij de in 2018 uitgevoerde ALM-studie en door het opstellen van zogenaamde 'investment cases'. De Raad is benieuwd naar hoe deze investment cases een rol gaan spelen bij de periodieke evaluatie van het beleggingsbeleid.

Het gezamenlijk overleg met BPF Bakkers inzake beleggingsbeleid werpt zijn vruchten af, ondermeer in de vorm van gezamenlijk gekozen dienstverleners en de bijbehorende kostenvoordelen. De Raad ziet dat besluiten steeds weer vanuit het belang van BPF Zoetwaren worden genomen.

Premiebeleid

De ontwikkeling van de premiedekkingsgraad was voor het bestuur aanleiding om het premiebeleid te bespreken. De Raad heeft desgevraagd invulling gegeven aan zijn adviesrol terzake van dit onderwerp. De discussie heeft geleid tot meer bewustwording en de Raad verwacht dat dit leidt tot een verdere uitwerking van het beleid in 2019.

Pensioenadministratie

De administratie bij TKP leidde dit jaar niet tot extra aandachtspunten, afgezien van de toezichtthema's. Hierover heeft TKP de Raad goed ingelicht. De samenwerking met de bestuursondersteuner verloopt ook naar wederzijdse tevredenheid.

Communicatie

In verslagjaar heeft de communicatiecommissie hoge doelen gesteld. De Raad heeft daarbij opgemerkt dat de meetbaarheid van de doelen meer aandacht behoeft, aangezien schijnexactheid het beeld kan vertroebelen. De nieuwe voorzitter van de commissie is goed ingewerkt, waardoor de Raad verwacht dat het succesvolle communicatiebeleid kan worden voortgezet.

Specifieke risico's

De diverse gesprekken aan de hand van de 'business case' voor het samengaan van BPF Zoetwaren en BPF Bakkers leidden tot verhoging van het strategische risicobewustzijn in het bestuur. De Raad blijft alert op voldoende mijlpalen in het traject, waarbij steeds wordt geëvalueerd of verdergaande stappen in het belang van de deelnemers van BPF Zoetwaren zijn. Dit aandachtspunt komt terug in een toezichtthema.

Externe toezichthouders

De belangrijkste aanleiding voor contacten met de externe toezichthouders was gelegen in de samenwerking met BPF Bakkers.

Verantwoordingsorgaan

In het verslagjaar zijn de Raad en het VO tweemaal bijeen geweest, om de stand van zaken op diverse terreinen te bespreken. Daarbij kreeg de samenwerking met BPF Bakkers veel aandacht. De Raad waardeert de actieve houding van het VO in dit dossier.

De werving van een nieuw Raadslid is gebeurd door een gemengde commissie, met twee VO-leden en de blijvende Raadsleden. Dit viertal heeft in prettige samenwerking het selectietraject uitgevoerd.

Bestuur

Ondanks de vele wisselingen in het bestuur, werkten de blijvende en vertrekkende leden met toewijding. Daarmee kunnen de nieuwe leden starten in een omgeving van ambitieuze bestuursleden, die de zaken voortvarend aanpakken. De Raad vraagt daarbij aandacht voor het documenteren van strategische stappen, met een evaluatie van de voor- en nadelen van genomen besluiten.

Per jaarwisseling zal er een nieuwe werkgeversvoorzitter aantreden, die uit de zittende bestuursleden kon worden geworven. De Raad onderschrijft deze keuze van het bestuur.

VITP-code

De Raadsleden zijn lid van de VITP en richten zich naar de VITP-code ('pas toe of leg uit'). Onderdelen van de code die niet integraal zijn opgevolgd, zijn:

- 3.3.3 verwachtingen Bestuur-Raad: dit overleg heeft niet als zodanig plaatsgehad, maar in voorkomende gevallen heeft afstemming plaatsgevonden.
- 6.2 output: de Raad levert over zijn werkzaamheden - buiten zijn bijdrage aan het jaarverslag - niet een jaarlijks document op en heeft hiertoe ook geen verzoek ontvangen. Wel biedt de Raad het verslag van de zelfevaluatie aan het bestuur en VO aan en bewaakt de Raad dat er notulen worden gemaakt van het kwartaaloverleg tussen bestuursleden en de Raad. Hiermee zijn gespreksonderwerpen, bevindingen en aanbevelingen van de Raad vastgelegd. De bijdrage aan het jaarverslag dient tevens als verslag van werkzaamheden, conform art. 6.2 ad toelichting e. van de VITP-code.

Een enkele overige opmerking:

- 3.1.6 borgen vertrouwelijkheid gesprekspartners: de Raad heeft hierin naar beste weten gehandeld en verneemt het graag indien dit door betrokkenen anders is ervaren.

Overigens is er een nieuwe VITP-code in ontwikkeling, die waarschijnlijk in medio 2019 wordt ingevoerd en voor het volgende jaarverslag kan worden gehanteerd.

Code Pensioenfonds 2018

Norm 47 uit de code Pensioenfonds 2018 stelt: "Het intern toezicht betreft deze code bij haar taak". De toelichting geeft aan dat het intern toezicht rapporteert aan de hand van de acht thema's uit de code, bij voorkeur in het jaarverslag, over de wijze waarop de code binnen het pensioenfonds wordt nageleefd en toegepast.

De Rapportagenormen Code Pensioenfonds 2018 van de Pensioenfederatie stellen dat het rapporteren over deze normen voor het intern toezicht eerst met ingang van boekjaar 2019 wordt vereist. Deze bijdrage loopt daarop vooruit, om ervaring op te doen met het rapporteren aan de hand van de acht thema's en onderliggende normen.

De Raad verwijst naar het bestuursverslag, waar de *normen* uit de Code Pensioenfonds 2018 worden besproken (pas toe of leg uit).

Over de acht *thema's* kan het volgende worden gezegd:

Thema 1. Vertrouwen waarmaken

Het bestuur opereert integer en heeft het belang van de deelnemers voor ogen. Dat heeft de Raad in diverse gesprekken en documenten vastgesteld. Met name in verband met de intensivering van de samenwerking met BPF Bakker en het eventueel samengaan van de pensioenfonds, komt de evenwichtige belangenafweging frequent en expliciet aan de orde. Daarbij ziet de Raad er op toe dat het bestuur de overwegingen documenteert. Dit is in verslagjaar verbeterd.

Het risicobewustzijn is in verslagjaar toegenomen, mede door het beleggen van de betreffende functies, de herijking van de risk control assessments (RSA) en de monitoring van de Risico Control Matrix (RCM) voor de niet-financiële risico's.

Thema 2. Verantwoordelijkheid nemen

Het bestuur is kritisch op de uitvoerders en maakt werk van de monitoring. Contracten worden niet vanzelfsprekend verlengd, maar eerst geëvalueerd. Soms leidt dat tot een andere uitvoeringspartner.

Thema 3. Integer handelen

Het bestuur heeft een actieve externe compliancemanager aangesteld, die elk halfjaar toetst of het bestuur, de Raad en anderen zich aan de gedragscode van het pensioenfonds houden. Die code is strikt opgesteld en bij twijfel worden zaken onderling overlegd of met de compliance officer besproken. Het bestuur zorgt voor een cultuur waarin het vanzelfsprekend is dat dubieuze acties 'not done' zijn, bijvoorbeeld door alleen overdag en in puur functionele locaties te vergaderen en uitnodigingen voor relatie-bijeenkomsten en 'uitjes' zonder inhoudelijk programma niet aan te nemen. De compliance officer presenteert regelmatig de nieuwste wetgeving in themasessies.

Thema 4. Kwaliteit nastreven

Het bestuur en de Raad wisselen regelmatig van gedachten over het beoogde kwaliteitsniveau. De interactie tussen bestuur en Raad heeft zich verdiept en daarmee aan kwaliteit gewonnen. Wel ziet de Raad graag meer aandacht voor strategische vraagstukken - ook die welke niet de samenwerking met BPF Bakkers betreffen - en een meer analytische benadering daarvan.

Thema 5. Zorgvuldig benoemen

De pensioenfondsorganen zijn divers samengesteld. Dit geldt zeker voor het bestuur en de Raad. Voor het VO was het jarenlang lastig om jongeren en vrouwen te vinden, maar de eerste (jongere) vrouw is nu benoemd. In het algemeen blijkt dat diversiteit wordt bevorderd als de verhoudingen duidelijk veranderen. De Raad hoopt daarom dat er meer jongeren en vrouwen zullen volgen. Het VO heeft toegezegd zich hiervoor te blijven inspanssen.

In alle organen wordt tijdig gewerkt aan opvolging bij vacatures. Voor het bestuur is dat wel een uitdaging, omdat de voordragende partijen in eerste instantie niet altijd met geschikte kandidaten komen. Dit kan bijvoorbeeld liggen aan kennis of aan inzetbaarheid. De Raad is dan kritisch op voorgedragen kandidaten, waardoor vacatures soms langer open staan dan gewenst.

In het verslagjaar zijn er veel mutaties in het bestuur geweest, waardoor de continuïteit in kwaliteit en kwantiteit een aandachtspunt in 2019 blijft.

Thema 6. Gepast belonen

Het beloningsbeleid voor de bestuursleden en Raadsleden is voor het laatst vastgesteld in 2014. Bij uitbesteding wordt ook het beloningsbeleid van de uitbestedingspartij getoetst. De Raad meent dat hiermee voldaan wordt aan de normen uit de Code.

Thema 7. Toezicht houden en inspraak waarborgen

De Raad is onafhankelijk en draagt zelf zorg voor voldoende actuele kennis. Jaarlijks vindt een (zelf)evaluatie plaats, waarvan de resultaten worden aangeboden aan bestuur en VO. In de interactie tussen Raad en bestuur komen zowel toezicht als advisering aan de orde. De Raad spreekt jaarlijks afzonderlijk met de accountant van het pensioenfonds, naar aanleiding van het controleplan. De Raad spreekt tweemaal per jaar met het VO, waarbij gedachtewisseling en verantwoording worden gecombineerd.

Thema 8. Transparantie bevorderen

Het onderwerp transparantie wordt tot op heden vooral impliciet beleefd. De in de code genoemde normen vormen wellicht een aanzet om zaken te expliciteren. Aan de feitelijke situatie zal dit weinig veranderen, aangezien er bij het bestuur geen enkele intentie tot geheimzinnigheid valt waar te nemen.

Ten slotte

De Raad ziet terug op een jaar waarin veel belangrijke onderwerpen aan de orde zijn gekomen, in een constructieve dialoog met het bestuur en het Verantwoordingsorgaan.

*Gerard van de Kuilen, Fieke van der Lecq (voorzitter) en Marie-Laurence van der Steen-Jacquet
Januari 2019*

10.2 Reactie bestuur op het verslag van de Raad van Toezicht

Het bestuur wil de Raad van Toezicht bedanken voor haar inbreng. Ook in 2018 is de RvT in staat geweest om goede inhoudelijke discussies te voeren met het bestuur over het beleid van het bestuur. De RvT heeft het bestuur voortdurend een spiegel voorgehouden als het gaat om het hoe en waarom van besluitvorming op een aantal deelgebieden. Het bestuur is blij met de constructieve samenwerking met de RvT en wil langs deze weg ook zijn dank uitspreken.

11 Verantwoordingsorgaan

11.1 Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie (verder te noemen Bpf-Zoetwaren) legt via het jaarverslag van het boekjaar 2018 verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan (verder te noemen VO) over het handelen van het bestuur, het gevoerde beleid en de uitvoering daarvan, alsmede de beleidsvoornemens voor de toekomst.

Daarnaast neemt het VO kennis van het verslag m.b.t het bestuur van de Raad van Toezicht (verder te noemen RvT).

Het VO legt jaarlijks haar eigen activiteiten, haar oordeel, de bevindingen en eventuele aanbevelingen aan het bestuur en de RvT vast in het "Verslag van het verantwoordingsorgaan". Dit verslag wordt samen met een reactie van het bestuur opgenomen in het jaarverslag.

Gedurende 2018 hebben acht leden zitting gehad in het VO. De wettelijke taak en werkwijze van het VO is vastgelegd in een reglement en geeft hiermee het VO de bevoegdheid om het bestuur gevraagd en ongevraagd te adviseren over wettelijk vastgelegde onderwerpen. Het VO is in 2018 zeven keer bijeen geweest, waarvan zes deels met een delegatie uit het bestuur. Daarnaast heeft het VO twee maal overleg gehad met de voltallige RvT.

De heren N. Servaes, H. Verkuijlen, J. Gommans en R. Brouwers zijn per 1 juli aangesteld voor de 2^e termijn als VO-Lid.

Wegens werkzaamheden in het buitenland is de heer F. van Bijsterveld per 1 november afgetreden. Hiervoor in de plaats is namens de werkgevers mevrouw K. van der Linden aangetreden tot het VO.

Het VO is aangesloten en door een VO-Lid vertegenwoordigd bij de Pensioenfederatie.

Bevindingen

Het VO heeft toegang tot het digitale archief van het pensioenfonds en heeft als zodanig alle informatie, alsmede de vergaderverslagen van het bestuur ontvangen. De informatievoorziening aan het VO is op orde en volledig.

Daarnaast heeft het VO kennis genomen van het verslag 2018 van de RvT en dit verslag besproken met de RvT.

Het VO heeft gebruik gemaakt van de kennis en de periodieke risicorapportages van de risicomanager en de rapportages van de vermogensbeheermanager, alsmede van de adviserend actuaaris.

Het VO heeft geen gebruik gemaakt van het recht op overleg met de accountant.

Het VO vindt dat het bestuur voldoende en tijdig informatie heeft verstrekt voor het vormen van een oordeel over 2018.

Resultaten:

Uit het jaarverslag blijkt, dat ten opzichte van 2017 er in 2018 een afname is ontstaan in de algemene reserves. De afname is te verklaren door onder andere de resultaten van de beleggingen en de wijzigingen in de marktrente. De wijzigingen in de actuariële grondslagen laten daarentegen een positief resultaat zien.

Ondanks dat de marktrente laag bleef in 2018, is de belangrijkste graadmeter "de beleidsdekkingsgraad" toegenomen. Eind 2018 was de beleidsdekkingsgraad: 112,5%. (eind 2017: 111,7%).

Alhoewel de premiedekkingsgraad in 2018 t.o.v. 2017 licht is gestegen, blijft voor het VO de ontwikkeling van de premiedekkingsgraad een aandachtspunt. De premiedekkingsgraad moet naar ruim boven de 80% groeien.

Binnen het pensioenfonds is het VO zich bewust van de verhouding van jong t.o.v. oud, actieven/gepensioneerden.

Hoewel het pensioenfonds weinig invloed heeft op verjonging, constateert het VO gelukkig wel enige aanwas van jonge deelnemers.

Het VO vindt, dat ondanks de invloed van de lage rente op de dekkingsgraden, het pensioenfonds zich goed heeft kunnen handhaven.

Governance model/ Wet Versterking bestuur Pensioenfonds:

Om haar taken en verantwoordelijkheden goed te kunnen uitvoeren heeft het VO in 2018 zelf een nieuwe competentievisie opgesteld. Hierin zijn volgens de normen in de Code Pensioenfonds de eisen voor kennis, kunde en gedrag vastgelegd voor het gehele VO, alsmede voor de leden individueel. Daarop volgend heeft het VO in december een korte zelfevaluatie gehouden, waarbij besloten is, om begin 2019 met behulp van een externe partij de zelfevaluatie over 2018 uit te voeren.

De nieuwe competentievisie zal daarbij gebruikt worden om een keuze te maken voor aanvullende opleidingen om zo de geschiktheid van de leden van het VO te versterken.

Het bestuur heeft voor deskundigheidsbevordering diverse opleidingen gevolgd en ook een zelfevaluatie uitgevoerd. De leden van de RvT hebben zelf individueel hun deskundigheid op niveau gehouden en in december de zelfevaluatie uitgevoerd. Het VO heeft kennis genomen van de zelfevaluaties van het bestuur en de RvT.

De afhankelijkheden die tussen het bestuur, de RvT en het VO bestaan zijn goed besproken en onderkend.

Ieders inbreng vraagt om tijdige, volledige informatie naar elkaar en een duidelijke onderbouwde motivatie van besluiten.

Het VO constateert dat het bestuur de RvT en het VO tijdig bij relevante zaken betreft en doet de aanbeveling aan het bestuur om dit ingezette beleid in 2019 voort te zetten.

Diversiteit:

Het VO is verheugd dat door het toetreden in november van een vrouwelijk lid, tevens jonger dan 40 jaar, de diversiteit in het VO is vergroot. Voldoen aan diversiteit is voor het VO een belangrijk aandachtspunt en het VO zal zich blijven inzetten om aan de diversiteitscodes te voldoen.

In het bestuur is een vacature nog niet ingevuld. Invulling hiervan verdient voor het bestuur aandacht in 2019.

Ambitie/Toeslagverlening (indexatie):

De ambitie van het bestuur is: om zowel voor het toekennen van toeslagen als voor het korten van pensioenen een transparant en concreet beleid te voeren. Daarom is het VO verheugd dat het bestuur wederom gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid om tot een kleine toeslagverlening van 0,41% voor 2019 over te gaan. Deze is door de meeste deelnemers positief ontvangen. Hieruit blijkt dat het bestuur consistent beleid voert: "Kunnen we toeslag verlenen, dan doen we dat ook".

Pensioenuitvoeringskosten

Het VO constateert dat het bestuur actief bezig is met de beheersing van de kostenontwikkeling.

Bpf-Zoetwaren geeft inzicht in de uitvoeringskosten, zijnde de kosten van pensioen- en vermogensbeheer.

Het pensioenfonds heeft flinke stappen gezet met het transparant maken van deze uitvoeringskosten.

Pensioenbeheer:

Het VO constateert dat, na afronding van de transitie naar TKP, zowel de pensioenuitvoeringskosten, alsmede de uitvoeringskosten per deelnemer t.o.v. 2017 significant zijn gedaald.

Het VO heeft met de adviserend actuaris gesproken over de toename van arbeidsongeschikten. Deze toename is in geheel Nederland structureel en met name een zorgwekkende schadelast voor de opslag in de premie voor de financiering van de premievrijstelling voor de pensioenfondsen. Voor Bpf-Zoetwaren is dit vanaf 2019 zelfs meer dan verdubbeling van de opslag op de premie!

In verband met de per 1 januari 2019 inwerkingtreding van de "Wet waardeoverdracht klein pensioen", is in 2018 een eenmalige actie uitgevoerd om de deelnemers met een pensioenaanspraak kleiner dan € 2,-- op jaarbasis aan te schrijven met het verzoek om dit pensioen af te kopen. In deze wet komen de kleinste pensioenen te vervallen, om zo de onevenredige kostenlast ten opzichte van de hoogte van het pensioen te beperken. Dit is in het belang van alle deelnemers.

Het VO vindt het goed dat het bestuur deze eenmalige actie heeft uitgevoerd. Het is goed dat de allerkleinste pensioenen op deze manier uit de administratie verdwijnen met de verwachting dat de uitvoeringskosten daardoor verder zullen dalen.

Vermogensbeheer:

Het VO constateert uit de jaarrekening dat het stichtingskapitaal en de reserves met ruim € 89 mln zijn afgenomen. Kosten voor het vermogensbeheer blijven voor het VO een aandachtspunt.

Het VO heeft gesproken met de beleggingsconsultant en kennis genomen van het feit dat het bestuur zich richt op "maatschappelijk verantwoord beleggen", met dien verstande dat er wel aandacht is voor een goed behaald rendement.

De dekkingsgraad blijft mede afhankelijk van de marktrente.

Ter verbetering van het klimaat overweegt Bpf-Zoetwaren te gaan beleggen in fondsen die investeren in duurzame energievoorzieningen. Het VO concludeert dat, zolang de governance en de belangen van het Bpf-Zoetwaren behartigd worden, dit een goede stap is.

Het VO zal ook in 2019 de ontwikkelingen en resultaten van het vermogensbeheer nauwlettend blijven volgen.

Communicatie

Het VO constateert dat de communicatiecommissie in 2018 veel werk heeft verricht. Het bestuur hecht grote waarde aan juiste communicatie naar alle bij het pensioenfonds betrokken partijen. Gezien de vele veranderingen in het pensioenlandschap is duidelijke informatieverstrekking naar alle betrokken partijen essentieel.

Het opgestelde communicatiebeleidsplan voor 2019 geeft aan dat de insteek van de communicatiecommissie gericht is op meer aandacht voor leeftijdsgebonden communicatie naar de achterban, met als doel: verhogen van het pensioenbewustzijn.

De communicatiecommissie heeft een aantal doelen aangescherpt en wil die eind 2019 gerealiseerd zien. Uit de behaalde doelen moet dan blijken, dat het pensioenbewustzijn bij de achterban is vergroot.

Er wordt gewerkt met doelgerichte gesegmenteerde communicatie, waarbij gebruik wordt gemaakt van de door TKP

ontwikkelde klantreizen. Deze sluiten aan bij belangrijke gebeurtenissen m.b.t. de pensioenregeling van de deelnemers met als doel: het geven van relevante informatie voor dat moment én het verhogen van het pensioenbewustzijn. In 2019 zal door het bestuur een pensioenconsulent worden aangesteld. Dit alles biedt een uitgelezen kans om de relatie met werkgevers en deelnemers te verbeteren. Een persoonlijke benadering kan op aanvraag geregeld worden.

Toezicht

Conform de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds is het intern toezicht uitgevoerd door de RvT. De Raad heeft de bestuursverslagen beoordeeld en gekeken naar de belangen en risico's; zijn deze geborgd en expliciet omschreven in de verslagen. In december hebben het VO en de RvT overleg gehad over de bestuursuitvoering, de ontwikkelingen en afstemming van werkzaamheden. Het VO heeft geconstateerd dat het bestuur positief heeft gereageerd op de aanbevelingen van de RvT en dat deze aanbevelingen meegenomen zijn in de bestuursstructuur en pensioenfondsuitvoering.

Volgens het rooster van de RvT is de heer B. van de Belt per 1 juli 2018 afgetreden en opgevolgd door mevrouw M.L. van der Steen-Jacquet. Het VO spreekt haar waardering uit voor de inbreng van de heer Van de Belt voor het pensioenfonds en de prettige samenwerking met en adviezen aan het VO.

Per 1 juli 2019 treedt volgens rooster mevrouw F. van der Lecq af als voorzitter van de RvT. Een gemengde commissie van de twee zittende RvT- en twee VO-leden hebben een wervings- en selectietraject met vijf sollicitanten gevoerd. In december heeft het voltallig VO met de voorgestelde kandidaat gesproken en is een bindende voordracht gedaan aan het bestuur de kandidaat als opvolger van mevrouw Van der Lecq in de RvT te benoemen.

De compliance-officer heeft toezicht gehouden op de gedragscodes en de integriteit van de bij het pensioenfonds betrokkenen en heeft hierover elk kwartaal gerapporteerd aan het bestuur. Voor beheersing en borging van de risico's is een compliance-control matrix opgesteld. Op 25 mei 2018 is de nieuwe regelgeving "Algemene Verordening Gegevensbescherming" (AVG) in werking getreden. Om voor deze datum te voldoen aan de AVG heeft de compliance-officer de acties van het bestuur en pensioenuitvoerder TKP gevolgd. Naar oordeel van de compliance-officer is tijdig voldaan aan de AVG-regelgeving.

Het VO constateert dat door invulling van de bovenvermelde zaken de aandachts-/verbeterpunten m.b.t. het risico op belangenverstremgeling en de financiële- en niet financiële risico's goed in kaart gebracht zijn en bewaakt worden.

Ontwikkelingen

Het VO heeft geconstateerd dat het bestuur van Bpf-Zoetwaren nauwlettend de ontwikkelingen en veranderingen in de pensioenwetgeving volgt, niet alleen die in Nederland maar ook in Europa. Voor Nederland wordt dat het nieuwe pensioencontract. Mogelijk dat de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in 2019 een besluit neemt over een nieuw pensioencontract. Invoering van een nieuwe pensioenregeling kan pas ingevoerd worden na goedkeuring door het parlement.

Het uitgangspunt is nog steeds dat het nieuwe pensioencontract op zijn vroegst in 2021 in werking zal treden.

Het bestuur onderzoekt mogelijkheden om schaalvergroting te verkrijgen door een samenwerkingsverband aan te gaan met Bpf-Bakkers. Hiervoor is door het bestuur een businessplan opgesteld. Een stuurgroep, samengesteld uit bestuursleden van beide pensioenfonds brengt regelmatig verslag uit van de ontwikkelingen. Bij elke vergadering van het VO worden deze ontwikkelingen met een delegatie van het bestuur besproken. Samengaan met Bpf-Bakkers is het belangrijkste onderwerp voor 2019. Focus van het VO is daarbij gericht op evenwichtige belangenafweging voor de deelnemers van Bpf-Zoetwaren.

Om zich goed voor te bereiden op de ontwikkelingen en gevolgen voor samengaan c.q. fusie heeft het VO er voor gekozen zich bij te laten staan door een onafhankelijke externe adviseur/actuaris. Samen met deze adviseur heeft het VO een plan opgesteld om de ontwikkelingen op governance-gebied, juridische aspecten, etc, in kaart te brengen. De voorzitter en een lid van het VO hebben in oktober een 1^e kennismaking gehad met een delegatie van VO-Bakkers, waarbij gesproken is over de culturen bij beide fondsen, belangrijk voor de vormgeving van een toekomstig VO.

Uitgebrachte Adviezen

In 2018 heeft het VO het bestuur geadviseerd over de volgende instemmings- en adviesaanvragen van het bestuur:

- Ingestemd met het nieuwe rooster van aftreden voor het VO.
Toelichting: In 2018 zijn 4 leden herbenoemd. 1 Vertrekend lid is opgevolgd. Het VO is compleet.
- Positief advies m.b.t. de benoeming van een nieuw RvT-Lid in 2019.
Toelichting: in 2018 is 1 aftredend lid opgevolgd. De RvT is compleet.
- Positief advies m.b.t. het verhogen van de opslag in de premie voor de financiering van de premievrijstelling
Toelichting: Er is een structurele toename van arbeidsongeschikten. Mede op advies van de adviserend actuaris heeft het bestuur er voor gekozen om de opslagpremie te verhogen van 0,6 naar 1,5%.
- Positief advies m.b.t. het voornemen om de ervaringssterfte aan te passen aan de nieuwe AG-Prognosetafels.
Toelichting: Het bestuur heeft, mede op advies van de adviserende actuaris gekozen de ervaringssterfte aan te passen omdat dit een positief effect heeft op de Technische Voorzieningen.
- Positief advies m.b.t. de samenstelling van de feitelijke premie en hoogte van de premiecomponenten voor 2019.

- Toelichting: Het voornemen van het bestuur om de premie voor 2019 te houden op 27,6% en op termijn het deel VPL premie aan te wenden voor de basispensioenregeling. Dit is met name gunstig omdat de premiedekkingsgraad voor de basisregeling dan richting de 90% zal gaan.
- Positief advies m.b.t. de toeslagverlening van 0,41% ingaande 1 januari 2019.
- Toelichting: Door de keuze van het bestuur voor uitkering van de toeslagverlening gaat er een positief signaal uit naar de deelnemers dat herstel en toeslagverlening door het pensioenfonds mogelijk is.
- Positief advies m.b.t. het beleggingsplan voor 2019.
- Toelichting: Bestuur heeft de keuze gemaakt voor maatschappelijk verantwoord te beleggen.
- Positief advies m.b.t. het communicatieplan voor 2019.
- Toelichting: Er zijn grote stappen gezet door de communicatiecommissie, de professionaliteit is flink toegenomen.

Conclusie VO

Op grond van het voorafgaande komt het VO tot de volgende conclusies:

- Het bestuur heeft voldoende informatie verstrekt aan het VO om zich een goed oordeel te kunnen vormen.
 - Het handelen van het bestuur is in overeenstemming geweest met het vastgestelde beleid.
 - Het bestuur heeft een helder, transparant en consistent beleid gevoerd, waarbij de belangen van alle betrokkenen evenwichtig afgewogen en geborgd zijn.
 - Het bestuur heeft grote aandacht voor borging van continuïteit en duurzaamheid van het pensioenfonds.
- Gezien bovenvermelde conclusies, stemt het VO in met het jaarverslag en de jaarrekening over 2018.

Aanbevelingen

Het VO beveelt het bestuur aan om in de komende periode bijzonder aandacht te besteden aan de volgende items:

- Ontwikkelingen m.b.t. de pensioenwetgeving en ontwikkelingen voor een nieuw pensioencontract.
- Het blijven optimaliseren en vergroten van de communicatie naar de deelnemers en gepensioneerden, zowel schriftelijk als digitaal, conform het communicatieplan 2019. Adequate informatie naar alle betrokken partijen is van groot belang.
- Het blijven zoeken naar de mogelijkheden om de premiedekkingsgraad verder in evenwicht te brengen, waarbij de belangen van alle stakeholders worden meegenomen in de besluitvorming.
- Continue aandacht voor beheersing van de risico's en kostenontwikkeling m.b.t. het vermogensbeheer en transparantie daarvan, m.n. voor de operationele processen van de coördinator vermogensbeheer, de externe vermogensbeheerders en de bewaarnemer.
- Zorgvuldig handelen en transparantie naar alle stakeholders in de besluitvorming m.b.t. realisatie van samenwerking c.q. fusie met Bpf-Bakkers.
- De uitbestedingsrisico's m.b.t. de pensioenadministratie, ICT-systemen en nieuwe AVG-privacywet. Vooral bij mogelijke samenwerking c.q. fusies dienen deze zaken op orde te zijn.
- Invulling te geven aan de openstaande vacature in het bestuur.

Eindoordeel

Het VO is van oordeel dat het bestuur, ondanks de hectische omstandigheden in de globaliserende wereld, in het jaar 2018 haar taken naar behoren heeft vervuld. Door alle betrokkenen is met veel inzet veel werk verzet. Alle bevindingen in overweging genomen, oordeelt het VO positief over het handelen van het bestuur inzake het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van goed pensioenfondsbestuur.

Tot Slot

Het VO spreekt zijn waardering uit naar het bestuur, de RvT en de dienstverlener TKP voor de prettige, constructieve samenwerking en bereikte resultaten en bedankt iedereen voor de inzet en toewijding.

Utrecht, 7 juni 2019

Getekend, namens het Verantwoordingsorgaan Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie,

Siem Waiboer, voorzitter

11.2 Reactie bestuur op het verslag van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur wil langs deze weg het VO hartelijk danken voor de uitgebreide uiteenzetting in haar verslag. De aandachtspunten die het bestuur meekrijgt zijn relevant en reeds onderdeel van gesprek aan de bestuurstafel. Wij kunnen ons volledig vinden in de conclusie, aanbevelingen en het eindoordeel van het VO. Het bestuur spreekt dan ook haar waardering uit voor de kwaliteit van de door het VO uitgevoerde werkzaamheden en de verslaglegging daarvan.

Amsterdam, 7 juni 2019

Mevr. W.E.M. Bakermans
Mevr. M. van Beusekom
Dhr. A. van den Brink
Dhr. J. de Groot
Dhr. H.E. Hermans
Mevr. L.F.A.M. Jansen
Mevr. J.G.E. van Leeuwen
Dhr. E. Schuurhuis

Jaarrekening

12 Jaarrekening

12.1 Balans per 31 december 2018

13		<u>31-12-2018</u>	<u>31-12-2017</u>
		€	€
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	(1)	2.488.026	2.494.268
Beleggingen vroegpensioen levensloop	(2)	25.004	20.792
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(3)	771	884
Vorderingen en overlopende activa	(4)	13.834	15.938
Overige activa	(5)	3.172	3.494
TOTAAL ACTIVA		<u>2.530.807</u>	<u>2.535.376</u>
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(6)	201.264	289.770
Technische voorzieningen	(7)	2.293.415	2.214.937
Langlopende schulden	(8)	25.004	20.792
Derivaten	(9)	5.810	4.295
Overige schulden en overlopende passiva	(10)	5.314	5.582
TOTAAL PASSIVA		<u>2.530.807</u>	<u>2.535.376</u>

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 80.

13.1 Staat van baten en lasten

	2018		2017	
	€	€	€	€
Baten				
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (11)		65.062		64.273
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds (12)		-26.799		<u>105.526</u>
Overige baten (13)		<u>34</u>		<u>15</u>
Totaal baten		<u>38.297</u>		<u>169.814</u>
Lasten				
Pensioenuitkeringen (14)		47.275		46.771
Pensioenuitvoeringskosten (15)		4.136		4.073
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds				
- Pensioenopbouw	69.031		71.096	
- Toeslagverlening	9.208		1.748	
- Rentetoevoeging	-5.768		-4.769	
- Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-46.359		-46.640	
- Wijziging marktrente	107.964		-30.994	
- Wijziging actuariële uitgangspunten	-62.336		2.292	
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	3.068		-100	
- Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	819		1.697	
- Inkoop uit hoofde van VPL	<u>2.841</u>		<u>3.042</u>	
		78.468		-2.628
Mutatie aandeel herverzekering technische voorzieningen (16)		113		71
Mutatie overige technische voorzieningen		10		22
Saldo herverzekering		-85		-66
Saldo overdracht van rechten (17)		-3.143		289
Overige lasten (18)		<u>29</u>		<u>37</u>
Totaal lasten		<u>126.803</u>		<u>48.569</u>
Saldo van baten en lasten		<u>-88.506</u>		<u>121.245</u>
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>				
Algemene reserve		<u>-88.506</u>		<u>121.245</u>

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten vanaf pagina 101.

13.2 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	2018		2017	
	€	€	€	€
Kasstroom uit pensioenactiviteiten				
Ontvangsten				
Ontvangen premies	62.355		62.638	
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	6.899		1.643	
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	-28		66	
Overige ontvangsten	<u>6</u>		<u>-22</u>	
		69.232		64.325
Uitgaven				
Betaalde pensioenuitkeringen	-46.159		-46.300	
Betaald in verband met overdracht van rechten	-3.756		-1.932	
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	<u>-3.823</u>		<u>-4.926</u>	
		-53.738		-53.158
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten		<u>15.494</u>		<u>11.167</u>
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten				
Ontvangsten				
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	53.609		50.532	
Verkopen en aflossingen van beleggingen	<u>3.282.202</u>		<u>3.422.753</u>	
		3.335.811		3.473.285
Uitgaven				
Aankopen beleggingen	-3.352.747		-3.483.410	
Betaalde kosten van vermogensbeheer	<u>-5.290</u>		<u>-6.120</u>	
		-3.358.037		-3.489.530
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten		<u>-22.226</u>		<u>-16.245</u>
Netto kasstroom		<u>-6.732</u>		<u>-5.078</u>
Mutatie liquide middelen		<u>-6.732</u>		<u>-5.078</u>
Samenstelling geldmiddelen				
		<u>2018</u>		<u>2017</u>
		€		€
Liquide middelen primo boekjaar		23.605		28.683
Liquide middelen ultimo boekjaar		18.673		23.605
Waarvan:				
- Liquide middelen onder de Beleggingen voor risico fonds		13.701		20.111
- Liquide middelen opgenomen onder Overige activa		3.172		3.494

13.3 Toelichting op de jaarrekening

Algemeen

Activiteiten

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie (hierna 'het Fonds'), is statutair gevestigd te Amsterdam. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41198154.

Pensioenfonds Zoetwaren is het bedrijfstakpensioenfonds voor de zoetwarenindustrie. Pensioenfonds Zoetwaren voert de pensioenregeling uit namens alle verplicht en vrijwillig aangesloten werkgevers. Daarbij streeft het Fonds naar evenwichtige afweging van de belangen van alle deelnemers en werkgevers. Het Fonds is ervan overtuigd dat door collectiviteit en solidariteit pensioenen beter beschermd worden tegen risico's.

Het Fonds draagt er zorg voor dat de pensioenen van alle deelnemers (werknemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers), nu en in de toekomst, volgens afspraak worden opgebouwd.

Het Fonds belegt de ingelegde pensioenpremies met als doel voldoende rendement te behalen om aan de verplichtingen te voldoen en de ambities te realiseren. Daarbij neemt het bestuur verantwoorde risico's en houdt het rekening met kostenefficiëntie, transparantie en maatschappelijk verantwoord beheer.

Het Fonds streeft ernaar de pensioenen waardevast te houden. Daarbij houden wij oog voor de risico's en de verschillende belangen van alle deelnemers en werkgevers gezamenlijk.

Waar staan we voor? Onze kernwaarden:

- o Betrouwbaar
- o Transparant
- o Maatschappelijk betrokken
- o Kostenefficiënt.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfonds. Het bestuur heeft op 7 juni 2019 de jaarrekening opgemaakt.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

13.3.1 Grondslagen

13.3.1.1 Algemene grondslagen

Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in Euro's x 1.000, mits anders is aangegeven.

Continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de continuïteitsveronderstelling.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta zijn:

	31 december 2018	Gemiddeld 2018	31 december 2017	Gemiddeld 2017
USD	1,1432	1,1720	1,2008	1,1278
GBP	0,8976	0,8926	0,8877	0,8706
CHF	1,1269	1,1485	1,1702	1,1211
NOK	9,8987	9,8602	9,8218	9,4504
DKK	7,4624	7,4539	7,4454	7,4405
HKD	8,9501	9,1686	9,3870	8,7823
JPY	125,4207	130,3454	135,2701	129,1454

Schattingswijziging

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

In 2018 heeft het actuairiel genootschap nieuwe sterfteveronderstellingen gepubliceerd. Het bestuur heeft besloten

de pensioenverplichtingen te waarderen met toepassing van deze veronderstellingen. Het effect van deze schattingswijziging op de dekkinggraad bedraagt 1,4%-punt en staat gelijk aan € 27,3 miljoen positief.

De AG Prognosetafel 2018 is gebaseerd op sterftestatistieken van de gehele bevolking. Binnen de gehele bevolking zijn verschillen in sterftekansen waargenomen. Om de pensioenverplichtingen van een pensioenfonds te waarderen worden de sterftekansen van de gehele bevolking gecorrigeerd om recht te doen aan de karakteristieken van het fonds. Het fonds heeft de correctiefactoren op de sterftekansen per 31 december 2018 geactualiseerd. Hiervoor is overgegaan van het model van Mercer naar het model van Sprenkels en Verschuren (S&V model). In het S&V model is sprake van een weging naar meerdere inkomensklassen (Mercer 2 klassen en Sprenkels en Verschuren 6 klassen). In de besluitvorming zijn voorts meerdere varianten afgewogen waarbij het bestuur heeft gekozen voor de variant met parttime-gewogen inkomen en actieven en pensioneerden omdat deze het beste aansluit bij de ervaringssterfresultaten van het fonds. De invoering van de geactualiseerde ervaringssterfte heeft een effect op de dekkinggraad van 2,1%-punt positief en bedraagt € 40,5 miljoen positief.

Ten slotte heeft het bestuur in 2018 besloten de opslag voor arbeidsongeschiktheid (PVI) in de premie van 2019 mee te nemen in de bepaling van de IBNR-voorziening ultimo 2018. Het negatieve effect op de dekkinggraad is 0,2%-punt en bedraagt € 4.796 negatief.

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkinggraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de overige schulden en overlopende passiva, de langlopende schuld inzake VPL en de negatieve derivaten te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De beleidsdekkinggraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkinggraden over de laatste 12 maanden. Hierbij wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkinggraden.

13.3.1.2 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde. Het begrip marktwaarde is te beschouwen als synoniem van reële waarde. Onder waardering op marktwaarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

De waardering van participaties in beleggingsinstellingen geschiedt tegen marktwaarde. Voor beursgenoteerde beleggingsinstellingen is dit de marktnotering per balansdatum. De waardering in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen actuele waarde.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van de niet-beursgenoteerde vastgoedbelegging per balansdatum. Beleggingen in vastgoedfondsen worden onder vastgoedbeleggingen gerapporteerd.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

De actuele waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsfondsen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

Indien participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, wordt de marktwaarde gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van de niet-beursgenoteerde belegging per balansdatum.

Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, wordt de marktwaarde gebaseerd op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de ultimo boekjaar geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijden.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen.

Indien een derivatenpositie negatief is, wordt het bedrag onder de passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde en bestaan uit collateral en liquide middelen.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Dit betreft de gekapitaliseerde waarde van de herverzekeringspolissen, berekend volgens de grondslagen van de voorziening pensioenverplichtingen die contant gemaakt wordt tegen de rente volgens de DNB rentetermijnstructuur. Vorderingen en schulden uit hoofde van herverzekering worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kassen en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderinggrondslagen in de balans zijn opgenomen.

De statutaire reserves vormt, blijkt op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake

is van ex-ante- condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband

met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- de gehanteerde marktrente die gebaseerd is op de rentetermijnstructuur (RTS) zoals gepubliceerd door DNB, rekening houdend met een gemiddelde looptijd van de verplichtingen van 20,7 jaar (2017: 20,7 jaar).
- overlevingstafels, te weten de prognosetafels AG2018 met ervaringssterfte op basis van fondsspecifieke correctiefactoren (2017: AG2016 met ervaringssterfte op basis van fondsspecifieke correctiefactoren).
- (on)bepaald partnersysteem.
Voor partnerpensioen is aangenomen dat de vrouwelijke partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en de mannelijke partner 2 jaar ouder dan de verzekerde vrouw (2017: idem).
- kostenopslag ter grootte van 2,7% van de voorziening voor pensioenverplichtingen in verband met toekomstige administratie- en excassokosten (2017: idem).
- voorziening voor uitgesteld wezenpensioen: 1,0% van de voorziening van uitgesteld partnerpensioen bij uitgesteld ouderdompensioen (2017: idem).
- voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten: De contante waarde van de vrijgestelde (toekomstige) pensioenopbouw is voor 100% in de technische voorziening opgenomen. Ten behoeve van het inlooprisico (wachtijd voor WIA uitkering 2 jaar) wordt een opslag ter grootte van 5,4% van de actuariële koopsom opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. (2017: een opslag ter grootte van 0,6% van de pensioengrondslag).
- voorziening in verband met niet opgevraagde pensioenen: De berekende voorziening, waarbij tevens rekening gehouden wordt met niet verrichte uitkeringen. Indien de uitbetalingstermijn van de eerste uitkering van een begunstigde meer dan 5 jaar is verstreken, valt de hele voorziening voor die begunstigde vrij (2017: idem).

Overige technische voorzieningen

Onder de overige technische voorzieningen worden voorzieningen opgenomen voor met de pensioenverplichtingen samenhangende risico's voor zover niet opgenomen in de berekening van de pensioenvoorziening. De overige technische voorziening betreft de voorziening voor gemoedsbezwaarden.

Bij de bepaling van de voorziening voor arbeidsongeschiktheid wordt rekening gehouden met de toekomstige schadelast voor zieke deelnemers op balansdatum die naar verwachting arbeidsongeschikt zullen worden verklaard. De verplichting wordt geschat op basis van ervaringscijfers.

Langlopende schulden

De VPL middelen zijn verantwoord als een langlopende schuld. De ontvangen middelen zijn toegevoegd aan de langlopende schuld. Bij inkoop van rechten wordt de inkoopsum (en hiermee de vrijval uit de langlopende schuld) als separate post onder de premiebaten verantwoord. Eventuele beleggingsresultaten inzake VPL zijn via het beleggingsresultaat verwerkt in de langlopende schulden.

De VPL overgangsregelingen zijn door cao-partijen vastgesteld en opgenomen in het pensioenreglement onderdeel B (overgangsregeling ouderdompensioen Snoep) en onderdeel C (overgangsregeling ouderdompensioen Koek) van het pensioenreglement voor werknemers geboren op of na 1 januari 1950. De overgangsregelingen worden uitgevoerd door het pensioenfonds. De langlopende schuld betreft de gefactureerde premies voor de overgangsregelingen hieraan wordt het rendement toegevoegd, de inkoop van de extra pensioenaanspraken worden onttrokken aan deze schuld. De verwerking van de VPL regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL-gelden tegen te gaan.

De aan de VPL-schuld toe te voegen premie (dotatie) bedraagt in 2018 3,0% (2017: 3,0%) van de pensioengrondslagsom. het vermogen inzake VPL is separaat belegd waarmee het een eigen rendement genereert. De inkoop van aanspraken vindt plaats op basis van de grondslagen voor de kostendekkende premie gebaseerd op de rentetermijnstructuur van 1 januari van het inkoopjaar, inclusief een solvabiliteitsopslag van 19,9% (2017: 19,3%) en een opslag voor toekomstige uitvoeringskosten van 2,7% (2017: 2,7%).

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan één jaar.

13.3.1.3 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe kosten verstaan. Deze kosten worden op factuurbasis bij het pensioenfonds in rekening gebracht en niet direct met het resultaat verrekend.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Toeslagverlening

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de loonontwikkeling volgens de CAO. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening kan in principe worden ingehaald.

Het pensioenfonds streeft ernaar de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. Ook deze toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. De toeslagverlening is maximaal gelijk aan het rendement, ook als de prijsstijging hoger is.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,260% (2017: -0,217%), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-RTS aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Inkoop uit hoofde van VPL-regeling

Dit betreft de actuariële benodigde VPL-inkoop voor zowel Snoep, Koek als Olam-Cocoa.

Saldo herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

13.3.1.4 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

13.3.2 Toelichting op de balans per 31 december 2018

1. Beleggingen voor risico pensioenfondsen

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2018	204.730	796.147	1.486.931	5.269	-3.104	2.489.973
Aankopen	11.813	802.394	2.144.635	94.405	299.790	3.353.037
Verkopen	-7.906	-833.068	-2.057.104	-76.534	-307.590	-3.282.202
Herwaardering	20.016	-63.818	-15.908	-11.778	-	-71.488
Overige mutaties	178	1.344	-8.625	490	-491	-7.104
Stand per 31 december 2018	228.831	702.999	1.549.929	11.852	-11.395	2.482.216
Schuldpositie derivaten (credit)						5.810
						2.488.026

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2017	160.976	788.808	1.448.530	-41.574	39.419	2.396.159
Aankopen	31.756	421.473	2.617.302	117.843	263.998	3.452.372
Verkopen	-3.870	-475.435	-2.555.612	-92.076	-295.760	-3.422.753
Herwaardering	15.913	61.334	-40.568	26.155	-	62.834
Overige mutaties	-45	-33	17.279	-5.079	-10.761	1.361
Stand per 31 december 2017	204.730	796.147	1.486.931	5.269	-3.104	2.489.973
Schuldpositie derivaten (credit)						4.295
						2.494.268

De overige mutaties betreffen mutaties in vorderingen, schulden en liquide middelen uit hoofd van beleggingsactiviteiten. Derivaten met een negatieve waarde zijn verantwoord onder de passiva. De hoge omloopsnelheid van de overige beleggingen wordt veroorzaakt doordat voor korte perioden wordt belegd in cashfondsen.

	<u>31-12-2018</u>	<u>31-12-2017</u>
	€	€
Vastgoedbeleggingen		
Indirecte vastgoedbeleggingen, zijn de participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed	228.086	204.163
Vorderingen	<u>745</u>	<u>567</u>
	<u>228.831</u>	<u>204.730</u>

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	<u>2018</u>		<u>2017</u>	
	€	%	€	%
BDI Residential Fund	156.973	68,6	136.465	66,7
Aberdeen European Balanced	<u>54.351</u>	<u>23,8</u>	<u>53.823</u>	<u>26,3</u>
	<u>211.324</u>	<u>92,4</u>	<u>190.288</u>	<u>93,0</u>

	<u>31-12-2018</u>	<u>31-12-2017</u>
	€	€
Aandelen		
Beursgenoteerde aandelen	696.569	662.731
Niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	3.902	132.232
Vorderingen	3.472	1.184
Schulden	<u>-944</u>	<u>-</u>
	<u>702.999</u>	<u>796.147</u>

Het fonds belegt niet in de aangesloten ondernemingen.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	<u>2018</u>		<u>2017</u>	
	€	%	€	%
Vanguard Emerging Markets Index Fund	107.772	15,3	115.687	14,5
Blackrock Inc Ishares Core MSCI World	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>216.920</u>	<u>27,3</u>
	<u>107.772</u>	<u>15,3</u>	<u>332.607</u>	<u>41,8</u>

	<u>31-12-2018</u>	<u>31-12-2017</u>
	€	€
Vastrentende waarden		
Obligaties	861.346	882.189
Hypothecaire leningen	129.621	52.917
Private Loans	68.077	106.658
Deposito's en dergelijke	5.159	1.942
Cashfondsen	461.119	409.873
Vorderingen	12.261	15.693
Liquide middelen	<u>12.346</u>	<u>17.659</u>
	<u>1.549.929</u>	<u>1.486.931</u>

Ultimo boekjaar bestaan de niet-beursgenoteerde vastrentende waarden uit hypothecaire leningen € 129,6 miljoen (2017: € 52,9 miljoen), Obligaties € 184,2 miljoen (2017: € 166,0 miljoen) en Cashfondsen € 465,0 miljoen (2017: € 409,9 miljoen).

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	2018		2017	
	€	%	€	%
Staatsobligaties Duitsland	98.070	6,3	80.547	5,4
Staatsobligaties Koninkrijk der Nederlanden	91.265	5,9	81.480	5,5
Staatsobligaties Frankrijk	29.340	1,9	99.914	6,7
Colchester Local Currency Fund	184.201	11,9	166.004	11,2
BNP Insticash	214.010	13,8	118.681	8,0
BlackRock Institutional Cash Series	243.696	15,7	291.892	19,6
	<u>860.582</u>	<u>55,5</u>	<u>838.518</u>	<u>56,4</u>

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Derivaten		
Valutaderivaten	3.765	7.314
Futures	19	13
Rentederivaten	13.388	2.237
Vorderingen	490	-
	<u>17.662</u>	<u>9.564</u>

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen te bevinden.

Gebruik wordt gemaakt van met name de volgende instrumenten:

Rentederivaten: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van renteswaps kan het fonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten voornamelijk om het valutarisico en het renterisico af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Binnen de beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van derivaten en is sprake van collateral management. Daarnaast heeft het pensioenfonds ultimo boekjaar onderpand uitgewisseld voor door het fonds afgesloten derivatencontracten. Ultimo 2018 bedraagt het ontvangen collateral € 12.750 (2017: € 4.949) en het betaalde collateral € 28.462 (2017: € 36.566). Het ontvangen collateral bestaat ultimo 2018 uit cash en obligaties met rating AAA/AA. Het onderpand in obligaties staat niet ter vrije beschikking van het fonds.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2018:

2018 Type contract	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
	€	€	€	€
Valutaderivaten	-507.107	372	3.765	3.393
Futures	4.444	-88	19	107
Rentederivaten	551.000	11.078	13.388	2.310
Vorderingen	-	490	490	-
	<u>48.337</u>	<u>11.852</u>	<u>17.662</u>	<u>5.810</u>

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2017:

2017 Type contract	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
	€	€	€	€
Valutaderivaten	-556.377	7.314	7.314	-
Futures	474	-5	13	18
Rentederivaten	<u>571.800</u>	<u>-2.040</u>	<u>2.237</u>	<u>4.277</u>
	<u>15.897</u>	<u>5.269</u>	<u>9.564</u>	<u>4.295</u>

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Overige beleggingen		
Schulden	-12.750	-5.620
Liquide middelen	<u>1.355</u>	<u>2.516</u>
	<u>-11.395</u>	<u>-3.104</u>

Securities lending

Het fonds heeft ultimo 2018 evenals ultimo 2017, zelf geen beleggingen uitgeleend.

Het fonds belegt wel in het Vanguard fonds waarbinnen stukken worden uitgeleend. Dit wordt gedaan omdat securities lending rendement oplevert.

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekening	Andere methode	Totaal
	€	€	€	€	€
Per 31 december 2018					
Vastgoedbeleggingen	17.507	-	-	211.324	228.831
Aandelen	595.220	-	-	107.779	702.999
Vastrentende waarden	771.120	-	-	778.809	1.549.929
Derivaten	-	-	11.450	402	11.852
Overige beleggingen	-	-	-	-11.395	-11.395
	<u>1.383.847</u>	<u>-</u>	<u>11.450</u>	<u>1.086.919</u>	<u>2.482.216</u>
Per 31 december 2017					
Vastgoedbeleggingen	13.875	-	-	190.855	204.730
Aandelen	663.915	-	-	132.232	796.147
Vastrentende waarden	860.563	-	-	626.368	1.486.931
Derivaten	-	-	-2.040	7.309	5.269
Overige beleggingen	-	-	-	-3.104	-3.104
	<u>1.538.353</u>	<u>-</u>	<u>-2.040</u>	<u>953.660</u>	<u>2.489.973</u>

Liquiditeiten van het fonds die zijn geïnvesteerd in cashfondsen zoals opgenomen onder vastrentende waarden, zijn in bovenstaande tabel opgenomen onder andere methode aangezien voor de waardering de fondsrapportage van de vermogensbeheerder is gehanteerd. Liquiditeitsfondsen en andere beleggingsfondsen kunnen als '(afgeleide) marktprijzen' geïnclassificeerd worden indien door deze fondsen dagelijks een intrinsieke waarde wordt afgegeven waartegen ook dagelijks kan en wordt gehandeld.

Bij de bepaling van de waardering van de beleggingen zijn de volgende uitgangspunten gebruikt:

Genoteerde marktprijzen

Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld op een actieve markt. Hieronder vallen aandelen en obligaties. Onder de genoteerde marktprijzen zijn tevens de liquide middelen met betrekking tot beleggingsactiviteiten, beleggingsdebiteuren en crediteuren verantwoord.

Netto contante waarde (NCW) berekeningen

De NCW-methode wordt gehanteerd voor derivaten. De netto contante waarde berekening van de rentederivaten vindt plaats aan de hand van de OIS-curve.

Andere methode

Voor fondsbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages. Dienaangaande wordt op indirecte wijze zekerheid verkregen omtrent de waardering door middel van ISAE 3402, SSAE 16 of soortgelijke rapportages, back-testing prijzen en periodieke bespreking performance met beheerders.

2. Beleggingen vroegpensioen levensloop

	Vastrentende waarden
	€
Stand per 1 januari 2017	-
Aankopen	21.813
Herwaardering	-1.502
Overige mutaties	<u>481</u>
Stand per 31 december 2017	20.792
Aankopen	2.568
Verkopen	-
Herwaardering	835
Overige mutaties	<u>809</u>
Stand per 31 december 2018	<u><u>25.004</u></u>

De overige mutatie betreft het nog te beleggen bedrag inzake het vierde kwartaal.
De beleggingen in vastrentende waarden betreffen drie matching fondsen bij NNIP.

	<u>31-12-2018</u>	<u>31-12-2017</u>
	€	€
Vastrentende waarden		
Niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden	24.195	20.311
Vorderingen	<u>809</u>	<u>481</u>
	<u>25.004</u>	<u>20.792</u>

3. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Garantiecontract	<u>771</u>	<u>884</u>
	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
<i>Verloopoverzicht herverzekeringsdeel technische voorzieningen:</i>		
Stand begin boekjaar	884	955
Mutaties herverzekeringsdeel technische voorziening	<u>-113</u>	<u>-71</u>
	<u>771</u>	<u>884</u>

Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen is gelijk aan de technische voorziening voor risico van de herverzekerder. Op de vordering op de herverzekerder wordt geen afslag toegepast wegens kredietrisico. De herverzekerder heeft betrekking op de overgenomen pensioenverplichtingen van Stichting Pensioenfonds Jan Schoemaker en Stichting Pensioenfonds Campbell Nederland, waarbij een deel van deze verplichtingen zijn herverzekerd bij Delta Lloyd en Aegon.

	<u>31-12-2018</u>	<u>31-12-2017</u>
	€	€
4. Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op werkgevers	13.634	12.984
Vorderingen op deelnemers van het pensioenfonds	190	22
Overige vorderingen en overlopende activa	<u>10</u>	<u>2.932</u>
	<u>13.834</u>	<u>15.938</u>

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Vorderingen op werkgevers

Vorderingen op werkgever(s)	13.696	15.197
Voorzieningen dubieuze debiteuren	-62	-2.213
	<u>13.634</u>	<u>12.984</u>

2018	2017
€	€

Verloop van de voorziening dubieuze debiteuren

Stand per 1 januari	2.213	2.365
Afgeschreven vorderingen	-55	-
Vrijval ten gunste van de rekening van baten en lasten.	-2.096	-152
	<u>62</u>	<u>2.213</u>

De vrijval van de voorziening dubieuze debiteuren wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een werkgever die niet meer onder de werkingssfeer van het fonds valt. De nota's zijn gecrediteerd en de voorziening valt daarom vrij.

31-12-2018	31-12-2017
€	€

5. Overige activa

Liquide middelen	<u>3.172</u>	<u>3.494</u>
------------------	--------------	--------------

De tegoeden bij banken staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

PASSIVA

31-12-2018	31-12-2017
€	€

6. Stichtingskapitaal en reserves

Algemene reserve	<u>201.264</u>	<u>289.770</u>
------------------	----------------	----------------

2018	2017
€	€

Algemene reserve

Stand per begin boekjaar	289.770	168.525
Bestemming saldo van baten en lasten	-88.506	121.245
	<u>201.264</u>	<u>289.770</u>

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

2018	2017
%	%

De dekkingsgraad is ultimo jaar als volgt:

Nominale dekkingsgraad	108,8	113,1
Beleidsdekkingsgraad	112,5	111,7
Minimaal vereist eigen vermogen	104,4	104,4
Vereist eigen vermogen	119,0	120,0

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het pensioenvermogen te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. Hierbij wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkingsgraden.

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaard model.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Stichtingskapitaal en reserves	201.264	289.770
Minimaal vereist eigen vermogen	101.471	97.446
Vereist eigen vermogen	435.066	443.679

De vermogenspositie van de stichting per 31 december 2018 kan evenals per 31 december 2017 worden gekarakteriseerd als een reservetekort.

Herstelplan

Op grond van de vermogenspositie per eind 2017 is in maart 2018 een herstelplan ingediend bij DNB. Volgens dit herstelplan zou de dekkingsgraad ultimo december 2018 op 117,2% uitkomen. Als gevolg van lagere beleggingsopbrengsten en een ongunstige renteontwikkeling wijkt de feitelijke dekkingsgraad per 31 december 2018 negatief af van de dekkingsgraad uit het herstelplan.

In maart 2019 is wederom een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB.

Op basis van het geactualiseerd herstelplan per 31 december 2018 zal het pensioenfonds naar verwachting ultimo 2022 geen reservetekort meer hebben.

Op grond van het financieel toetsingskader, moet een pensioenfonds jaarlijks een haalbaarheidstoets uitvoeren en moet het pensioenfonds laten zien dat het afgesproken premiebeleid reëel en haalbaar is, als ook dat het pensioenfonds voldoende herstelkracht heeft vanuit het niveau van het Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV).

Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. Het voorstel resultaatbestemming 2018 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening. De balans wordt opgemaakt na resultaatbestemming. Dit betekent dat het saldo van baten en lasten, zoals blijkend uit de staat van baten en lasten verwerkt is in het eigen vermogen.

	<u>31-12-2018</u>	<u>31-12-2017</u>
	€	€
7. Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	2.293.324	2.214.856
Overige technische voorzieningen	<u>91</u>	<u>81</u>
	<u>2.293.415</u>	<u>2.214.937</u>

Het herverzekeringsdeel is opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds.

	2018	2017
	€	€
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds		
Stand per begin boekjaar	2.214.856	2.217.484
Pensioenopbouw	69.031	71.096
Toeslagverlening	9.208	1.748
Rentetoevoeging	-5.768	-4.769
Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-46.359	-46.640
Wijziging marktrente	107.964	-30.994
Wijziging actuariële uitgangspunten	-62.336	2.292
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	3.068	-100
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	819	1.697
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	2.841	3.042
	<u>2.293.324</u>	<u>2.214.856</u>

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

Het pensioenfonds streeft ernaar zowel de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers, de premievrije pensioenrechten van gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat er geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening vanaf 1 januari 2016 kan in principe worden ingehaald. Het fonds heeft per 1 januari 2019 een toeslag van 0,41% toegekend (per 1 januari 2018: 0,08%).

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,260% (2017: -0,217%), op basis van de eenjaarsrente van de DNB-RTS aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

De RTS ultimo 2018 ligt over de hele linie onder de RTS ultimo 2017. Wanneer beide curves worden uitgedrukt in één gemiddeld rentepercentage is de rente in 2018 met circa 0,13%-punt gedaald wat leidt tot een toename van de voorziening en daarmee tot een negatief resultaat. De ontwikkeling van de marktrente is als volgt:

	Rentepercentage per 31 december
2016	1,38
2017	1,56
2018	1,43

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van

sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

In 2018 heeft het actuariële genootschap nieuwe prognosetafels gepubliceerd. Het bestuur heeft besloten de pensioenverplichtingen te waarderen met toepassing van deze veronderstellingen. Het positieve effect van deze schattingswijziging is € 27,3 miljoen.

De AG Prognosetafel 2018 is gebaseerd op sterftestatistieken van de gehele bevolking. Binnen de gehele bevolking zijn verschillen in sterftekansen waargenomen. Om de pensioenverplichtingen van een pensioenfonds te waarderen worden de sterftekansen van de gehele bevolking gecorrigeerd om recht te doen aan de karakteristieken van het fonds. Het fonds heeft de correctiefactoren op de sterftekansen per 31 december 2018 geactualiseerd. Hiervoor is overgegaan van het model van Mercer naar het model van Sprenkels en Verschuren (S&V model). In het S&V model is sprake van een weging naar meerdere inkomensklassen (Mercer 2 klassen, Sprenkels en Verschuren 6 klassen). In de besluitvorming zijn voorts meerdere varianten afgewogen waarbij het bestuur heeft gekozen voor de variant met parttime-gewogen inkomen en actieven en gepensioneerden omdat deze het beste aansluit bij de ervaringssterfteresultaten van het fonds. De invoering van de geactualiseerde ervaringssterfte bedraagt € 40,5 miljoen positief.

In 2018 heeft het bestuur besloten de opslag voor arbeidsongeschiktheid (PVI) in de premie van 2019 mee te nemen in de bepaling van de IBNR-voorziening ultimo 2018. Het effect bedraagt € 4,8 miljoen negatief.

Tenslotte is per 1 januari 2018 de reglementaire pensioenleeftijd gewijzigd van 67 naar 68 jaar. Daarbij is bij de conversie van aanspraken een klein resultaat behaald door terugwerkende kracht mutaties en afronding. Het effect hiervan bedraagt € 0,6 miljoen negatief.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

	2018	2017
	€	€
Toevoeging aan de technische voorzieningen	6.936	1.657
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-3.868	-1.757
	<u>3.068</u>	<u>-100</u>

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Resultaat op kanssystemen:		
Sterfte	-4.991	-5.636
Arbidsongeschiktheid	5.681	4.492
Mutaties	129	2.841
	<u>819</u>	<u>1.697</u>

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

	2018		2017	
	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieven	946.392	9.596	893.986	9.243
Gepensioneerden	714.179	10.849	713.940	10.394
Slapers	632.753	25.959	606.930	26.747
Voorziening voor pensioenverplichtingen	<u>2.293.324</u>	<u>46.404</u>	<u>2.214.856</u>	<u>46.384</u>

De onvindbare deelnemers zijn als aantal 3.617 (2017: 3.985) opgenomen onder de categorie slapers.

Korte beschrijving pensioenregeling

Sinds 1 januari 2015 geldt de volgende pensioenregeling. Deze middelloonregeling is van toepassing op deelnemers

die geboren zijn op of na 1 januari 1950 of op of na 1 januari 2006 in dienst zijn gekomen van een aangesloten werkgever en bestaat uit een:

- levenslang ouderdomspensioen, waarbij deelnemers met 68 jaar met pensioen gaan. Deelnemers kunnen wel eerder, later of gedeeltelijk met pensioen gaan;
- partnerpensioen van 70% van het bereikbare ouderdomspensioen;
- wezenpensioen van 14% van het te bereiken ouderdomspensioen.

Overgangsregeling voor Pensioenfonds Koek en Pensioenfonds Snoep

Onder voorwaarden kan een deelnemer in aanmerking komen voor extra aanspraken op ouderdomspensioen.

Voorwaarden voor oud-Koekdeelnemers

Voor deelnemers geboren na 31-12-1949 maar vóór 1-1-1972 die onafgebroken deelnemer aan de prepensioenregeling zijn geweest geldt dat het ouderdomspensioen, inclusief het extra ouderdomspensioen, niet kan ingaan vóór de 55-jarige leeftijd. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat in de periode tussen 1 januari 2006 en de eerste dag van de maand waarin de deelnemer de 61-jarige leeftijd bereikt, maar uiterlijk 1 januari 2021. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat op de pensioeningangsdatum. De toekenning en financiering van de extra aanspraken vinden plaats op de pensioeningangsdatum of uiterlijk 31 december 2020 als de pensionering op of na 1 januari 2021 plaatsvindt.

Voorwaarden voor oud-Snoepdeelnemers

Voor deelnemers geboren na 31-12-1949 maar vóór 1-1-1971 die onafgebroken deelnemer aan de prepensioenregeling zijn geweest geldt dat het ouderdomspensioen, inclusief het extra ouderdomspensioen niet kan ingaan vóór de 55-jarige leeftijd. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat in de periode tussen 1 januari 2006 en de eerste dag van de maand waarin de deelnemer de 61-jarige leeftijd bereikt, maar uiterlijk 1 januari 2021. De toekenning van de extra aanspraken vindt evenredig over de hiervoor bedoelde periode plaats indien en voor zover er sprake is van deelneming aan de pensioenregeling. Er wordt dus elk jaar een deel gefinancierd.

Premie

De premie exclusief VPL-overgangsregeling bedroeg in 2018 24,6 % van de pensioengrondslag (2017: 24,6%). De premie die bestemd is voor VPL-overgangsregelingen bedroeg in 2018 3,0% (2017: 3,0%) van de pensioengrondslag. De totale premie bedraagt in 2018 en 2017 27,6% van de pensioengrondslag.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het reglement in een gedeeltelijke premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

Daarnaast kent het fonds een aanvullende regeling, die door werkgevers op vrijwillige basis kan worden afgesloten. Deze regeling is identiek aan de basisregeling met de volgende uitzonderingen. De franchise van € 57.156 (2017:

€ 57.156) is gelijk aan het maximum salaris van de basisregeling. Verder is het salaris begrensd op het fiscaal maximum salaris van € 105.075 (2017: € 103.317). De premie is een actuariële premie en daarom afhankelijk van geslacht en leeftijd van de deelnemer.

Toeslagverlening

De toeslagen op pensioenrechten en pensioenaanspraken worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het fonds. Er bestaat een ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en pensioenaanspraken aan te passen. De daadwerkelijke toeslag in een jaar is voorwaardelijk en is afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen. De toeslag bedraagt maximaal de stijging van de consumentenprijsindex (cpi), zoals vastgesteld door het CBS in de periode oktober - oktober.

Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst wordt geïndexeerd. Het fonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Toeslagen zijn afhankelijk van de middelen van het fonds, en daarvoor zijn beleggingsresultaten een belangrijk element.

Het bestuur heeft in de vergadering van december 2018 besloten toeslag van 0,41% te verlenen op de pensioenaanspraken per 1 januari 2019. Bij de bepaling van de voorziening voor pensioenverplichtingen is met dit besluit rekening gehouden.

Inhaaltoeslagen

Onder bepaalde omstandigheden kunnen inhaaltoeslagen worden toegekend. Inhaaltoeslagen zijn toeslagen die worden toegezegd, voor zover in het verleden niet voor 100% is geïndexeerd. Om inhaaltoeslagen te kunnen toekennen is een hoge dekkingsgraad vereist. Inhaaltoeslagen zijn daarom op korte termijn niet te verwachten. Het

bestuur van het pensioenfonds geeft in haar jaarrekening elk jaar een specificatie van het verschil tussen de volledige en de werkelijk toegekende toeslagen.

In de ABTN van het pensioenfonds is opgenomen dat gemiste indexaties vanaf 2016 onder voorwaarden ingehaald kunnen worden.

Voor alle deelnemers (actieve deelnemers, premievrije deelnemers en gepensioneerde deelnemers) is deze specificatie in de volgende tabel opgenomen.

	Volledige toeslag- verlening	Toegekende toeslagen	Vershil	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
	%	%	%	%
2016	0,41	-	0,41	0,41
2017	0,36	-	0,36	0,77
2018	1,34	0,08	1,26	2,04
2019	1,68	0,41	1,27	3,34

Overige technische voorzieningen

	2018	2017
	€	€
Spaarfonds gemoedsbezwaarden		
Stand per begin boekjaar	81	59
Rentetoevoeging en inleg	10	22
	<u>91</u>	<u>81</u>

8. Langlopende schulden

	2018	2017
	€	€
Verloopoverzicht langlopende schuld inzake VPL		
Stand per begin boekjaar	20.792	19.207
Stortingen premie VPL	6.446	6.288
Rendement	835	-1.502
Toekenning VPL aanspraken	-3.069	-3.201
	<u>25.004</u>	<u>20.792</u>
	<u>31-12-2018</u>	<u>31-12-2017</u>
	€	€

9. Derivaten

Derivaten	<u>5.810</u>	<u>4.295</u>
-----------	--------------	--------------

Een toelichting is opgenomen onder de beleggingen voor risico pensioenfonds (1).

10. Overige schulden en overlopende passiva

Schulden aan werkgever(s)	257	163
Pensioenuitkeringen	20	23
Kosten vermogensbeheer	1.712	1.710
Belastingen en premies sociale verzekeringen	2.688	3.190
Administratiekosten	63	173
Advies- en controlekosten	121	290
Overige schulden en overlopende passiva	<u>453</u>	<u>33</u>
	<u>5.314</u>	<u>5.582</u>

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

13.3.2.1 Risicobeheer

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor het fonds.

In het bestuursverslag is ingegaan op de risico's die het pensioenfonds loopt en op het beleid dat wordt gevoerd om deze risico's te beperken. Hierna treft u kwantitatieve risico-informatie aan.

Voor boekjaar 2018, evenals voor 2017, is voor zover mogelijk het doorkijkprincipe toegepast voor de beleggingsfondsen. Hiervoor is gebruik gemaakt van niet gecontroleerde opgaven van de vermogensbeheerders.

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten en behoefte van het beheersen van risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen: beleggingsbeleid, premiebeleid, herverzekeringsbeleid en toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van de jaarlijks uitgevoerde haalbaarheidstoets en de Asset Liability Management-studie (ALM-Studie) die in 2018 is uitgevoerd. Ook het financieel crisisplan dat door het pensioenfonds in 2015 is opgesteld en jaarlijks wordt geëvalueerd, is verwerkt in onderstaande toelichting op de risico's, het risicobeleid en de ingezette beheersmaatregelen.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid door de vermogensbeheerders moet plaatsvinden. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in investment management agreements met de vermogensbeheerders. Deze overeenkomsten zijn overwegend gericht op passief vermogensbeheer.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	2018	2017
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	113,1	107,6
Premie	-1,0	-1,0
Uitkering	0,2	0,1
Toeslagverlening	-0,5	-0,1
Beleggingsrendementen (inclusief renteafdekking)	-0,9	5,0
Wijziging renteterminstructuur voorziening pensioenverplichtingen	-5,3	1,5
Aanpassing actuariële grondslagen	3,3	-0,1
Overige oorzaken	-0,1	0,1
Dekkingsgraad per 31 december	108,8	113,1

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het pensioenfonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de pensioenfondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	2018	2017
	%	%
S1 Renterisico	4,3	4,7
S2 Risico zakelijke waarden	12,1	12,6
S3 Valutarisico	4,4	4,7
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	5,5	5,9
S6 Verzekeringstechnisch risico	4,0	4,0
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief risico	0,5	0,6
Diversificatie-effect	-11,3	-12,5
Totaal	19,0	20,0
	2018	2017
	€	€
Vereist pensioenvermogen	2.728.481	2.658.616
Voorziening pensioenverplichting	2.293.415	2.214.937
Vereist eigen vermogen	435.066	443.679
Aanwezig pensioenvermogen (Totaal activa +/- schulden)	201.264	289.770
Tekort/Tekort	-233.802	-153.909

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het markt- en kredietrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Markt- en kredietrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogenoeten manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het markt- en kredietrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Het beleid van het fonds is erop gericht om de 'duratie-mismatch' te verkleinen door het renterisico voor 40% af te dekken. Het fonds realiseert dit door meer langlopende obligaties te kopen in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duratie van nul), binnen de portefeuille kortlopende obligaties vervangen door langlopende obligaties of door middel van renteswaps. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente (bijvoorbeeld Euribor). Daarnaast kan het fonds het renterisico op de vastrentende waarden afdekken (het eigen vermogen is ongevoelig voor de renteveranderingen, maar de dekkingsgraad niet) of de dekkingsgraad afdekken.

De duratie en het effect van de renteafdekking kan als volgt worden samengevat:

	31-12-2018		31-12-2017	
	€	Duratie	€	Duratie
Vastrentende waarden (vóór derivaten)	1.549.929	5,9	1.486.931	5,8
Vastrentende waarden (na derivaten)	1.561.007	14,4	1.484.891	14,5
(Nominale) pensioenverplichtingen	2.293.324	20,7	2.214.856	20,7

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2018		31-12-2017	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 1 jaar	627.485	40,5	469.358	31,6
Resterende looptijd > 1 jaar en < 5 jaar	182.444	11,8	190.237	12,8
Resterende looptijd > 5 jaar	740.000	47,7	827.336	55,6
	<u>1.549.929</u>	<u>100,0</u>	<u>1.486.931</u>	<u>100,0</u>

De presentatie van de vastrentende waarden in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds en het hiermee samenhangende beleid en ter vergelijking met de looptijden van de verplichtingen zoals in onderstaand overzicht weergegeven.

De resterende looptijd van de verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

	31-12-2018		31-12-2017	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 5 jaar	243.507	10,6	233.705	10,6
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	278.656	12,2	267.880	12,1
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	644.638	28,1	618.459	27,9
Resterende looptijd > 20 jaar	1.126.523	49,1	1.094.812	49,4
	<u>2.293.324</u>	<u>100,0</u>	<u>2.214.856</u>	<u>100,0</u>

Risico zakelijke waarden (S2)

Zakelijke waarden risico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, beursgenoteerd indirect vastgoed en converteerbare obligaties) verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden. Het structurele marktrisico wordt beheerst binnen het ALM-proces. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde bandbreedtes afwijken van de ALM-beleggingsmix. Voor de beheersing van het marktrisico in samenhang met het renterisico wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Valutarisico (S3)

Het valutarisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen.

Valutarisico is het risico van waarde wijzigingen door de ontwikkeling van de waarde van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Het deel dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar circa 32% (2017: 29%) van de beleggingsportefeuille. Hiervan is 63% afgedekt (2017: 77%). De netto risico positie bedraagt 12% (2017: 7%).

De valutapositie per 31 december 2018 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	2018		
	Totaal	Valuta-derivaten	Netto positie
	Voor afdekking	Afdekking	Na afdekking
	€	€	€
EUR	1.680.162	503.938	2.184.100
GBP	50.629	-30.100	20.529
USD	585.056	-436.071	148.985
HKD	6.548	-14.530	-7.982
NOK	6.966	-	6.966
CHF	22.946	-	22.946
DKK	10.963	-	10.963
JPY	42.487	-19.472	23.015
Overige	72.694	-	72.694
	<u>2.478.451</u>	<u>3.765</u>	<u>2.482.216</u>

De valutapositie per 31 december 2017 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	2017		
	Totaal	Valuta-derivaten	Netto positie
	Voor afdekking	Afdekking	Na afdekking
	€	€	€
EUR	1.765.994	563.691	2.329.685
GBP	43.442	-34.459	8.983
USD	548.452	-486.591	61.861
HKD	5.883	-14.820	-8.937
NOK	4.077	-	4.077
CHF	27.136	-	27.136
DKK	11.599	-	11.599
JPY	31.440	-20.507	10.933
Overige	48.931	-	48.931
	<u>2.486.954</u>	<u>7.314</u>	<u>2.494.268</u>

Een restrisico betreft de categorie overige valuta; deze valuta betreffen valuta in opkomende markten en/of hebben een correlatie met de USD. Het bestuur heeft besloten om deze risico's niet af te dekken.

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het pensioenfonds. In aanvulling hierop maakt het pensioenfonds voor afdekking van het prijsrisico gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures.

Naast de strategische mix heeft het fonds in het mandaat aan de vermogensbeheerders richtlijnen gesteld aan het maximaal percentage dat namens het fonds in een sector, land of tegenpartij mag worden belegd. Naleving van deze richtlijnen vindt plaats door de beleggingscommissie op basis van onafhankelijke rapportages van custodian BNY Mellon.

De segmentatie van de aandelen naar regio is als volgt:

	2018		2017	
	€	%	€	%
Nederland en andere EU-landen	175.288	24,9	200.192	25,1
Europa (niet-EU)	42.210	6,0	52.870	6,6
Noord-Amerika	325.296	46,3	355.239	44,6
Zuid-Amerika	11.168	1,6	12.815	1,6
Zuid-Oost Azië	115.104	16,4	141.352	17,8
Midden-Oosten	6.959	1,0	4.512	0,6
Overig	26.974	3,8	29.167	3,7
Totaal	702.999	100,0	796.147	100,0

Grondstoffenrisico (S4)

Pensioenfonds die beleggen in grondstoffen (commodities) lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. In het standaardmodel is een berekening van de gevoeligheid van het eigen vermogen voor grondstoffen voorgeschreven.

Het grondstoffenrisico wordt berekend aan de hand van een scenario waarbij wordt uitgegaan van een waardedaling van de beleggingen in grondstoffen van 30%. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar verschillende soorten grondstoffen. Het fonds belegt niet in grondstoffen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing van dit risico door het pensioenfonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het pensioenfonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het pensioenfonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	2018		2017	
	€	%	€	%
Nederland en andere EU-landen	838.680	53,9	555.525	37,2
Europa (niet-EU)	56.529	3,7	60.575	4,1
Noord-Amerika	156.727	10,1	226.167	15,2
Zuid-Amerika	69.059	4,5	66.489	4,5
Zuid-Oost Azië	59.696	3,9	33.612	2,3
Midden-Oosten	14.824	1,0	14.458	1,0
Overige	354.414	22,9	530.105	35,7
Totaal	1.549.929	100,0	1.486.931	100,0

De vorderingen inzake vastrentende waarden zijn verantwoord onder "overige".

Zowel voor 2018 als 2017 geldt voor de bovenstaande landen dat de directe exposure een belegging in bedrijfsobligaties betreft.

De samenstelling van de vastrentende waarden sectoren is als volgt:

	2018		2017	
	€	%	€	%
Nederlandse overheidsinstellingen	90.928	5,9	80.799	5,4
Buitenlandse overheidsinstellingen	490.224	31,6	437.134	29,4
Financiële instellingen	696.009	44,9	595.818	40,1
Nijverheid en industrie	152.111	9,8	223.418	15,0
Overige dienstverlening	87.855	5,7	114.487	7,7
Vorderingen inzake vastrentende waarden en overige	32.802	2,1	35.275	2,4
Totaal	1.549.929	100,0	1.486.931	100,0

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals gepubliceerd door bekende rating agencies is als volgt:

	2018		2017	
	€	%	€	%
AAA	197.532	12,7	453.048	30,5
AA	316.059	20,4	282.336	19,0
A	522.042	33,7	168.111	11,3
BBB	209.107	13,5	220.611	14,8
BB	275.572	17,8	327.232	22,0
Geen rating	29.617	1,9	35.593	2,4
Totaal	1.549.929	100,0	1.486.931	100,0

De vorderingen en liquide middelen inzake vastrentende waarden zijn opgenomen onder "Geen rating". Daarnaast is een belegging in een cashfonds opgenomen onder geen rating. Voor deze belegging is geen rating beschikbaar.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van Prognosetafel AG2018 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Het fonds monitort de toegepaste ervaringssterfte door middel van analyse van het resultaat op langlevensrisico over meerdere jaren. Het positief resultaat op langlevensrisico bedraagt in 2018 € 4.130 (2017: € 3.393). Dit betekent dat op grond van de waargenomen overlijdensgevallen bij het pensioenfonds meer middelen beschikbaar zijn gekomen, dan waar op grond van de overlevingstafels op was gerekend.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het fonds heeft dit risico niet herverzekerd.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het fonds heeft dit risico niet herverzekerd.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) echter, afhankelijk van de hoogte van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, landen, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het pensioenfonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Ingevolge de RJ610.404 dienen posities groter dan 2% van het balanstotaal te worden gespecificeerd. De volgende grote posten met meer dan 2% van het balanstotaal zijn aanwezig:

	31-12-2018		31-12-2017	
	€	%	€	%
Vastgoed				
BDI Residential Fund	156.973	6,2	136.465	5,4
Aberdeen European Balanced	54.351	2,2	53.823	2,1
Aandelen				
Vanguard Emerging Markets Index Fund	107.772	4,3	115.687	4,6
BlackRock Inc Ishares Core MSCI World	-	-	216.920	8,6
Vastrentende waarden				
Staatsobligaties Duitsland	98.070	3,9	80.547	3,2
Staatsobligaties Koninkrijk der Nederlanden	91.265	3,6	81.480	3,2
BNP Insticash EUR I	215.823	8,5	-	-
Colchester Local Currency Fund	184.201	7,2	166.004	6,5
AEAM Mortgage Fund	53.929	2,1	-	-
AEAM Dutch Mortgage Fund 2	75.692	3,0	52.917	2,1
BlackRock Institutional Cash Series Euro Liquidity Fund	243.696	9,6	291.892	11,5
totaal	1.281.772	50,7	1.195.735	47,2

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het fonds beheerd door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

De beleggingsportefeuille is ondergebracht bij fiduciair beheerder NNIP. Hiermee is er een overeenkomst en service level overeenkomst gesloten. De bewaring van de stukken uit de portefeuille is ondergebracht bij Custodian BNY Mellon.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan pensioenuitvoerder TKP Pensioen BV. Hiermee is een uitbestedingsovereenkomst en een service level overeenkomst (SLA) gesloten.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerders en TKP door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages) en het In Control Statement (alleen TKP).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actief risico (S10)

Het fonds kiest voor actief beheer wanneer er gegronde redenen zijn om daar een meerwaarde van te verwachten. Waar dat niet het geval is, wordt voor een passieve oplossing gekozen. Vandaar dat voor die delen van de portefeuille waarbij sprake is van actief beheer, in aanvulling op het standaardmodel van DNB, een aanvullende buffer S10 wordt aangehouden.

Basis voor de berekening van deze buffer is de methodiek waarbij gebruik gemaakt wordt van de tracking error. Er wordt gerekend met een opslag voor actief beheer voor de categorie aandelen (beursgenoteerd). De hoogte van de buffer wordt hierbij afgeleid van de tracking error, die de mate van afwijking aangeeft tussen het rendement op de betreffende beleggingsportefeuilles en het rendement op een benchmarkportefeuilles.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. Hoofregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen en door zoveel mogelijk te werken met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Renteswaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

13.3.3 Niet in de balans opgenomen verplichtingen en activa

Langlopende contractuele verplichtingen

Het fonds heeft een uitbestedingsovereenkomst voor een periode van vijf jaar afgesloten tot eind 2020 met TKP Pensioen BV. De jaarlijks te betalen vergoeding bedraagt circa € 2,3 miljoen inclusief btw.

Investeringsverplichtingen

Per balansdatum bestaan er geen investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen).

Voorwaardelijke verplichtingen

Pensioenfonds Zoetwaren heeft in 2018 samen met Pensioenfonds Bakkers een claim inzake oude jaren financieel afgewikkeld. Onderdeel van de afwikkeling is een voorwaardelijke terugbetalingsverplichting voor de duur van 10 jaar. Hiertoe zijn obligaties verpand ten bedrage van € 2.750 voor de duur van tien jaar eindigend op 2 november 2028.

Vordering

Pensioenfonds Zoetwaren heeft samen met Pensioenfonds Bakkers afgesproken een vordering oude jaren in te stellen op de erven van een natuurlijk persoon. De vordering is door Pensioenfonds Bakkers mede namens Pensioenfonds Zoetwaren ingediend. Onderling is een verdeelsleutel overeengekomen over het bedrag dat beide pensioenfonds inzake deze vordering zullen ontvangen. De vordering is momenteel in behandeling, maar de uitkomst is onzeker.

Aansluiting werkgever

Er is een lopende rechtszaak tegen een werkgever die aansluiting bij het fonds betwist. De uitkomst is onzeker. De werkgever is thans niet aangesloten bij het fonds.

13.3.4 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen tussen het pensioenfonds, en zijn bestuurders en de Raad van Toezicht.

Transacties met (voormalige) bestuurders en leden van de Raad van Toezicht

Inzake de beloning van bestuurders en leden van de Raad van Toezicht wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

Inzake de uitvoeringsovereenkomst tussen fonds en aangesloten werkgevers met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling geldt dat de aangesloten werkgevers zich jegens het pensioenfonds bij overeenkomst (de zogenaamde uitvoeringsovereenkomst) hebben verbonden tot het betalen van de ingevolge de geldende ABTN verschuldigde premie.

13.3.5 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2018

	2018	2017
	€	€
11. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds		
Premiebijdragen	58.159	63.673
VPL-bijdragen	6.903	600
	<u>65.062</u>	<u>64.273</u>

De premiebijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Premiebijdragen werkgevers	54.916	56.198
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	2.096	152
Vrijwillige excedent premie	4.523	4.122
Ontvangen VPL premie	6.445	6.288
Overige VPL regelingen	458	600
Dotatie aan langlopende schuld VPL	-3.376	-3.087
	<u>65.062</u>	<u>64.273</u>

De premiebijdragen werkgevers bevat in 2018 een creditering van opgelegde premie van € 1.814 inzake een werkgever die niet tot de werkingssfeer van het fonds behoort. Hier tegenover staat een vrijval uit de voorziening dubieuze debiteuren.

De overige VPL-regeling betreft de VPL-regeling voor werkgever Olam Cocoa.

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 27,6% (2017: 27,6%) van de loonsom. De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie zijn als volgt:

Feitelijke premie	61.080	57.961
Kostendekkende premie	88.022	91.624
Gedempte premie	56.238	56.762

Het verschil tussen de feitelijke premie uit de staat van baten en lasten van € 65.062 en de feitelijke premie ten behoeve van toetsing op kostendekkendheid van € 61.080 bestaat uit de inkoopsom VPL van € 3.527 en overige posten van € 455 (voornamelijk premie voorgaand boekjaar).

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord.

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

Kostendekkende premie

Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	70.691	74.196
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	14.138	14.394
Opslag voor uitvoeringskosten	3.193	3.034
Totaal kostendekkende premie	<u>88.022</u>	<u>91.624</u>

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord.

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

Gedempte premie

Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	31.833	32.357
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	6.367	6.277
Opslag voor uitvoeringskosten	3.193	3.034
Premie voorwaardelijke onderdelen	14.845	15.094
Totaal gedempte premie	<u>56.238</u>	<u>56.762</u>

12. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2018	Directe beleggings-opbrengst	Indirecte beleggings-opbrengst	Kosten vermogens-beheer	Totaal
	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	6.302	19.743	-	26.045
Aandelen	18.112	-64.409	-1.900	-48.197
Vastrentende waarden	28.713	-17.729	-2.156	8.828
Derivaten	776	-11.777	-197	-11.198
Overige beleggingen	-294	1	-	-293
Overige kosten vermogensbeheer			-1.984	-1.984
	<u>53.609</u>	<u>-74.171</u>	<u>-6.237</u>	<u>-26.799</u>

Kosten die niet direct gerelateerd kunnen worden aan een beleggingscategorie zijn verantwoord als "Overige kosten vermogensbeheer" en bedragen € 1.984 (2017: € 1.667). Dit bestaat uit kosten Custodian € 421 (2017: € 403), kosten fiduciair beheer € 973 (2017: € 960) en overige advies- en juridische kosten vermogensbeheer van € 590 (2017: € 304).

Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2018 € 4.025 (2017: € 4.090). De transactiekosten zijn op basis van de gemiddelde transactiekosten in de markt bij benadering bepaald en ontleend aan de kostenrapportage van NNIP.

2017	Directe beleggings-opbrengst	Indirecte beleggings-opbrengst	Kosten vermogens-beheer	Totaal
	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	5.615	15.935	-	21.550
Aandelen	9.110	61.325	-1.475	68.960
Vastrentende waarden	31.940	-40.705	-2.300	-11.065
Derivaten	987	26.155	-	27.142
Overige beleggingen	2.700	-1.847	-247	606
Overige kosten vermogensbeheer			-1.667	-1.667
	<u>50.352</u>	<u>60.863</u>	<u>-5.689</u>	<u>105.526</u>

Voor zover de kosten direct in rekening zijn gebracht bij het pensioenfonds, worden deze separaat als aftrekpost getoond op de beleggingsopbrengsten. De vermogensbeheerkosten zijn toegerekend aan de betreffende categorie. Kosten die niet direct gerelateerd zijn aan een beleggingscategorie zijn op basis van het percentage van het belegd vermogen toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën.

13. Overige baten

Overige baten

2018	2017
€	€
<u>34</u>	<u>15</u>

14. Pensioenuitkeringen

Ouderdompensioen
Partnerpensioen
Wezenpensioen
Afkoop pensioenen en premierestitutie
Overige uitkeringen

37.891	36.638
8.577	8.826
208	212
598	1.093
<u>1</u>	<u>2</u>
<u>47.275</u>	<u>46.771</u>

De wettelijke afkoopgrens is € 474,11 (2017: € 467,88) per jaar. Het pensioenfonds hanteert een eigen lagere afkoopgrens van 50% van de wettelijke afkoopgrens zijnde € 237,06 (2017: € 233,95).

	2018	2017
	€	€
15. Pensioenuitvoeringskosten		
Bestuurskosten	371	384
Kosten verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht	91	99
Administratiekostenvergoeding	2.402	2.208
Accountantskosten	206	270
Certificerend actuaris	33	32
Adviserend actuaris	137	280
Overige advieskosten	480	463
Contributies en bijdragen	189	179
Dwangsommen en boetes	-	-
Communicatiekosten	122	142
Kosten project Samengaan	60	-
Overige	45	16
	<u>4.136</u>	<u>4.073</u>
<i>Bezoldiging bestuurders</i>		
De bezoldiging voor de (voormalige) bestuurders tezamen bedraagt € 330 (2017: € 338).		
Het bestuur ontvangt een vaste vergoeding per jaar. Elk bestuurslid ontvangt € 30 duizend excl. btw en de voorzitters die gezamenlijk het dagelijks bestuur vormen ontvangen € 60 duizend en € 45 duizend excl. btw.		
Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.		
<i>Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht</i>		
Aan de leden van het Verantwoordingsorgaan werd door het pensioenfonds in 2018 een vergoeding verstrekt van gezamenlijk € 24 duizend. De leden van de Raad van Toezicht ontvingen conform vergoedingsregeling in 2018 gezamenlijk € 57 duizend inclusief btw.		
<i>Accountantshonoraria</i>		
De honoraria van de onafhankelijke externe accountant(s) zijn als volgt:		
Controle van de jaarrekening en staten	86	88
Andere controleopdrachten	19	18
Overige	-	14
	<u>105</u>	<u>120</u>
16. Mutatie aandeel herverzekering technische voorzieningen		
Mutatie aandeel herverzekeraar	<u>113</u>	<u>71</u>
17. Saldo overdracht van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten	-6.899	-1.643
Uitgaande waardeoverdrachten	<u>3.756</u>	<u>1.932</u>
	<u>-3.143</u>	<u>289</u>
18. Overige lasten		
Interest waardeoverdrachten	5	2
Overige intrest	20	24
Overig	4	11
	<u>29</u>	<u>37</u>

13.3.6 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat. Het saldo van de staat van baten en lasten van € 88.506 duizend is onttrokken aan de algemene reserve.

13.3.7 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die relevant zijn voor de jaarrekening.

Amsterdam, 7 juni 2019

Mevr. W.E.M. Bakermans
Mevr. M. van Beusekom
Dhr. A. van den Brink
Dhr. J. de Groot
Dhr. H.E. Hermans
Mevr. L.F.A.M. Jansen
Mevr. J.G.E. van Leeuwen
Dhr. E. Schuurhuis

Overige gegevens

14 Overige gegevens

14.1 Actuariële verklaring

<i>Opdracht</i>	Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie te Amsterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.
<i>Onafhankelijkheid</i>	Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.
<i>Gegevens</i>	<p>De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.</p> <p>Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.</p>
<i>Afstemming accountant</i>	<p>Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 18,8 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 940 duizend te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.</p> <p>Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.</p>
<i>Werkzaamheden</i>	<p>Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.</p> <p>Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld; ■ de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten; ■ het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel. <p>Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel</p>

Oordeel

beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132, omdat het eigen vermogen van het fonds op de balansdatum lager is dan het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch gelijk aan/hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Purmerend, 7 juni 2019

E.W.J.M. Schokker AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

14.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2018;
- de staat van baten en lasten over 2018;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie (hierna: BPF Zoetwaren) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 18,8 miljoen
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen per 31 december 2018 (afgerond), zijnde het totaal van de technische voorzieningen en het stichtingskapitaal en reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van BPF Zoetwaren en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien de stichting in 2018 in een herstelsituatie zat maar de beleidsdekkingsgraad per jaareinde niet dicht bij een kritieke grens ligt, hebben wij een percentage van 0,75% gehanteerd. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht en het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 940 duizend rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad

Risico

De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.

BPF Zoetwaren is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of BPF Zoetwaren voldoende buffers heeft.

De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in '13.3.2 Toelichting op de balans per 31 december 2018' onder '6. Stichtingskapitaal en reserves'.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.

Onze controle-aanpak

Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2018 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van BPF Zoetwaren beoordeeld op basis van het actuariële rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de niet-(beurs)genoteerde beleggingen voor risico pensioenfonds en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.

Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maanddekkingsgraden:

- Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar betroffen key items: de schattingswijzigingen in relatie tot de actuariële assumpties gehanteerd bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds en het indexatiebesluit in 2018.
- Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben

	kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2018.
Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen voor risico pensioenfonds	
Risico	<p>De beleggingen voor risico pensioenfonds zijn een significante post op de balans van BPF Zoetwaren. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waarde berekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen.</p> <p>De indirecte posities in vastgoed en hypothecaire leningen kennen gelet op de onderliggende beleggingen inherent de meeste waarderingsonzekerheid. Dit hangt samen met de beperkte beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. De waarderingsonzekerheid is lager voor de niet-beursgenoteerde aandelen- en obligatiefondsen aangezien de onderliggende beleggingen in deze fondsen veelal genoteerde marktprijzen als basis van de waardering kennen.</p> <p>BPF Zoetwaren heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in paragraaf '13.3.1.2 - Grondslagen voor de waardering van activa en passiva' en een nadere toelichting opgenomen in '13.3.2 Toelichting op de balans per 31 december 2018' onder '1. Beleggingen voor risico fonds'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2018 € 1.098 miljoen is belegd in niet-(beurs)genoteerde fondsen, waarvan € 211 miljoen in indirect vastgoed en € 130 miljoen in hypothecaire leningen. Daarnaast blijkt uit deze toelichting dat voor € 12 miljoen is belegd in derivaten.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-(beurs)genoteerde beleggingen voor risico pensioenfonds niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.</p>
Onze controle-aanpak	<p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2018.</p> <p>De controle omvatte voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, waaronder indirect vastgoed en hypotheek, vaststelling van de aansluiting met de (niet gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers en toetsing met de later beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen 2018. Voor de posities in derivaten omvatte de controle voor een deelwaarneming onderzoek van de waardering van de derivaten met gebruikmaking van eigen waarderingspecialisten.</p> <p>Tevens hebben wij de toelichtingen inzake de beleggingen voor risico pensioenfonds onderzocht.</p>
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van niet-(beurs)genoteerde beleggingen voor risico pensioenfonds per 31 december 2018 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.
Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
Risico	De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds, betreffen een significante post in de balans van BPF Zoetwaren. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fonds specifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag

	<p>liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds beschreven in paragraaf '13.3.1.2 – Grondslagen voor de waardering van activa en passiva' en nadere toelichtingen opgenomen in '13.3.2 Toelichting op de balans per 31 december 2018' onder '7. Technische voorzieningen' en in '13.3.1.1 – Algemene grondslagen' onder 'Schattingswijziging'. Uit deze toelichtingen blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden door toepassing van de meest recente AG prognosetafels (AG Prognosetafel 2018) en de aanpassing van de ervaringssterfte op basis van nader onderzoek, alsmede aanpassing van de voorziening voor arbeidsongeschiktheid. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds hierdoor € 62 miljoen lager uitgekomen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd of toegelicht zijn.</p>
<p>Onze controle-aanpak</p>	<p>Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van BPF Zoetwaren. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2018. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels en de effecten van de wijzigingen hierin, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.</p> <p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds per 31 december 2018.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaris en met gebruikmaking van onze eigen actuariële specialist gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. <p>Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen onderzocht.</p>
<p>Belangrijke observaties</p>	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2018 of de toelichting van de technische voorzieningen.</p>

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- het meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen, het verslag van de raad van toezicht, het verslag van het verantwoordingsorgaan en de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of BPF Zoetwaren in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om BPF Zoetwaren te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of BPF Zoetwaren haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van BPF Zoetwaren;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of BPF Zoetwaren haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat BPF Zoetwaren haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 7 juni 2019

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. R.R.H. Gosen RA

Bijlagen

Bijlage 1 Kenmerken pensioenregeling

Kenmerken pensioenregeling geboren op of na 1 januari 1950

De pensioenregeling die geldt voor alle werknemers geboren op of na 1 januari 1950, heeft de volgende kenmerken:

Regeling	Middelloodregeling
Deelnemer	De deelnemer als bedoeld in artikel 6, lid 1, sub a - d van de statuten van het Fonds.
Toetredingsleeftijd	De deelneming vangt aan bij indiensttreding bij een aangesloten werkgever, ongeacht de leeftijd.
Pensioenleeftijd	De eerste dag van de maand waarin de (gewezen) deelnemer 67 jaar wordt.
Loon	<p>Onder loon wordt verstaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het in de maand uitbetaalde schaalsalaris; vakantietoelage; vriestoeslag; 5uur functie gebonden regelmatig gewerkte overuren per week; meeruren; diplomatoelage; persoonlijke toeslag; contractueel vastgestelde jaarlijkse uitkering; prestatiepremie; ploegentoeslag; sprongvergoeding; overwerktoelage; afbouwregelingtoelage; roostertoelage meeruren; verschoven uren; consignatie; slaapuren; toeslag voor arbeid op ongunstige uren. - Het loon is gemaximeerd. - Per 1 januari 2018 bedraagt het maximum 57.156 euro.
Pensioengrondslag	De pensioengrondslag is gelijk aan het loon verminderd met de franchise.
Franchise	De franchise wordt door het Bestuur vastgesteld en bedraagt per 1 januari 2018 13.449 euro. De franchise bedraagt ten minste het fiscale minimum zoals genoemd in de Wet op de loonbelasting 1964.
Premie	De premie bedraagt een percentage van de pensioengrondslag. De premie bedroeg per 1 januari 2018 27,6% van de pensioengrondslag. (24,6% voor de basisregeling en 3,0% VPL-regeling).
Ouderdompensioen	1,875% van de pensioengrondslagen in de betreffende deelnemersjaren.
Partnerpensioen	De nabestaande van de werknemer heeft bij zijn overlijden recht op een partnerpensioen van 70% van het bereikbare ouderdompensioen (op 68-jarige leeftijd). Per 1 januari 2015 bouwt men partnerpensioen op. Bij uitdiensttreding wordt een deel van het ouderdompensioen automatisch omgezet in partnerpensioen, tenzij de werknemer en zijn of haar partner hiervan willen afwijken. Het partnerpensioen is na omzetting 70% van het verlaagde ouderdompensioen. Bij pensionering kan het partnerpensioen door middel van uitruil worden aangepast.
Wezenpensioen	Het wezenpensioen bedraagt 14% van het te bereiken ouderdompensioen. Wezen van wie beide ouders zijn overleden, hebben recht op 28% van het te bereiken ouderdompensioen.
Toeslagen	Het Fonds heeft sinds 2015 de ambitie om uw pensioen elk jaar zoveel mogelijk te verhogen met de prijsindex. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het bestuur.

Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	De premievrije pensioenopbouw is volgens de onderstaande tabel afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	0-35%	0%
	35-45%	40%
	45-55%	50%
	55-65%	60%
	65-80%	72,50%
	80-100%	100%
	Bij aanvang van de premievrije deelneming wordt de laatste pensioengrondslag vóór arbeidsongeschiktheid gehanteerd. Deze pensioengrondslag wordt jaarlijks aangepast conform de algemene verhogingen van de lonen krachtens de CAO.	

Regeling	Aanvullende regeling (excedent)
Deelnemer	De deelnemer als bedoeld in artikel 6, lid 1, sub a - d van de statuten van het Fonds.
Toetredingsleeftijd	De deelneming vangt aan bij indiensttreding bij een aangesloten werkgever, ongeacht de leeftijd.
Pensioenleeftijd	De eerste dag van de maand waarin de (gewezen) deelnemer 67 jaar wordt.
Loon	<p>Vast pensioengevend loon: Het vaste loon als omschreven in artikel 8 van het pensioenreglement.</p> <p>Variabele pensioengevend loon: Het variabel loon als omschreven in artikel 8 van het pensioenreglement.</p> <p>De navolgende variabele loonbestanddelen: - 13e maand, - (verkoop) bonus(sen), - provisie, - tantième, - overwerkvergoeding, - ploegentoeslag, - inconveniëntentoeslag</p> <p>Voor de bepaling van het vast pensioengevend loon, het variabele pensioengevende loon of het vast en variabele pensioengevende loon geldt een maximum jaarsalaris zoals bepaald in artikel 18ga van de Wet op de loonbelasting.</p>
Pensioengrondslag	<p>Het vast pensioengevend loon voor zover dit meer bedraagt dan de franchise. of Het variabele pensioengevende loon voor zover dit meer bedraagt dan de franchise. of Het vast en variabele pensioengevend loon voor zover dit meer bedraagt dan de franchise.</p>

Franchise	De franchise is gelijk aan het maximum salaris van de verplichte basisregeling. Sinds 2015 bedraagt de franchise 57.156 euro.	
Premie	De premie bedraagt een actuariële premie die in rekening wordt gebracht over de pensioengrondslag.	
Ouderdompensioen	1,875% van de pensioengrondslagen in de betreffende deelnemersjaren.	
Partnerpensioen	De nabestaande van de werknemer heeft bij zijn overlijden recht op een partnerpensioen van 70% van het bereikbare ouderdompensioen (op 67-jarige leeftijd). Per 1 januari 2015 bouwt men partnerpensioen op. Bij uitdiensttreding wordt een deel van het ouderdompensioen automatisch omgezet in partnerpensioen, tenzij de werknemer en zijn of haar partner hiervan willen afwijken. Het partnerpensioen is na omzetting 70% van het verlaagde ouderdompensioen. Bij pensionering kan het partnerpensioen door middel van uitruil worden aangepast.	
Wezenpensioen	Het wezenpensioen bedraagt 14% van het te bereiken ouderdompensioen. Wezen van wie beide ouders zijn overleden, hebben recht op 28% van het te bereiken ouderdompensioen.	
Toeslagen	Het Fonds heeft sinds 2015 de ambitie om uw pensioen elk jaar zoveel mogelijk te verhogen met de prijsindex. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het bestuur.	
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	De premievrije pensioenopbouw is volgens de onderstaande tabel afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	0-35%	0%
	35-45%	40%
	45-55%	50%
	55-65%	60%
	65-80%	72,50%
	80-100%	100%
	Bij aanvang van de premievrije deelneming wordt de laatste pensioengrondslag vóór arbeidsongeschiktheid gehanteerd. Deze pensioengrondslag wordt jaarlijks aangepast conform de algemene verhogingen van de lonen krachtens de CAO.	

Kenmerken pensioenregelingen geboren voor 1950.

Voor deze regelingen vindt geen opbouw meer plaats.

Kenmerken pensioen voormalig Pensioenfonds Snoep

Deelnemer	De deelnemer als bedoeld in artikel 6, lid 1, sub a en onder b van de statuten van het Fonds, geboren op of ná 1 januari 1936.
Toetredingsleeftijd prepensioen	De deelneming vangt aan op de datum van indiensttreding bij een aangesloten werkgever, op grond van de arbeidsovereenkomst, doch niet voor het bereiken van de 25-jarige leeftijd.
Normpensioendatum	De eerste dag van de maand, waarin de (gewezen) deelnemer 61 jaar wordt.
Pensioengrondslag	Het loon over de gewerkte dagen, vakantie- en snipperdagen inclusief vakantietoeslag, toeslagen, overwerkgeld en aanvulling op ziekgeld c.q. doorbetaling bij ziekte (loon SV). Deze pensioengrondslag wordt gemaximeerd op een jaarlijks door het bestuur vast te stellen maximum.
Prepensioen	Het jaarlijks prepensioen bedraagt met ingang van 1 januari 2000 2,223% van de pensioengrondslag voor het betreffende jaar. In dit percentage is het overbruggingspensioen opgenomen. Het overbruggingspensioen wordt gedurende de deelnemingsperiode opgebouwd.
Toeslagen	Het Fonds kent geen doelgericht toeslagenbeleid. Er is geen ambitie om jaarlijks een toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het bestuur.

Tijdelijk ouderdomspensioen voormalig Pensioenfonds Koek

Deelnemer	De deelnemer als bedoeld in artikel 1.2 van het reglement.
Toetredingsleeftijd prepensioen	De deelneming vangt aan op de datum van indiensttreding bij een aangesloten werkgever, ongeacht de leeftijd.
TOP-datum	De eerste dag van de maand, waarin de (gewezen) deelnemer 61 jaar wordt.
Loon	<p>Onderscheid wordt gemaakt tussen vast en variabel loon. Onder vast loon wordt verstaan: functieloon, waarderingspremie, vriestoeslag, vakantietoeslag, 5 uur functie gebonden regelmatig gewerkte overuren, diplomatoeslag en contractueel vastgestelde jaarlijkse uitkering. Het vaste loon is gemaximeerd.</p> <p>Onder variabel loon wordt verstaan de volgende loonbestanddelen: prestatiepremie, ploegentoeslag, sprongvergoeding, overwerktoeslag, meeruren, verschoven uren, consignatie en toeslag voor arbeid op ongunstige uren.</p>
Pensioengrondslagen	Pensioengrondslag I is gelijk aan het vaste loon minus een franchise. Pensioengrondslag II is gelijk aan het variabele loon. Hierop wordt geen franchise in mindering gebracht. Beide grondslagen worden op 1 januari van het kalenderjaar vastgesteld.
Franchise	De franchise wordt jaarlijks aangepast op basis van de ontwikkeling van de Cao-lonen in de bedrijfstak.
Premie	De premie bedraagt een percentage van de som van het vaste en variabele loon.
Opbouw	Het op te bouwen jaarlijkse TOP bedraagt: - 1,75% van de laatste vastgestelde pensioengrondslag I over alle deelnemersjaren (= eindloonregeling), én - 1,75% van de som van de pensioengrondslagen II (= middelloonregeling). De totale aanspraak is de som van de aanspraken in de TOP-regeling. Deze aanspraak wordt aangevuld met het overbruggingspensioen (zie hierna).
Toeslag gemiste opbouwjaren prepensioen januari	Voor de onderhavige deelnemers, die vanaf 1 januari 1997 onafgebroken deelnemer zijn gebleven tot de TOP-datum dan wel eerdere ingangsdatum TOP, kan een toeslag gemiste opbouwjaren prepensioen worden toegekend op de ingangsdatum TOP door middel van een daartoe strekkend besluit door het bestuur.
Overbruggingspensioen (OBP)	Om het ontbreken van een AOW-uitkering tijdens het ontvangen van de TOP te compenseren is er een overbruggingspensioen. Het overbruggingspensioen gaat net als het prepensioen in bij het bereiken van de 61-jarige leeftijd en loopt door tot de leeftijd van 65 jaar. De hoogte van het overbruggingspensioen is net als de hoogte van het prepensioen afhankelijk van de diensttijd van de werknemer. Voor ieder dienstjaar wordt 2,5% van de laatstelijk vastgestelde franchise, met een maximum van 100% (2,5 x 40), opgebouwd.
Toeslag gemiste opbouwjaren	Voor de onderhavige deelnemers, die vanaf 1 januari 1997 of latere aanvangsdatum aan de regeling inzake prepensioen onafgebroken ingangsdatum TOP, kan een toeslag gemiste opbouwjaren overbruggingspensioen worden toegekend op de ingangsdatum TOP door middel van een daartoe strekkend besluit door het bestuur.
Toeslagen	Het Fonds kent geen doelgericht toeslagenbeleid. Er is geen ambitie om jaarlijks een toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het bestuur.

Ouderdomspensioen voormalig Pensioenfonds Snoep

Regeling	Opbouwregeling.	
Deelnemer	De deelnemer als bedoeld in artikel 6, lid 1, sub a -d van de statuten van het Fonds.	
Toetredingsleeftijd	De deelneming vangt aan bij indiensttreding bij een aangesloten werkgever, doch niet voor het bereiken van de 25-jarige leeftijd.	
Pensioendatum	De eerste dag van de maand waarin de (gewezen) deelnemer 65 jaar wordt.	
Loon	Het loon over de gewerkte dagen inclusief vakantietoeslag en overige toeslagen zoals overwerk. Het loon is gebaseerd op het gemaximeerde CSV-loon.	
Pensioengrondslag	De pensioengrondslag is gelijk aan het loon.	
Ouderdomspensioen	0,4% van het loon per jaar tot 70% van het maximumloon respectievelijk 1,35% van het eventuele loongedeelte boven 70% van het maximum. Voor deelnemers van tenminste 57 jaar en ouder gold tot 1 juni 2004 dubbele pensioenopbouw tot uiterlijk de leeftijd van 61 jaar.	
Partnerpensioen	Het partnerpensioen bedraagt 75% van het maximaal op te bouwen ouderdomspensioen. Er is sprake van kapitaalopbouw inzake partnerpensioen. Het partnerpensioen kan op de ingangsdatum van het ouderdomspensioen worden uitgeruild voor verhoging van het ouderdomspensioen.	
Tijdelijk nabestaandenpensioen	Het tijdelijk partnerpensioen bedraagt 17,5% van het ouderdomspensioen waarvan het nabestaandenpensioen is afgeleid, voor nabestaanden van de tijdens het deelnemerschap overleden deelnemers (risicoregeling tijdens deelnemerschap). Dit tijdelijk pensioen wordt tot uiterlijk de 65-jarige leeftijd van de nabestaande uitgekeerd.	
Wezenpensioen	15% van het bereikbare ouderdomspensioen.	
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (WAO)	De premievrijstelling is volgens de onderstaande tabel afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	15-25%	20%
	25-35%	30%
	35-45%	40%
	45-65%	50%
	65% of meer	100%
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (WIA)	De premievrijstelling is volgens de onderstaande tabel afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	0-35%	0%
	35-45%	40%
	45-55%	50%
	55-65%	60%
	65-80%	73%
	80-100%	100%

	Bij aanvang van de premievrije deelneming wordt de laatste pensioengrondslag vóór arbeidsongeschiktheid gehanteerd. Deze pensioengrondslag kan jaarlijks op grond van een daartoe uitdrukkelijk door het bestuur genomen besluit worden verhoogd of verlaagd met hetzelfde percentage waarmee de salarissen volgens de CAO zijn gewijzigd.
Toeslagen	Het Fonds kent geen doelgericht toeslagenbeleid. Er is geen ambitie om jaarlijks een toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het bestuur.

Ouderdomspensioen voormalig Pensioenfonds Koek

Loon	Onderscheid wordt gemaakt tussen vast en variabel loon. Onder vast loon (loon I) wordt verstaan: functieloon, waarderingspremie, vriestoeslag, vakantietoelage, 5 uur functie gebonden regelmatig gewerkte overuren, diplomatoelage en contractueel vastgestelde jaarlijkse uitkering. Het vaste loon is gemaximeerd. Onder variabel loon (loon II) wordt verstaan de volgende loonbestanddelen: prestatiepremie, ploegtoelage, sprongvergoeding, overwerktoelage, meeruren, verschoven uren, consignatie en toeslag voor arbeid op ongunstige uren.
Pensioengrondslagen	Pensioengrondslag I is gelijk aan het vaste loon verminderd met een franchise. Pensioengrondslag II is gelijk aan het variabele loon. Hierop wordt geen franchise in mindering gebracht. Beide grondslagen worden op 1 januari van het kalenderjaar vastgesteld.
Franchise	De franchise wordt jaarlijks aangepast op basis van de ontwikkeling van de Cao-lonen in de bedrijfstak.
Premie	De premie bedraagt een percentage van de som van pensioengrondslagen I en II.
Opbouw	Het op te bouwen jaarlijks ouderdomspensioen bedraagt: - 1,75% van de laatste vastgestelde pensioengrondslag I over alle deelnemersjaren (= eindloonregeling), én - 1,75% van de som van de pensioengrondslagen II (= middelloonregeling). De totale aanspraak is de som van de aanspraken in de eindloon- en middelloonregeling.
Partnerpensioen	In deze pensioenregeling bestaat het partnerpensioen uit twee delen. Bij het overlijden van de werknemer heeft zijn nabestaande recht op een partnerpensioen van 56% van het bereikbare ouderdomspensioen. Daarnaast heeft de nabestaande recht op een tijdelijk partnerpensioen van 14% van het bereikbare ouderdomspensioen. Het tijdelijk partnerpensioen loopt door tot de nabestaande de leeftijd van 65 jaar bereikt. Het partnerpensioen is verzekerd op risicobasis. Bij uitdiensttreding of pensionering kan een partnerpensioen verkregen worden door uitruil van een deel van het ouderdomspensioen in partnerpensioen verkregen door een uitruil van een deel van het ouderdomspensioen in partnerpensioen, tenzij de werknemer en zijn of haar partner hiervan willen afwijken.
Wezenpensioen	14% van het te bereiken ouderdomspensioen. Wezen van wie beide ouders zijn overleden, hebben recht op 28% van het te bereiken ouderdomspensioen.
Voorwaardelijke toeslagen	Het Fonds kent geen doelgericht toeslagenbeleid. Er is geen ambitie om jaarlijks een toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het bestuur.

Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (WAO en WIA)	De premievrijstelling is volgens de onderstaande tabel afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	15-25%	20%
	25-35%	30%
	35-45%	40%
	45-65%	50%
	65% of meer	100%
	Bij aanvang van de premievrije deelneming wordt de laatste pensioengrondslag vóór arbeidsongeschiktheid gehanteerd. Deze pensioengrondslag wordt jaarlijks aangepast conform de algemene verhogingen van de lonen krachtens de CAO. Als een deelnemer arbeidsongeschikt wordt volgens de WIA, geldt de navolgende tabel:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	0-35%	0%
	35-45%	40%
	45-55%	50%
	55-65%	60%
	65-80%	72,50%
	80-100%	100%
Toeslagen	Het Fonds kent geen doelgericht toeslagenbeleid. Er is geen ambitie om jaarlijks een toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het bestuur.	

Bijlage 2 Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor Actuariële en Bedrijfstechnische Nota. In deze, door de wet verplichtgestelde nota, wordt het beleid van het pensioenfonds beschreven op het gebied van financiering, beleggingen, pensioenen en toeslagverlening.

Actuariële analyse

In deze analyse wordt de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

Afkoopfactor

De factor waarmee afhankelijk van de leeftijd de waarde van de opgebouwde pensioenaanspraken wordt bepaald. De afkoopfactor wordt gehanteerd bij het afkopen van kleine pensioenbedragen. Dit houdt in, dat de gewezen deelnemer in plaats van het kleine pensioen een bedrag ineens ontvangt.

AFM

Autoriteit Financiële Markten.

Asset Liability Management (ALM)

Het in kaart brengen van de onderlinge samenhang van pensioenverplichtingen, premiebeleid en beleggingsportefeuille. Met behulp van ALM-simulatiemodellen worden beelden geschetst van de kansen en bedreigingen voor het pensioenfonds in diverse economische scenario's.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de twaalf-maands gemiddelde dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad geeft de financiële positie van het pensioenfonds weer.

Beleggingsfonds

Instelling die geld van derden belegt in aandelen of andere beleggingssoorten.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en overige beleggingen. Ook wel beleggingsportefeuille.

Benchmark

Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van de beleggingsportefeuille worden afgezet (bijvoorbeeld AEX-index, MSCI-index).

Compliance

Met dit begrip wordt aangeduid dat een organisatie werkt in overeenstemming met vigerende wet- en regelgeving. Elke financiële instelling beschikt over een compliance regeling die voorschriften bevat waaraan de in die instelling werkzame personen zich dienen te houden, alsmede voorschriften omtrent de wijze van controle op de naleving ervan. Ook veel instellingen die raakvlakken met de financiële sector hebben, zoals pensioenfonds, hebben een compliance regeling. Een dergelijke regeling bevat bijvoorbeeld voorschriften omtrent de wijze waarop functionarissen voor eigen rekening in effecten mogen handelen, restricties in de omgang met zakenrelaties en de omgang met vertrouwelijke informatie.

Contante waarde

De huidige waarde van een bedrag waarover je pas na een bepaalde periode de beschikking hebt.

Corporate Governance (voor pensioenfonds)

Goed Pensioenfondsbestuur, waarbij integer en transparant handelen door het bestuur en het toezicht daarop zijn inbegrepen. Daarbij legt het bestuur verantwoording af over het gevoerde beleid.

Credit rating

Een rating is een risico-indicator. Een slechte rating betekent een hoog risico. Voor een hoog risico eisen beleggers en banken een hoge rente. Hoe slechter de rating dus is, hoe duurder het voor een onderneming wordt om geld te lenen. Een rating wordt toegekend door een daarin gespecialiseerd bedrijf. De grootste ratingbureaus zijn Moody's Investors Service en Standard & Poor's.

Custodian

Organisatie verantwoordelijk voor de bewaarneming van financiële bezittingen.

Dekkingsgraad

Dit betreft de nominale dekkingsgraad. De dekkingsgraad is de verhouding tussen de netto-activa en de voorziening pensioenverplichtingen, uitgedrukt in een percentage. Dit verhoudingsgetal geeft aan in hoeverre op lange termijn de pensioenverplichtingen kunnen worden nagekomen. De netto-activa zijn het saldo van het belegd vermogen, de andere activa en de schulden.

Dekkingstekort

De Pensioenwet en het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen spreken van een situatie van dekkingstekort indien de middelen van het pensioenfonds niet langer toereikend zijn om de voorziening pensioenverplichtingen en de reserve voor algemene risico's te dekken.

Derivaten

Van effecten afgeleide financiële instrumenten (beleggingsproducten), waarvan de waarde afhankelijk is van de waarde van andere meer onderliggende variabelen als valuta's, effecten en rentes. Voorbeelden zijn futures en swaps.

DNB

De Nederlandsche Bank.

Doorsneepremie

Voor alle deelnemers aan de pensioenregeling van het pensioenfonds is de doorsneepremie een gelijk percentage van de pensioengrondslag. Bij de berekening van dit percentage wordt het totaal van individueel berekende pensioenkosten van de deelnemers uitgedrukt als een percentage van de som van alle pensioengrondslagen. Iedereen betaalt dit percentage als pensioenpremie, waardoor geslacht, leeftijd en burgerlijke staat geen rol meer spelen.

Duration

De gevoeligheid van een waarde voor fluctuaties in de kapitaalmarktrente, rekening houdend met de resterende looptijd van die waarde.

Eigen vermogen

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in het pensioenfonds aanwezige middelen op te vangen. Pensioenfondsen zijn verplicht om te beschikken over een voldoende grote buffer. Met een toereikendheidstoets kan jaarlijks worden vastgesteld of het eigen vermogen groot genoeg is.

Minimaal vereist eigen vermogen:

De ondergrens van het vereist eigen vermogen. Indien het pensioenfonds niet over het minimaal vereist vermogen beschikt is sprake van een dekkingstekort.

Vereist eigen vermogen:

Het vermogen dat nodig is om te bewerkstelligen dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen. Het wordt berekend conform de daarvoor geldende wettelijke regels.

Emerging markets (opkomende markten)

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Ervaringssterfte

Omdat aangenomen wordt dat de werkende bevolking gezonder is dan de niet werkende bevolking wordt op basis van ervaringscijfers op de sterftekansen zoals ontleend aan de prognosetafel een leeftijdsafhankelijke afslag toegepast. Door rekening te houden met deze ervaringssterfte hoeven geen leeftijdscorrecties te worden toegepast.

Fed

De Federal Reserve System of Federal Reserve of informeel ook wel The Fed is de federale, centrale bank van de Verenigde Staten van Amerika, vergelijkbaar met de Europese Centrale Bank.

Feitelijke premie

De feitelijke premie is de premie zoals deze daadwerkelijk wordt geheven in het boekjaar.

Fiduciair Management

Fiduciair management is te omschrijven als een integrale en objectieve oplossing voor pensioenfondsen met verschillende behoeften binnen vermogensbeheer. Bij fiduciair management worden oplossingen aangedragen voor strategische, tactische en operationele vraagstukken in combinatie met een op maat gesneden verslaglegging.

Financieel Toetsingskader (FTK)

De door de toezichthouder uitgevoerde methodiek voor de toetsing van de financiële opzet en toestand van pensioenfonds.

FIRM

Afkorting voor Financiële Instellingen Risicoanalyse Methode. FIRM is een geïntegreerde methode voor de analyse van risico's bij alle typen ondernemingen waarop DNB toezicht houdt. Risicoanalyse wordt door de toezichthouder gebruikt om inzicht te krijgen in de risico's die samenhangen met de activiteiten die een onderneming uitvoert en de mate waarin deze een potentiële bedreiging kunnen vormen voor de toezichtdoelstellingen.

Franchise

Het deel van het salaris dat niet wordt meegenomen bij het berekenen van de pensioengrondslag.

Futures

Termijncontract, waarin toekomstige aankoop en verkoop van financiële waarden zijn vastgelegd. Futures worden gebruikt om beleggingsrisico's af te dekken, maar ook voor de uitvoering van (global) tactische asset allocatie.

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte premie wordt berekend door de rente of het rendement te baseren op een voortschrijdend gemiddelde uit het verleden of het rendement op een verwachting voor de toekomst. Het pensioenfonds heeft voor dit laatste gekozen.

Gedragcode

Schriftelijk stuk waarin regels en richtlijnen worden gegeven ter voorkoming van belangenconflicten tussen het zakelijk belang en de privébelangen van bij het pensioenfonds betrokken personen en van misbruik van vertrouwelijke informatie.

Grondstoffen

Grondstoffen en goederen waarvan de prijs in hoge mate wordt bepaald door de actuele vraag en aanbod. Voorbeelden zijn olie, graan en metalen.

Herstelplan

Pensioenfonds stellen in geval van een reservetekort een herstelplan op. Dit plan bevat de concrete maatregelen waardoor het pensioenfonds binnen een termijn van maximaal tien jaar weer voldoet aan het vereist eigen vermogen.

High yield

Obligaties met een credit rating lager dan BBB, ook wel non-investment grade genoemd.

Indexatie

Zie toeslagverlening.

Investment grade

Obligaties met een credit rating van BBB of hoger.

ISDA/CSA overeenkomst

Een ISDA overeenkomst is een standaard contract dat OTC-transacties tussen institutionele financiële partijen mogelijk maakt.

CSA is een bijlage bij het ISDA-contract waarin partijen afspraken maken over het wederzijds te leveren en te accepteren onderpand.

Kostendekkende premie

Pensioenfonds zijn verplicht om een kostendekkende premie te berekenen. De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die het pensioenfonds in rekening brengt.

De kostendekkende premie bestaat uit de actuariële benodigde premie voor de pensioenverplichtingen, een opslag die nodig is voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen, een opslag voor uitvoeringskosten van het pensioenfonds en de premie die actuariële benodigd is voor de voorwaardelijke onderdelen van de regeling.

Marktwaarde

De marktwaarde is het bedrag waarvoor een recht of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Matchingportefeuille/Returnportefeuille

De matchingportefeuille is het deel van de beleggingsportefeuille dat is ingericht om de rentegevoeligheid van de activa

met de rentegevoeligheid van de passiva van een pensioenfonds af te stemmen. De returnportefeuille is het deel van de beleggingsportefeuille dat is ingericht om extra rendement te genereren.

Middellood(regeling)

Het middellood is de hoogte van het gemiddelde salaris gedurende de hele loopbaan. Bij de middelloodregeling hangt het uiteindelijke pensioen af van het aantal jaren dat een deelnemer bij de werkgever in dienst is geweest en het salarisverloop tijdens deze werkzame periode. Het op te bouwen pensioen is bij deze regeling een gewogen gemiddelde van alle pensioengrondslagen over de gehele periode van deelname aan de regeling.

Netto-risico

Het restant aan risico dat overblijft na het nemen van beheersmaatregelen.

Opkomende markten

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Outperformance/underperformance

Het rendement dat een vermogensbeheerder heeft behaald over een door hem beheerde portefeuille ten opzichte van het rendement van de benchmark.

OTC (Over the counter)

Deze term heeft betrekking op financiële transacties die niet via de beurs verlopen, maar die direct tussen twee partijen afgesloten worden

Overige beleggingen

Beleggingen anders dan de voor een pensioenfonds meer traditionele beleggingen zoals aandelen en vastrentende waarden. Onder overige beleggingen vallen de categorieën grondstoffen en hedgefondsen.

Partnerpensioen op kapitaalbasis/risicobasis

Partnerpensioen op kapitaalbasis: er bestaat zowel aanspraak op partnerpensioen bij overlijden tijdens de deelneming als bij overlijden na einde deelneming (als gewezen deelnemer of gepensioneerde).

Partnerpensioen op risicobasis: er bestaat alleen aanspraak op partnerpensioen bij overlijden tijdens de deelneming.

Partnerpensioen voor de pensioendatum op risicobasis en na pensioendatum op kapitaalbasis: er bestaat aanspraak op partnerpensioen bij overlijden tijdens de deelneming of bij overlijden na ingang van het ouderdomspensioen; er bestaat geen aanspraak op partnerpensioen bij overlijden als gewezen deelnemer.

Pensioenaanspraak

Een recht op toekomstige pensioenuitkeringen. De aanspraak op pensioen wordt onderscheiden van het ingegane pensioen.

Pensioenfederatie

In de Pensioenfederatie zijn drie instellingen gefuseerd: de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfonds (VB), de Stichting voor Ondernemingspensioenfonds (OPF) en de Unie van Beroepspensioenfonds (UVB). De Pensioenfederatie vertegenwoordigt via deze koepels de aangesloten pensioenfonds.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het salaris dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw van een deelnemer.

Pensioenplanner

Een internettoepassing waarmee deelnemers inzicht hebben in hun opgebouwde pensioenrechten en berekeningen kunnen maken op basis van (mogelijke) veranderingen in persoonlijke en/of werksituatie.

Pensioenrecht

Een recht op ingegane pensioenuitkeringen.

Pensioenwet

Op 1 januari 2007 is de Pensioenwet in werking getreden. De Pensioenwet heeft tot doel de waarborgen te verschaffen voor financiële zekerheid, individuele zekerheid en uitvoeringszekerheid.

Prognosetafels

Een sterftetafel is een statistische beschrijving van het afstervingsproces van een bevolking. Sterftetafels zijn gebaseerd op waarnemingen van sterftcijfers over een bepaalde (trend)periode. Men spreekt over Periodetafels indien de waarnemingen rechtstreeks worden gebruikt voor de bepaling van de sterftekansen in de sterftetafel. In Prognosetafel wordt tevens rekening gehouden met de stijgende levensverwachting. De meest recente publicatie van de Nederlandse sterftetafel betreft de AG Prognosetafel 2018. Deze is vastgesteld door het Actuarieel Genootschap en maakt onderscheid in de Prognose Nederlandse Mannen en de Prognose Nederlandse Vrouwen.

Quorum

Het aantal bestuursleden dat aanwezig moet zijn in een vergadering om geldige besluiten te kunnen nemen.

Raad van Toezicht

Voor het intern toezichthoudend orgaan is gekozen voor een Raad van Toezicht die het functioneren van het bestuur toetst en jaarlijks daarover aan het bestuur rapporteert.

Renterisico

Het risico dat rentefluctuaties - als gevolg van ontoereikende afstemming tussen rentegevoelige activa en passiva op het gebied van rentelooptijden en rentevoet - leiden tot ongewenste effecten op balans en resultaat.

Reservetekort

De Pensioenwet en het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen spreken van een reservetekort als de middelen ontoereikend zijn om naast de voorziening pensioenverplichtingen en de reserve voor algemene risico's, ook nog de vereiste reserve beleggingsrisico's, de reserve voorgenomen pensioenaanpassing en eventuele andere reserves te dekken.

Risicomanagement

Naar aanleiding van de negatieve marktontwikkelingen en de invloed daarvan op de dekkingsgraad heeft het bestuur het afgelopen jaar extra aandacht besteed aan het risicomanagement van de beleggingsportefeuille. Op basis hiervan is het beleggingsbeleid verder aangescherpt. De doelstelling van het gewijzigde beleggingsbeleid is het beschermen van de dekkingsgraad tegen extreme risico's. Hierbij is er nadruk gelegd op de twee grootste risico's voor de dekkingsgraad: het risico van dalende aandelenkoersen en het risico van een verder dalende rente. Daarnaast blijft het pensioenfonds toch deels profiteren van een eventueel oplopende rente en stijgende aandelenkoersen.

Risicopremie

Dit is de premie voor risicodekking.

RJ610

De Raad voor de Jaarverslaglegging (RvJ) heeft een richtlijn opgesteld (RJ610) voor pensioenfondsen, met voorwaarden voor het jaarverslag en de jaarrekening.

Securities lending

Securities lending is het uitlenen van aandelen en obligaties voor een vastgestelde periode aan derden in ruil voor een geldelijke vergoeding. Doordat het economische eigendom bij de uitlener blijft, wordt er geen koersrisico gelopen.

Spread

Het renteverskil tussen bedrijfsobligaties en staatsobligaties.

Sterftetafels

Zie **prognosetafels**.

Stichtingskapitaal en reserves

Zie eigen vermogen.

Strategische allocatie

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en derivaten. Ook wel beleggingsportefeuille.

Strategische normportefeuille

De strategische normportefeuille is een schaduwportefeuille waarin het pensioengeld in theorie belegd zou kunnen worden. De normportefeuille is dan ook, net als de werkelijke portefeuille, omgeven met regels en afspraken. De normportefeuille bestaat uit meerdere beleggingscategorieën, bijvoorbeeld aandelen en vastrentende waarden. Elke categorie heeft een bepaalde weging. Verder wordt per categorie een 'belegbare' index afgesproken die als vergelijkingsmaatstaf geldt.

Swap

Een swap is een derivaat waarbij een partij een bepaalde kasstroom of risico wisselt tegen dat van een andere partij. Deze twee componenten worden ook wel de 'legs' van de transactie genoemd. Swaps zijn derivaten, dat wil zeggen dat ze afgeleide producten zijn.

Technische voorziening (voorziening pensioenverplichtingen)

Technische voorzieningen worden gevormd om alle uit de pensioenregeling of andere overeenkomsten voortvloeiende pensioenverplichtingen te kunnen nakomen.

Toeslagverlening

Om de koopkracht van pensioenen niet achteruit te laten gaan, kunnen pensioenen worden aangepast. Dit houdt in dat een toeslag kan worden gegeven op het pensioen. Het bestuur neemt jaarlijks een besluit over het al dan niet verhogen van uw pensioenaanspraken. De toeslagverlening bij Pensioenfonds Zoetwaren is voorwaardelijk. Er wordt slechts toeslag verleend voor zover de middelen van het pensioenfonds dit toelaten.

Uitkeringsovereenkomst

Bij de uitkeringsovereenkomst weet de deelnemer precies hoe hoog zijn uitkering op termijn is.

Uitvoeringsovereenkomst

De overeenkomst tussen een werkgever en een pensioenfonds over de uitvoering van één of meer pensioenregelingen.

UPO

Uniform Pensioenoverzicht, een overzicht van de pensioenaanspraken dat jaarlijks aan de actieve deelnemers wordt gestuurd.

Verantwoordingsorgaan

De in de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur gehanteerde term voor een orgaan waarin de actieve deelnemers, de pensioengerechtigden en de financieel betrokken werkgever(s) zijn vertegenwoordigd en waaraan het bestuur periodiek verantwoording aflegt.

Verbonden personen

Alle leden van de organen van het pensioenfonds en andere personen die werkzaamheden voor het pensioenfonds verrichten, onafhankelijk van de duur waarvoor of de juridische basis waarop zij werkzaam zijn.

Waardeoverdracht(en)

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van het opgebouwde pensioenrecht.

WIA

Dit is de afkorting voor de wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen.

Z-score

De Z-score wordt ieder jaar vastgesteld en geeft de afwijking van het werkelijk behaalde rendement ten opzichte van het rendement dat op grond van de normportefeuille behaald kan worden ofwel het normrendement.

Colofon

Uitgegeven door

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie

Correspondentieadres:

Postbus 501
9700 AM GRONINGEN

Bezoekadres:

Europaweg 27, Groningen

Telefoon (050) 582 19 90

internet www.pensioenzoetwaren.nl

emailadres pensioen@pensioenzoetwaren.nl

Realisatie

TKP Pensioen BV

Postbus 501
9700 AM GRONINGEN